ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

σακκο βαντζεττι

ΔΙΕΘΝΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΣΑΚΚΟ ΚΑΙ ΒΑΝΤΖΕΤΤΙ

Ἐπιλογὴ καὶ Μετάφραση
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΝΤΕΛΑΚΗ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΘΗΝΑ 1972

Εἰσαγωγὴ τοῦ PATRIC KESSEL

Τί ἀπομένει σήμερα ἀπ' αὐτὸ ποὺ συνηθίσαμε νὰ ὀνομάζουμε «Ὑπόθεση Σάκκο καὶ Βαντζέττι»; Μιὰ μικρὴ παράγραφος μέσα στὴ μεγάλη ἱστορία τῶν δικαστικῶν πλανῶν; Μιὰ συγκινητικὴ ἀδικία πάνω στὴν τύχη τῶν δύο φτωχῶν καὶ ἀθώων Ἰταλῶν μεταναστῶν στὶς Ἑνωμένες πολιτεῖες, ποὺ περίμεναν πάνω ἀπὸ ἑφτὰ χρόνια (ἀπὸ τὶς 5 τοῦ Μάη τοῦ 1920 μέχρι τὶς 23 τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1927) πρὶν ἐκτελεστοῦν νόμιμα στὴν ἠλεκτρικὴ καρέκλα γιὰ ἕνα ἔγκλημα ποὺ δὲν εἶχαν διαπράξει; Ἡ πραγματικὴ σκιαγράφηση αὐτοῦ, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι σὲ δημοκρατικὸ ἐπίπεδο ἡ ἄσκηση τῆς δικαιοσύνης; Μιὰ καταγγελία πάντα ἐπαναλαμβανόμενη γιὰ τὴν καταδίκη τοῦ καπιταλισμοῦ;

Σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόθεση Σάκκο καὶ Βαντζέττι μιὰ ἰσχυρὴ κίνηση αλληλεγγύης ἀναπτύχτηκε στὸν κόσμο ὁλόκληρο. Μεταφέροντας τὴν πάλη τῶν τάξεων ποὺ ἦταν ε ἰ δ ι κ ὴ στὶς Ἑνωμένες πολιτεῖες πάνω σ' ἕνα διεθνὲς ἐπίπεδο στοὺς Σάκκο καὶ Βαντζέττι τὸ διεθνὲς προλεταριάτο ἀναγνώρισε τοὺς συντρόφους του στὸν ἀγῶνα: ἴσως ἀκόμα περισσότερο αὐτὸ ποὺ φαινόταν στὰ μάτια ἦταν ἡ ὕπαρξη τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, τοῦ καινούργιου ἀμερικάνικου ἰμπεριαλισμοῦ ποὺ εἶχε τόσο ἀνοιχτὰ ξεμασκαρευτεῖ.

Ἡ ἐκτέλεση τῶν Σάκκο καὶ Βαντζέττι, ἂν τοποθετήθηκε σ' αὐτὸ τὸ κείμενο, δὲν εἶναι τὸ τέλος μιᾶς δικαστικῆς πλάνης, ἀλλὰ μιὰ πλέρια ἐνέργεια τοῦ ἐμφύλιου πόλεμου μεταξὺ τοῦ ἀμερικάνικου καπιταλισμοῦ ἐνάντια στὸ ἀμερικάνικο καὶ διεθνὲς προλεταριᾶτο: μιὰ τέλεια κίνηση τρομοκρατίας στὸ καταφύγιο τῆς δημοκρατικῆς νομιμότητας (1).

---

1. Εἶναι προφανέστατο ὅτι ὅταν ὁ καπιταλισμὸς δολοφονεῖ μὲ ὄργανο τοὺς νόμους, ποὺ ἔχει στὴ διάθεσή του διαπράττει μιὰ ἀληθινὴ ἐνέργεια τρομοκρατίας. Τὸ δικαστικὸ ψέμμα δὲν

Τὸ 1920 στὸν πρόλογο τῆς Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς ἔκδοσης τῆς μπροσούρας του «ὁ 'Ιμπεριαλισμὸς ὑπέρτατο στάδιο τοῦ Καπιταλισμοῦ» ὁ Λένιν ἀπόδειχνε ὅτι ὁ πόλεμος τοῦ 1914 - 18 δὲν ἦταν «ἀπ' τὴ μιὰ κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ἄποψη, παρὰ ἕνας πόλεμος ἰμπεριαλιστικὸς (δηλαδὴ ἕνας πόλεμος γιὰ κατάχτηση, γιὰ λεηλασία γιὰ ληστεία), ἕνας πόλεμος γιὰ τὸ μοίρασμα τοῦ κόσμου καὶ τὸ ξαναμοίρασμα τῶν ἀποικιῶν, τῶν ζωνῶν ἐπιρροῆς τοῦ καπιταλιστικοῦ κεφαλαίου». Διαπιστώνει λοιπόν: «σὰ συνέπεια τῆς φυσικῆς καταστροφῆς ποὺ προκάλεσε ὁ πόλεμος βλέπει κανεὶς νὰ μεγαλώνει ἔτσι μιὰ παγκόσμια ἐπαναστατικὴ κρίση ποὺ ὅσο μεγάλες καὶ κουραστικὲς μποροῦν νὰ εἶναι οἱ περιπέτειές της δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ τελειώσει μὲ τὴν προλεταριακὴ ἐπανάσταση καὶ τὴ νίκη της».

'Η νίκη τῆς ἐπανάστασης τῶν μπολσεβίκων, τὸν 'Οχτώβρη τοῦ 1917 ποὺ γινόταν μέσα στὶς ἱστορικὲς συνθῆκες τοῦ ἐνδο-ἰμπεριαλιστικοῦ πόλεμου τοῦ 1914 - 18, ἄνοιγε στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες, τὴν ἐποχὴ τῶν προλεταριακῶν ἐπαναστάσεων: ἵδρυση τῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας τῆς Οὐγγαρίας τὸ Μάρτη τοῦ 1919, γερμανικὴ ἐπανάσταση τῶν Σοβιὲτ τὸ Γενάρη καὶ τὸ Μάρτη, μεγάλη ἀπεργία στις 'Ενωμένες Πολιτεῖες τῶν μεταλλουργῶν, τῶν σιδηροδρομικῶν καὶ τῶν ἀνθρακωρύχων στὸ τέλος τοῦ χρόνου, μεγάλη ἀπεργία τῶν σιδηροδρομικῶν τὸν Μάη τοῦ 1920 στὴ Γαλλία, μεταφορὰ τῆς ἐπαναστατικῆς κίνησης τοῦ βιομηχανικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ προλεταριάτου τὸ Σεπτέβρη τοῦ 1920 στὴν 'Ιταλία ποὺ μεταφράζεται μὲ τὴν κατάληψη τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν τοπικῶν ἰδιοκτησιῶν, γενικὴ πολιτικὴ ἀπεργία τοῦ Τσεχοσλοβάκικου προλεταριάτου τὸν Δεκέβρη, ξεσήκωμα τῶν ἐργατῶν τῆς Κεντρικῆς Γερμανίας τὸ Μάρτη τοῦ 1921. 'Ο πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στοὺς καπιταλιστὲς νὰ πραγματοποιήσουν τεράστια κέρδη, ἰδιαίτερα στ' 'Αμερικάνικα μονοπώλεια.

Τὸ 1917 τὰ κέρδη, αὐτῶν τῶν τελευταίων ξεπερνοῦσαν τρεῖς ἢ τέσσερες φορὲς τὸ ἐπίπεδο τῶν κεοδῶν ποὺ πραγματοποιήθηκαν τὸ 1914, ἄν καὶ γιὰ τὰ πιὸ μεγάλα μονοπώλεια αὐτὰ τὰ κέρδη δεκαπλασιάστηκαν.

· πρέπει ποτὲ νὰ καλύπτει αὐτὸ τὸ οὐσιῶδες γεγονός, ὅπου ἡ ἀστικὴ δημοκρατία εἶναι διχτατορία μιᾶς τάξης, ὅπου ἡ γραμμὴ ποὺ ἀκολουθιέται εἶναι αὐτὴ ποὺ ὑπαγορεύουν τὰ συμφέροντα αὐτῆς τῆς τάξης.

Σὲ 5 χρονιὲς πόλεμου ἀπὸ τὸ 1914 ὡς τὸ 1918, τ' ἀμερικάνικα μονοπώλεια ἔφτασαν πάνω ἀπὸ 35 δισεκατομμύρια δολλάρια σὲ κέρδη (ἀφαιρῶντας τοὺς φόρους). 'Αλλά, μὲ τὸ νὰ φέρη στὰ μονοπώλεια τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν αὐτὰ τὰ κέρδη ποὺ δὲν εἶχαν ποτὲ μέχρι τότε ξαναδεῖ, ὁ πόλεμος, ταυτόχρονα, μεγάλωσε ὅσο δὲν ἔπαιρνε τὴ μιζέρια καὶ τὴ δυστυχία τῶν ἐργατικῶν μαζῶν καὶ ὄξυνε τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῶν τάξεων καὶ ἔκανε πιὸ ἔντονη τὴν ἐπαναστατικὴ πάλη τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ τῶν φτωχῶν ἀγροτῶν αὐτῶν τῶν ἴδιων τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν. Τὸ τέλος τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου 1914-18 εἶναι ὁ π ρ ῶ τ ο ς σ τ α θ μ ὸ ς σ τ ὴ γ ε ν ι κ ὴ κ ρ ί σ η τ ο ῦ κ α π ι τ α λ ι σ μ ο ῦ

'Η μεγάλη οἰκονομικὴ κρίση τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου ποὺ μετὰ ἀπὸ μιὰ σύντομη ἀνάπαυση μιᾶς φαινομενικῆς εὐημερίας, ἁπλώνεται ἀπὸ τὸ 1919 στὶς 'Ενωμένες Πολιτεῖες ποὺ τὸ ἐπίκεντρό της θὰ σημειωθῆ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν χρόνων 1920-21, βρίσκει τὴν καταγωγή της στὶς οἰκονομικὲς συνθῆκες ποὺ εἶχαν πραγματοποιηθῆ μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ πολέμου, γιὰ νὰ βρεθῆ μέσα στὴν ἀνάπτυξη τῶν δυνατοτήτων παραγωγῆς τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τὴ σχετικὴ σταθερότητα τῶν ἀγορῶν.

Αὐτὴ ἡ κρίση, ὅπως οἱ μεγάλες μάστιγες τοῦ Μεσαίωνα θὰ ἐξαπλωθῆ πάνω σ' ὅλο τὸν καπιταλιστικὸ κόσμο. Τὸ τρίτο συνέδριο τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς ποὺ ἔγινε στὴ Μόσχα τὸν 'Ιούνιο τοῦ 1921 περιέγραψε ἔτσι τὶς προόδους τοῦ «κακοῦ»: «Κάτω ἀπὸ μιὰ οἰκονομικὴ μορφή, στὴν ἀρχή, κάτω ἀπὸ μιὰ ἐμπορικὴ μορφὴ ἔπειτα, καὶ τέλος κάτω ἀπὸ μιὰ βιομηχανικὴ μορφή, ἡ κρίση τὸ Μάρτη τοῦ 1920 στὴν 'Ιαπωνία, τὸν 'Απρίλη στὶς 'Ενωμένες Πολιτεῖες (μιὰ ἐλαφρὴ πτῶσι τῶν τιμῶν εἶχε ἀρχίσει τὸ Γενάρη)· πέρασε στην 'Αγγλία, στὴ Γαλλία, στὴν 'Ιταλία, πάντα τὸν 'Απρίλη, σ' ὅλες τὶς οὐδέτερες χῶρες τῆς Εὐρώπης, ἐκδηλώθηκε μὲ μιὰ ἀρκετὰ ἐλαφρὴ μορφὴ στὴ Γερμανία καὶ ἁπλώθηκε μέσα τὸ δεύτερο ἑξάμηνο τοῦ 1920 σ' ὅλο τὸν καπιταλιστικὸ κόσμο (2).

Τὸ 1919, στὶς 'Ενωμένες Πολιτεῖες θὰ εἶναι ἡ χρονιὰ τῆς

---

2. Μανιφέστα, θέσεις καὶ λύσεις τῶν τεσσάρων πρώτων Παγκόσμιων Συνεδρίων τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς 1919—1923. Κομμουνιστικὴ Βιβλιοθήκη, βιβλιοπωλεῖον τῆς ἐργασίας, 1934, σ. 86.

'Ανατύπωση τοῦ François Maspero, 1969.

«άκριβής ζωής», τής άργίας - ρεκόρ (θά μετρηθοῦν μέχρι 3.000. 000 ἄνεργοι), ἀλλά θα εἶναι ἐπίσης μιά χρονιά μεγάλης ἐπαναστικής κίνησης, μεγάλων ἀπεργιῶν, μιά χρονιά πού ἡ πάλη τῶν τάξεων ἀναπτύσσεται ὁρμητικά καί ὀργανώνεται σέ κόμματα νέου τύπου, ὅπως τό Ἑνωμένο Κομμουνιστικό κόμμα τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, πού θά γεννηθῆ στίς 31 τοῦ Μάη τοῦ 1920 ἀπό τή συγχώνευση τοῦ Ἀμερικάνικου Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καί τοῦ Ἐργατικου κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ἀμερικῆς.

Ἀλλά στή διάρκεια τῶν κρίσεων αὐτοῦ τοῦ τύπου, οἱ μονοπωλιακές μπουρζουαζίες τῶν διαφόρων καπιταλιστικῶν χωρῶν, μέ τή φροντίδα να καθυστερήσουν τό φαλίρισμα τοῦ συστήματος γιά νά διατηρήσουν τήν κυριαρχία τους ἐπιτίθενται ἐνάντίον τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου καί τῶν δημοκρατικῶν δικαιωμάτων τῶν ἐργατῶν, βάζουν ἀστυνομικές μεθόδους στή διακυβέρνηση τήν ἴδια στιγμή πού προσπαθοῦν νά συγκεντρώσουν τά μονοπώλια σ' ἕνα κρατικό μονοπωλιακό καπιταλισμό.

Ὑψώνοντας τόν ἰσολογισμό τοῦ «Λευκοῦ κίνδυνου» πού ἐκδηλώνεται παντοῦ τό τρίτο συνέδριο τῆς Komintern, συγκεντρωτική ὀργάνωση τοῦ παγκόσμιου προλεταριάτου, δηλώνει ὅτι «παντοῦ ἡ ἀστική δημοκρατία, ἀναγκάστηκε νά ξεμασκαρευτεῖ πιό πολύ στίς παλιές ἀστικές δημοκρατικές πολιτεῖες παρά στίς καινούργιες, πού εἶναι ἀποτελέσματα τῆς ἰμπεριαλιστικῆς καταστροφῆς Λευκοί φρουροί, δικτατορικές αὐθαιρεσίες τῆς κυβέρνησης ἐνάντια στούς ἀπεργούς ἀνθρακωρύχους στήν Ἀγγλία, φασίστες καί Guardia Regia»

(«Βασιλική φρουρά», παρα - ἀστυνομική ὀργάνωση καί τρομοκρατική, φτιαγμένη ἀπό τόν παλιό σοσιαλιστή καί ὑπουργό Νίττι, γιά τήν καταστολή τῶν λαϊκῶν κινημάτων) «Πίνκερτους». (στίς Ἑνωμ. Πολιτεῖες, ἀπό τό ὄνομα τοῦ ὀργανωτοῦ τους, ἦσαν ὀργανώσεις ἰδιωτικῆς ἀστυνομίας τῶν «ἀφεντικῶν») ἀποκλεισμός τῶν σοσιαλιστικῶν βουλευτῶν ἀπό τά Κοινοβούλια, νόμος τοῦ λυντσαρίσματος στίς Ἑνωμ, Πολιτεῖες, λευκός τρόμος στήν Πολωνία, στή Γιουγκοσλαβία, στή Ρουμανία, Λεττονία: Ἐσθονία, νομιμοποίηση τοῦ «λευκοῦ τρόμου» στή Φιλλανδία, στήν Οὐγγαρία καί στίς Βαλκανικές χῶρες, «κόμμουνιστικοί νόμοι» στήν Ἑλβετία, Γαλλία κλπ. (3).

Μή μπορώντας πιά νά κυριαρχεῖ μέ τίς παλιές μεθόδους τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ καί μέ τή ρητή ἀστική δημοκρατία, ἡ ἀστι-

---

3. «Θέση γιά τήν ταχτική» σ. 94.

κή τάξη ορισμένων χωρών δεν θα διστάση να ανατρέξη στο φασισμό. Έτσι στην Ιταλία, το τέλος της πρώτης οικονομικής κρίσης (1920 - 21) θα δη να εγκαθίσταται ο φασισμός του Μουσσολίνι (τον Οχτώβρη του 22) ενώ σαν αποτέλεσμα της δεύτερης οικονομικής κρίσης (1929 - 1933) ο ναζισμός θ' απλώση τη σκιά του πάνω στη Γερμανία. Γι' αυτό στη διάρκεια του 4ου συμβουλίου το Νοέμβρη του 1922, αφού υπενθύμισε τα γεγονότα της Ιταλίας η Κομμουνιστική Διεθνής ξεσηκώνει τη διεθνή δημοκρατική γνώμη ενάντια στο φασιστικό κίνδυνο: «ο κίνδυνος του φασισμού υπάρχει σήμερα σε πολλές χώρες: στη Τσεχοσλοβακία, στην Ουγγαρία, σ' όλες σχεδόν τις Βαλκανικές χώρες στη Πολωνία, στη Γερμανία (Βαυαρία), στην Αύστρια, στην Αμερική κι' ακόμη σε χώρες όπως η Νορβηγία κατω από τη μια ή την άλλη μορφή, ο φασισμός δεν είναι αδύνατο να επικρατήση ακόμη και σε χώρες όπως η Γαλλία κι η Αγγλία» (4).

Οι χρονιές 1919, 20, 21 ήσαν λοιπόν στις Ενωμένες Πολιτείες από πολιτική άποψη, χαρακτηρισμένες από μια δυνατή επαναστατική κίνηση, που η Αμερικάνικη αστική τάξη να διώξη με όλα τα «νόμιμα» και παράνομα μέσα.

Το 1919, μόνο του, προαναγγέλλει όλα ακριβώς τα μέτρα που τα μονοπώλια, μέσω των πολιτικών οργάνων τους θα έπαιρναν: σαμποτάζ των λαικών συναντήσεων διαμαρτυρίας όπως στο Κάρνετζι - Χωλ της Νέας Υόρκης χρησιμοποιώντας τους παλιούς πολεμιστές συναθροισμένους στην «Αμερικάνικη Λεγεώνα», εκφοβισμός και τιμωρία αντιθέτως των σοσιαλιστικών ομάδων και εφημερίδων, δολοφονίες των μαχητικών εργατών όπως στο Κλήβελαντ (Οχάϊο) κατα τη διάρκεια της παρέλασης της Πρωτομαγιάς.

Η φασιστικοποίηση των γραναζιών της κρατικής μηχανής (αστυνομίας, δικαιοσύνης...) συνοδεύεται από πολυάριθμες προκλήσεις που οφείλονται σε ανδρείκελα του καθεστώτος και που έπρεπε να χρησιμεύσουν για να δικαιολογήσουν τους «καινούργιους» νόμους και τα άδικα μέτρα: αυτές οι χρονιές διακρίνονται από πολυάριθμες απόπειρες για τοποθέτηση βομβών εναντίον προσωπικοτήτων του καθεστώτος, και οι οποίες τις περισσότερες φορές αποδόθηκαν στους «κόκκινους» και στους αναρ-

4. **Λύσεις πάνω στην ταχτική της Κομμουνιστής Διεθνούς (σελ. 157).**

χικούς (5).

Παίρνοντας σὰν πρόσχημα αὐτὲς τὶς ἀπόπειρες, οἱ ἄνθρωποι τοῦ καθεστῶτος, ὅπως ὁ Μίτσελλ Πάλμερ, Ὑπουργὸς τῆς «Δικαιοσύνης», θὰ ἀρχίσουν ἐναντίον τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος καὶ ὅλων τῶν δημοκρατῶν τὴν πιὸ φοβερὴ ἐκστρατεία ἐκμηδενισμοῦ ποὺ δὲν εἶχαν ξαναγνωρίσει οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες στὴ μέχρι τότε Ἱστορία τους. Αὐτὸς ὁ Πάλμερ ἔγινε διάσημος μέσα στὴν Ἱστορία τοῦ ἀντι-ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐξαπολύοντας διωγμοὺς ἐναντίον τῶν «κόκκινων» τὶς ὀνομαστὲς «ἐπιδρομὲς τοῦ Πάλμερ». Ἡ πρώτη ἔγινε στὶς 7 τοῦ Νοέμβρη τοῦ 1919 καὶ ἤταν σὰν γενικὴ δοκιμὴ γι' αὐτὰ ποὺ θὰ προκαλοῦσαν, σὲ 33 ἀπὸ τὶς κυριώτερες πόλεις τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν στὶς ἐπαναστατικὲς ὀργανώσεις ἢ σ' αὐτὲς ποὺ ὑποτίθετο πὼς ἤταν τέτοιες. Μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία περισσότεροι ἀπὸ 3.000 κομμουνιστὲς θὰ φυλακιστοῦν ἢ θὰ ἐξοριστοῦν γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρουμε παρὰ μόνο αὐτὸ τὸ παράδειγμα.

Ὅπως σ' ὅλες τὶς περίοδους τῶν σοβαρῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν κρίσεων στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες, βλέπουμε νὰ φανερώνεται καὶ νὰ ἀναπτύσσεται αὐτὴ τὴν ἐποχὴ στὶς Ἑνωμ. Πολιτεῖες, ἕνας γερὰ κατασκευασμένος «γκαγκστερισμὸς» ποὺ ἐκμεταλλεύεται χωρὶς ἐνδοιασμοὺς μιὰ ἀληθινὴ οἰκονομικὴ αὐτοκρατορία καὶ ποὺ παρουσιάζεται, αὐτὸ καλοεξετάσουμε, σὰν μιὰ εἰκόνα — τῆς ὁποίας ἡ θεωρητικὴ δύναμη θὰ ἔφτανε στὸ ἔπακρο — τῶν μεθόδων καὶ τῶν σκοπῶν τοῦ ἴδιου τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος (6).

Ὑποκείμενα κατ' εὐθεῖαν βγαλμένα ἀπ' αὐτὴ τὴν ὀργάνωση, ἔκαναν την αἱματηρὴ ληστεία τοὺ South-Braintree στὶς 15 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ 1920, γιὰ τὴν ὁποία ἐπρόκειτο νὰ κατηγορηθοῦν ἄδικα σὰν ἔνοχοι οἱ Σάκκο καὶ Βαντζέττι.

Γιὰ νὰ ρίξουν πάνω τους τὴν εὐθύνη μιᾶς οἰκονομικῆς κρίσης, γιὰ τὴν ὁποία μόνο τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα εἶναι ὑπεύθυνο, πρέπει νὰ βρεθοῦν «ἀποδιοπομπαῖοι τράγοι»: αὐτοὶ εἶναι πρῶτα-πρῶτα οἱ «ἀλλοδαποὶ» (ἀλλά, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἐρυ-

5. Ὅπως ἡ ὑπόθεση Πινέλλι Κάσκο, αὐτοῦ τοῦ Ἰταλοῦ ἀναρχικοῦ ποὺ «ἔπεσε» ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς ἀστυνομικῆς διοίκησης τοῦ Μιλάνου μετὰ ἀπὸ πολλὲς ἀπόπειρες τοποθέτησης βομβῶν ποὺ διαπράχτηκαν στὴν πόλη τὸ 1969.

6. Σκέπτεται προφανῶς κανεὶς τὸ ἔργο τοῦ Μπρὲχτ Arture Ui.

θρόδερμους ποιὸς εἶναι αὐθεντικὸς 'Αμερικάνος στὶς 'Ενωμένες Πολιτεῖες;) καὶ μετὰ οἱ «ἐπαναστάτες», οἱ «κόκκινοι».

Εἶναι πάντα ἐπικίνδυνο νὰ συγκεντρώνη κανεὶς αὐτὲς τὶς δύο ἀρετές: Οἱ καταχρηστικὲς ἐπεμβάσεις, οἱ κτηνώδεις κάθοδοι τῆς ἀστυνομίας στὰ διαμερίσματα τῶν ἀδελφοτήτων τῶν ἀποίκων ἐργατῶν, τὰ περάσματα μὲ τὸν καπνό, οἱ δολοφονίες μέσα στ' ἀστυνομικὰ τμήματα, οἱ αὐθαίρετες ἀπελάσεις, ὅπως αὐτὲς τοῦ 1920, εἶναι τὰ τόσο «λογικὰ» μέτρα ποὺ ἡ ἀστικὴ τάξη εἶναι ἕτοιμη νὰ λάβη στὶς 'Ενωμ. Πολιτεῖες ὅπως καὶ στὶς ἄλλες καπιταλιστικὲς χῶρες, στὰ 1920 ὅπως καὶ στὶς μέρες μας, γιὰ νὰ διατηρήση τὴν κυριαρχία της.

'Η δίκη τῶν Σάκκο καὶ Βαντζέττι, ἀποίκων ἐργατῶν καὶ ἐπαναστατῶν εἶναι ἀκριβῶς ἡ δίκη ποὺ ἡ ἀστικὴ τάξη ἐπιβάλλει σ' ὅλους αὐτοὺς ποὺ ἀρνοῦνται τὴν καταπίεση καὶ τὴν ἐκμετάλλευση ποὺ φέρνει μαζί της· αὐτὴ ἡ δίκη εἶναι ὅπως τὸ «κρυστάλλωμα ὅλων αὐτῶν τῶν ρατσῶν τῶν ἀνοιχτῶν ἢ δυναστικῶν τὶς ὁποῖες τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα φέρνει πάντα ἐπάνω του σὰν γάγραινα.

*

Στηριζόμενοι λοιπὸν πάνω σ' αὐτὴ τὴν τριπλὴ διαπίστωση: γενικευμένη οἰκονομικὴ κρίση τοῦ καπιταλισμοῦ, ἐξάπλωση μιᾶς δυνατῆς ἐπαναστατικῆς κινήσης στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες μαζὶ μὲ τὴ νίκη τῆς ὀχτωβριανῆς ἐπανάστασης τῶν μπολσεβίκων, καὶ «παραδειγματικὴ ὁμοιότητα» τῆς δίκης τῶν Σάκκο καὶ Βαντζέττι ποὺ πρέπει ν' ἀναλύση κανεὶς καὶ νὰ καταλάβη τὴν ἔννοια, τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὸν χωρὶς προηγούμενο μέγεθος τῆς διεθνοῦς κινητοποίησης τῶν μαζῶν ποὺ θὰ ἀναπτυσσόταν γιὰ νὰ προσπαθήση νὰ ἐμποδιση τὴ διπλῆ δολοφονία. Οἱ πρῶτες ἐκδηλώσεις τῆς διεθνοῦς ὑποστήριξης στοὺς Σάκκο καὶ Βαντζέττι, ἦρθε ἀπὸ τὴ χώρα καταγωγῆς τους, τὴν 'Ιταλία, ὅπως φανερώνει τὸ γράμμα ποὺ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1921, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Ένωσης τῶν Συνδικάτων τῆς Ρώμης ἔστειλε στὸν Πρόεδρο τῶν 'Ενωμ. Πολιτειῶν Χάρτιγκ. 'Αλλὰ κυρίως ἀπὸ τὸν 'Οκτώβρη θὰ ἐξαπολυθῆ (ἢ θὰ ἀναπτυχθῆ) ἡ διεθνὴς ἐκστρατεία, ὅταν ἡ «Κομμουνιστικὴ Διεθνὴς» θὰ ρίξη στὴ ζυγαριὰ τὸ βάρος της.

'Η «Komintern» καλοῦσε στὴν ἑνωτικὴ ἄρνηση τοὺς κομμουνιστές, τοὺς σοσιαλδημοκράτες, τοὺς ἀναρχικοὺς καὶ τοὺς

συνδικαλιστὲς ἐνάντια στὴν ἐπιβάρυνση τῆς καταπίεσης στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες. Στὴ διάρκεια τοῦ 4ου Συνέδριου του, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ «Komintern» κοινοποιοῦσε τὸν Νοέμβρη τοῦ 1922 τὴν «Ἀπόφασή του γιὰ τὰ θύματα τῆς καπιταλιστικῆς καταπίεσης»: «Ἡ ἐπίθεση τοῦ καπιταλισμοῦ στὶς ἀστικὲς χῶρες ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Κομμουνιστῶν καὶ τῶν ἀκομμάτιστων ἐργατῶν ποὺ μάχονται ἐνάντια στὸν καπιταλισμὸ ποὺ στενάζουν στὰ μπουντρούμια».

«Τὸ 4ο Συνέδριο ζητάει ἀπ' ὅλα τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα νὰ πραγματοποιήσουν μιὰ ὀργάνωση ποὺ θάχη σὰν σκοπὸ νὰ βοηθήση ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ τοὺς φυλακισμένους τοῦ καπιταλισμοῦ, καὶ χαιρετίζει τὴν πρωτοβουλία τῆς ἑταιρίας τῶν παλιῶν Ρώσων μπολσεβίκων ποὺ ἄρχισε τὴ δημιουργία μιᾶς διεθνοῦς ἕνωσης ὅλων αὐτῶν τῶν ὀργανισμῶν βοηθείας».

Χάρις σ' αὐτὴ τὴ συμπαράσταση τῆς «Διεθνοῦς Κόκκινης Βοήθειας» οἱ διάφορες κινήσεις συνετέλεσαν ἀποτελεσματικὰ μὲ τὴν προπαγάνδα καὶ τὴν κίνησή τους νὰ λαϊκοποιήσουν τὴν προκατασκευασμένη δίκη ποὺ διαδραματιζόταν στὶς Ἑνωμ. Πολιτεῖες. Στὴ Γαλλία, τὸ Γαλλικὸ τμῆμα τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς (S.F.I.C. ἢ P.C.F. καὶ τὰ δύο ἀρχικὰ θὰ χρησιμοποιηθοῦν μέχρι τὴ διάλυση τῆς «Διεθνοῦς» στὰ 1943) δημιουργεῖ μιὰ «κεντρικὴ ἐπιτροπὴ Ἐνεργείας» γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν Σάκκο καὶ Βαντζέττι τὸν Σεπτέβρη τοῦ 1921. Στὸ τέλος τοῦ μηνός, στὴ συνάντηση τῆς αἴθουσας Wargam περισσότερα ἀπὸ 8000 ἄτομα θ' ἀπαντήσουν στὴν ἔκκλησή του. Ἡ ενέργεια ἔγινε μὲ ἕνα τρόπο τόσο ἀποφασιστικὸ ποὺ ἡ γαλλικὴ ἀστικὴ τάξη φοβήθηκε: στὶς 24 Ὀκτωβρίου, ἀφοῦ ἡ ἐπιτροπὴ ζήτησε μιὰ «γερὴ» ἐκδήλωση στὸ Παρίσι, (ἡ ἀστικὴ τάξη) προστάτεψε τὴν Ἀμερικάνικη Πρεσβεία μὲ 10.000 ἀστυνομικοὺς καὶ 18.000 στρατιῶτες. Ἔτσι, πρῶτα - πρῶτα στὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία κάνει τὴν ἐμφάνισή της ἡ μεγάλη διεθνὴς κίνηση, σὲ λίγο θ' ἁπλωθῆ στὴν Ἑλβετία, στὸ Βέλγιο στὴν Ἱσπανία, στὴν Πορτογαλία, στὶς Σκανδιναυϊκὲς χῶρες, ἔπειτα, μετὰ τὸν Νοέμβρη θὰ φτάση τὴν Κεντρικὴ καὶ τὴ Νότια Ἀμερική. Ἡ Ἰνδία καὶ ἡ Ἄπω Ἀνατολη θὰ μποῦν ὅμοια μέσα στὴν κίνηση.

Οἱ διάφορες φάσεις τῆς δίκης τῶν Σάκκο καὶ Βαντζέττι θὰ διαρκέσουν 7 ὁλόκληρα χρόνια, ποὺ στὴ διάρκειά τους ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ κρίση θὰ κατασταλῆ βαθμιαίως, ἀλλὰ ποὺ θὰ τὰ ταράξουν οἱ κρίσεις, κατὰ τόπους, ὑπερπαραγωγῆς ὅπως αὐτὲς τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν στὰ 1924 καὶ στὰ 1927.

***

Στὸ Παρίσι καὶ στὴ Γαλλία τὸν Αὔγουστο τοῦ 1927 διπλασιάζονται οἱ προσπάθειες γιὰ ἐπιρροὴ πάνω στὴν 'Αμερικάνικη ἀπόφαση νὰ ὁδηγηθοῦν στὴν ἐκτέλεση οἱ Σάκκο καὶ Βαντζέττι. Στὴν ἐφημερίδα «L' Humanité» στὶς 10 Αὐγούστου, ὁ Πὼλ Βεγιαν - Κουτυριὲ γράφει στὴ συνέχεια ἑνὸς ἄρθρου του γιὰ τὴ γενικὴ 24ωρη ἀπεργία ποὺ ἔγινε στὶς 8 Αὐγούστου: «Μοναδικὸ γεγονὸς στὴν Ιστορία, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν δύο ἀθώων ἐργατῶν ποὺ περιμένουν τὸ θάνατο, χιλιάδες χιλιόμετρα μακρυά, ἑκατοντάδες χιλιάδες ἐργαζομένων — οἱ καλύτεροι — σταμάτησαν τὴν παραγωγὴ σὲ συμφωνία μὲ τὶς ἐπαναστατατικὲς συνδικαλιστικὲς ὀργανώσεις...».

Καὶ τὴν ἴδια τὴν ἡμέρα τῆς ἐκτέλεσης στὶς 23 Αὐγούστου, ἐτόνιζε «τὴν παγκόσμια ἐπανάσταση τοῦ προλεταριάτου, αὐτὸν τὸν θαυμαστὸ ταξικὸ ὄγκο ποὺ ὑψώθηκε πάνω ἀπ' τὰ σύνορα» 'Η ἀγανάκτηση τοῦ παγκόσμιου προλεταριάτου δὲν θὰ σώση τοὺς Σάκκο καὶ Βαντζέττι, ποὺ δολοφονήθηκαν ἀπὸ «τὸν 'Ιμπεριαλισμὸ τῆς Wall street, ποὺ στέκεται στὸ θρόνο του μὲ τὸ ἕνα πόδι πάνω στὸ δολλάριο καὶ τ' ἄλλο πάνω στὴ Βίβλο.

Π.Κ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Νά, μεταφρασμένα τὰ γράμματα ποὺ οἱ Σάκκο καὶ Βαντζέττι ἔγραψαν στὰ χρόνια ποὺ ἦταν στὴ φυλακή. Σκεφτήκαμε πὼς θὰ ὑπῆρχε στὴ Γαλλία ἕνα κοινὸ γιὰ νὰ διαβάσει αὐτὰ τὰ γράμματα, ὅπως ὑπάρχει καὶ στὶς Ἑνωμ. Πολιτεῖες. Εἶναι καλὸ νὰ μένει γιὰ πάντα στὸ μυαλό μας ἡ ἀνάμνηση ὁρισμένων δοκιμασιῶν, γιατί, ἀκόμη κι' ἂν πέφτουν γιὰ τὴ δικαιοσύνη, οἱ πεθαμένοι ξεχνιοῦνται γρήγορα. «Σάκκο καὶ Βαντζέττι», δὲν εἶναι πιὰ γιὰ πολλοὺς παρὰ τ' ὄνομα μιᾶς ἀόριστης ὑπόθεσης. Δὲν θὰ ξέραμε ἀκόμη πὼς αὐτὰ τὰ ὀνόματα ἀντιπροσωπεύουν ἐπίσης δυὸ ἄντρες, δυὸ θύματα, ἀλλὰ ὄχι ἀσυνείδητα, ἀνθρώπους ποὺ ἤξεραν καὶ ποὺ εἶχαν συνειδητοποιήσει τὴν κατάστασή τους.

Ὅταν κοιτάζει κανεὶς τὸ πορτραῖτο τῶν δύο αὐτῶν καταδίκων, αὐτὸ ποὺ χτυπάει εἶναι πρῶτα - πρῶτα τὸ ὕψος αὐτῶν τῶν δύο ὑπέροχων μετώπων, εἶναι μετὰ ἡ σταθερότητα καὶ ἡ εὐθύτητα τοῦ βλέματος, πιὸ καθαρὸ καὶ πιὸ ἐπιθετικὸ στὸν Βαντζέττι, «τὸν φλύαρο», πιὸ ὀνειροπόλο καὶ πιὸ συγκεντρωμένο στὸν Σάκκο τὸν σιωπηλό.

Αὐτὰ τὰ δύο πρόσωπα φανερώνουν ἀμέσως τὸ μαχητικὸ καὶ λογικὸ ταπεραμέντο τοῦ ἑνός, τὴν ἀτέλειωτη ἱκανότητα νὰ ὑποφέρει τοῦ δεύτερου

Τέτοιοι μᾶς φανερώθηκαν στὴν πρώτη σελίδα τῆς Ἀμερικάνικης ἔκδοσης, τέτοιους τοὺς ξαναβρήκαμε σ' ὅλο τὸ βιβλίο, μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι ἡ γνωριμία γινόταν πιὸ ἐγκάρδια καὶ πιὸ οἰκογενειακή, καὶ ἡ παραισθητικὴ μετάφραση μᾶς ἔκανε νὰ ζοῦμε μέσα σ' αὐτὴ τὴ φυλακή, ἀπορροφημένοι στὴν προκατάληψη ὅπως ὁ Σάκκο, γράφοντας πυρετωδῶς πάνω σ' ἕνα στενὸ τραπέζι ὅπως ὁ Βαντζέττι.

Αὐτὲς τὶς ὧρες τῆς ἀγωνίας τὶς ξαναζήσαμε στὸ πλευρὸ τοῦ Σάκκο ποὺ γιὰ 7 χρόνια δὲν θέλησε νὰ δειξη τίποτα στὸν κό-

σμο, παρὰ τὸν πόνο του.

Ἑπτὰ χρόνια ἀργείας γι' αὐτὸν τὸν καλὸ ἐργάτη καὶ ἑπτὰ χρόνια φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπομόνωσης γι' αὐτὸν τὸν ἄντρα ποὺ κλείνεται στὴ φυλακὴ στὰ 29 του χρόνια καὶ ποὺ εἶναι ὁ σύζυγος τῆς ξανθειᾶς Ροζίνας κι ὁ πατέρας δύο παιδιῶν.

Ἑπτὰ χρόνια! Καὶ ὅλα τὰ βάσανα, ποὺ οἱ ὧρες, τὰ λεπτὰ μάζεψαν μέσα σ' αὐτὴν τὴ σιωπηλὴ καρδιά.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ αὐτὸ τῶν Λατίνων ποὺ δὲν μποροῦν νὰ μιλήσουν γι' αὐτὰ ποὺ ὑποφέρουν καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ντροπὴ εἶναι πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ παρηγορηθοῦν. Ἄλλως τε, ἂν μιλήσῃ αὐτὸ ποὺ θὰ πῇ θὰ εἶναι ἀδέξιο.

Περιτριγυρισμένος ἀπὸ ξένους πρέπει νὰ ἐκφραστῇ σὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ δὲν εἶναι δική του, μὲ τὴν ὁποία δὲν θὰ ἐξοικειωθῇ. Ὅλες τὶς λεπτὲς αποχρώσεις τοῦ πόνου, τὶς ὑπέστη, και ὅταν, καταπραΰνθηκε λιγο ἡ ἀγωνία του, προσπάθησε νὰ μιλήσῃ, δὲ μπόρεσε παρὰ νὰ τὸ κάνῃ σὲ μιὰ ξένη γλῶσσα, μὲ ὀρθογραφικὰ λάθη καὶ ἀσυνταξίες. Καὶ εἶναι, μερικὲς φορές, σὰν ἕνα γελοῖο ροῦχο μὲ τὸ ὁποῖο ἔντυσαν αὐτὸν τὸν ὑπερήφανο πόνο ἢ αὐτὸ τὸν ἄγριο θυμό. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστῇ πιὸ πλήρη ἀπομόνωση, πιὸ ἀπόλυτη μοναξιά, πιὸ μεγάλο μαρτύριο ἐπιβεβλημένο ἀπὸ ἀνθρώπους γιὰ ἄλλους ἀνθρώπους. Κάποιος αἰσθάνθηκε καὶ ἐκφράστηκε μὲ συγκινητικὸ τρόπο γι' αὐτὴ τὴ φυλάκιση, αὐτὴ τὴ λεπτὴ καὶ ἀδυσώπητη καταστροφὴ μιᾶς προσωπικότητας, εἶναι ὁ Jacob Wassermann στὴν «ὑπόθεση Maurizius». Ἀλλὰ ὁ ἥρωας τοῦ μυθιστορήματός του βρίσκεται μακρυὰ ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι τόσο μεγάλος καὶ τόσο ἁγνὸς ὅσο αὐτὸς ποὺ πάνω του «δούλεψε» ἡ Ἀμερικάνικη δικαιοσύνη. Τραχὺς καὶ τρυφερὸς ὁ Σάκκο, διψασμένος γι' ἀγάπη καὶ κουρασμένος ἀπὸ τὶς ἐξαγριωμένες προτροπὲς στοὺς φιλανθρώπους, ὁ Σάκκο σκληρὸς καὶ ἀδυσώπητος στοὺς φίλους του, γιατὶ δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ πιστεύῃ στὴ φιλία, ὁ Σάκκο ποὺ θέλει νὰ πεθάνει καὶ ποὺ διακόπτει τὴν ἀπεργία πείνης γιὰ νὰ ξαναδῇ τὰ παιδιά του, ὁ Σάκκο ποὺ ἀρνεῖται νὰ ὑπογράψῃ τὴν αἴτηση γιὰ χάρη καὶ ποὺ ἀντιστέκεται στὰ κλάματα, ὁ Σάκκο κουρασμένος, πληθωρικός, ἐπίμονος ποὺ δὲν πιστεύει πιὰ στὴ δικαιοσύνη τῶν ἐχθρῶν του καὶ ποὺ δὲν ἐλπίζει παρὰ στὸ θάνατο.

Δίπλα σ' αὐτὸ τὸ παράξενο μαρτύριο, τὸ πιὸ πλῆρες ποὺ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ φανταστεῖ, ἡ ζωὴ τοῦ Βαντζέττι στὴ φυλακὴ θὰ μποροῦσε νὰ φανεῖ πιὸ ἐνεργητικὴ μὲ λιγότερη διαρκῆ αγωνία. Ὁ Βαντζέττι μιλάει πιὸ εὔκολα τ' Ἀγγλικὰ καὶ ἔχει

ἀρκετὰ ἐλεύθερο τὸ πνεῦμα του γιὰ νὰ ἐργάζεται, νὰ διαβάζη, νὰ μεταφράζη, νὰ τελειοποιεῖται ἀσταμάτητα διανοητικά. Ἔχει τὴν «τύχη» νὰ ἔχει καταδικαστεῖ γιὰ ἕνα προηγούμενο ἔγκλημα αὐτὸ τοῦ Μπριτζγουῶτερ, βρίσκει στὴ φυλακὴ μιὰ ὁμαλὴ κατάσταση, περιμένοντας, νὰ ξεκαθαριστῆ ἡ ὑπόθεση τοῦ Μπραίντρη μπορεῖ νὰ ἐργάζεται μὲ τὰ χέρια του στὸ ἀτελιὲ τῆς ζωγραφικῆς. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος «ποὺ ἀγαποῦσε ὅλα τὰ παιδιά» δὲν ἔχει δικά του παιδια οὔτε καὶ γυναῖκα. «Θὰ ἤθελα πάρα πολὺ νὰ εἶναι ἐρωτευμένος μὲ μιὰ κοπέλλα» ἀλλὰ δὲν εἶναι καθόλου Μεγάλος διανοούμενος καὶ μεγάλος φλύαρος γράφει καὶ μιλάει. Θὰ γράψη καὶ θὰ συζητήση μέχρι τὴν τελευταία στιγμή, χωρὶς ἐλπίδα ἄλλωστε, ἀλλὰ δείχνει πὼς ἀκόμη κι ὡς τὴν τελευταία του πνοὴ πρέπει νὰ ὑποστηρίξη τὸ δίκιο του καὶ νὰ μάθη σ' ὅλη τὴ γῆ τὴν ἀδικία ποὺ εἶναι θῦμα της. Γιὰ τὸν Σάκκο δὲν γνωρίζουμε τίποτα ἐκτὸς ἀπ' αὐτὴν τὴν καρδιὰ τὴ σκαμμένη ἀπὸ τὴν ἀγωνία, αὐτὸν ἐδῶ (δηλ τὸν Βαντζέττι) νομίζουμε πὼς τὸν ξέρουμε καλλίτερα. Γράφει ὅλο καὶ περισσότερο καθαρά, ξέρουμε τὴν πικρὴ εἰρωνία του. ἀλλὰ ἀκοῦμε καμμιὰ φορὰ τὸ καλόκαρδο γέλιο του, ἀκοῦμε τὶς μακρυὲς φιλοσοφικο - πολιτικὲς συζητήσεις του σ' αὐτὴ τὴν ἐσφαλμένη καὶ σχολαστικὴ του γλῶσσα. Σχολαστική, γιατὶ οἱ λέξεις ποὺ τοῦ ἔρχονται στὸ νοῦ πρῶτες εἶναι οἱ λέξεις τοῦ φιλοσοφικοῦ λεξιλογίου μὲ λατινικὴ ρίζα. Ἀλλὰ μερικὲς φορές, μέσα σ' ὅλη αὐτὴ τὴν προσαρμογὴ στὴ φυσικὴ καὶ πνευματικὴ ἐργασία, μιὰ εἰκόνα προδίδει τὴν φανερὴ ἀπελπισία, ἕνα ἐπαναστατικὸ ξέσπασμα μᾶς θυμίζει πὼς αὐτὸς ὁ διαλεκτικὸς εἶναι κι αὐτὸς θῦμα καὶ αἰσθάνεται τὸ μαρτύριο στὸ πνεῦμα καὶ τὴν σάρκα του

Αὐτοὶ οἱ δυὸ ἄντρες, ὅσο γίνεται διαφορετικοί, δὲν ἔχουν παρὰ ἕνα κοινὸ πρᾶγμα ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἀναρχικὴ τους πίστη. Εἶναι τὸ ἰταλικό τους παρελθὸν — ἡ ἀγάπη ποὺ νιώθουν γι' αὐτὸ τὸ παρελθόν, γιὰ τὴ γῆ τῶν παιδικῶν τους χρόνων. Τὸ μόνο γράμμα τοῦ Σάκκο ποὺ εἶναι λίγο μεγάλο εἶναι ἀφιερωμένο στὴ γῆ τῆς Νότιας Ἰταλίας ἀπ' ὅπου κατάγεται καὶ ποὺ σκεφτόταν νὰ ξαναγυρίση ὅταν τὸν συνέλαβαν. Οἱ μόνες μικρὲς χαρὲς ποὺ εἶχε στὴ φυλακὴ εἶναι οἱ χαρὲς ποὺ τοῦ δίνουν τὰ λουλούδια, τὰ λουλούδια ποὺ τοῦ θυμίζουν αὐτὰ τοῦ Torremaggiore, τὰ νοσταλγικὰ κόκκινα τριαντάφυλλα Ὁ Βαντζέττι, ὁ φιλόσοφος, ἔχει τὸ ἴδιο τρυφερὴ καρδιὰ καὶ ἀρέσκεται περισσότερο στὴν ἀναπόληση τῶν ἀναμνήσεών του: κοιλάδες τῶν Ἰταλικῶν Ἄλπεων, βοσκοτόπια, αμπέλια, μουριές, καὶ στὸν ὁρίζοντα ἡ αἰώ-

νια άγνότητα τοῦ χιονιοῦ. Ἡ ζωὴ στὴ φυλακὴ ὀξύνει τὴν θύμηση τοῦ βουνοῦ, τοῦ χείμαρρου, τοῦ καθαροῦ καὶ παγωμένου άέρα.

Τί πῆγαν νὰ κάνουν στὴν Ἀμερική, οἱ δυὸ αὐτοὶ ποιητές, οἱ δυὸ αὐτοὶ ἐρωτευμένοι μὲ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ; Ἡ δυστυχία δὲν τοὺς ἔδιωξε ἀπ' τὸ πατρικό τους σπίτι, ποιὸ πνεῦμα τοὺς ἔσπρωξε νὰ σκίσουν τὴ θάλασσα, γιὰ ποιὸν προορισμό;

Δυὸ Ἰταλοί, δυὸ μετανάστες, δυὸ ἐργάτες — κι ὅλη ἡ περιφρόνηση τῆς ἀστικῆς τάξης

Ἀλλά, ἄνθρωπε τῆς Βοστώνης, τί πνευματικὸ ὕφος σ' αὐτοὺς τοὺς ἄθλιους! Εἴσαστε τὸ ἴδιο ἀποστερημένος ἀπὸ κάθε χυδαιότητα, ἀπὸ κάθε μικροπρέπεια, ἀπὸ κάθε ἀνανδρία; Αἰσθανθήκατε ποτὲ σὲ τί ἀτμόσφαιρα σπαραχτικῆς εὐγένειας διαδραματίστηκε αὐτὴ ἡ νεκρώσιμη ἀγρύπνια ποὺ τὴν κάνατε νὰ κρατήση ἑπτὰ χρόνια;

Ὅσο γιὰ τοὺς δικαστὲς ποὺ δίκαζαν κάτω ἀπ' τὸ σημεῖο τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ καταλάβουμε πῶς μπόρεσαν νὰ ἐκδώσουν τὴν ἀπόφαση ποὺ καταδίκαζε σὲ θάνατο αὐτοὺς τοὺς δυὸ ἀθώους, πρέπει νὰ προσθέσουμε τὴν ὑπερηφάνεια τῶν πουριτανῶν, τὴν ὑπερηφάνεια τῶν γυάνκηδων, τὴν ὑπερηφάνεια τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐπαγγέλματος ποὺ δὲν θέλη νὰ πέση σὲ καμμιὰ πλάνη, ὅλο τὸ μῖσος ποὺ μπορεῖ νἄχη ὁ δικαστὴς γιὰ τὸν κατάδικο ποὺ ἀκόμη καὶ συντριμμένος διαμαρτύρεται.

Ὅλα αὐτὰ θὰ μᾶς δώσουν τὸν δικαστὴ Thayer. Ὅλα αὐτὰ σὺν τὴ συνείδηση τῆς πραγματοποίησης ἑνὸς καθήκοντος κοινωνικῆς κάθαρσης, θὰ μᾶς δώση τὸν κυβερνήτη Fuller.

Δὲν ξέρουμε ἂν αὐτοὶ οἱ δυὸ ζοῦν ἢ πέθαναν, ἢ πῶς συνέχισαν νὰ ζοῦν μετά. Βρίσκονται ὁπωσδήποτε στὸ καταφύγιο τῆς ἀσάφειας καὶ τῶν τύψεων. Ὅσο γιὰ τὴ δικαιοσύνη τους, τὴν ἀμερικάνικη δικαιοσύνη, ποιὸς πιστεύει πιὰ σ' αὐτὴ ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο μετὰ ἀπὸ τόσα σκάνδαλα!

Καὶ τώρα, ἀναγνώστη, διάβασε καὶ κρίνε Δὲν εἶναι τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης ποὺ σοῦ φέρνουμε, αὐτὰ εἶναι βρωμισμένα ἀπ' τὸ ψέμα τὴ ματαιότητα, τὸ μῖσος, τὸ φόβο — σοῦ ζητᾶμε μόνο ν' ἀκούσης τοὺς χτύπους τῶν δύο αὐτῶν βασανισμένων κι ἁγνῶν καρδιῶν

Μὴ φοβᾶσαι τίποτα. Αὐτὸ τὸ βιβλίο εἶναι τραγικό, μὰ δὲν εἶναι λυπητερό, καὶ θὰ σὲ κάνη δυνατό. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ὑγιεινὴ καὶ τὸ παράδειγμα ὑψηλό.

Jeanne GIWEHENNO

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΑΚΚΟ

24 Νοεμβρίου 1923
Φυλακὲς τοῦ Ντέντχαμ

Ἀγαπητή μου Κυρία Τζάκ, (1)

Εἶναι μεγάλο κρίμα, ἄδικο κι' ἀπάνθρωπο νὰ κρατοῦν πίσω ἀπ' αὐτὰ τὰ φοβερὰ κάγκελα ἑκατοντάδες κι' ἑκατοντάδες θύματα, νέους ποὺ τὸ μόνο τους σφάλμα εἶναι πὼς ἤταν καταφρονεμένοι, κι' ἀγαποῦσαν τὴν λευτεριὰ τῆς καταπιεσμένης ἀνθρωπότητας. Αὐτὸ εἶναι ἕνα αἶσχος γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ γιὰ τοὺς καλοὺς πολίτες αὐτοῦ τοῦ τόπου, ποὺ πιστεύουν εἰλικρινὰ στὴ λευτεριὰ αὐτῆς τῆς χώρας. Ξέρω πὼς δὲν θἄπρεπε νὰ τὰ λέω ἐγὼ αὐτά, ἀλλὰ πιστέψτε με κυρία Τζάκ, ἔρχονται στιγμὲς ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ μὴν πεῖς τὴν ἀλήθεια...

15 Μαρτίου 1924
Φυλακὲς τοῦ Ντέντχαμ

---

1. Ἡ Κα Τσέριτ Τζάκ, ἀπὸ τὸ Σάρον τῆς Μασσαχουσέτης, ποὺ σὰν μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὲρ τῶν Πολιτικῶν Δικαιωμάτων τῆς Νέας Ἀγγλίας, παρακολούθησε τὴ δίκη κι' ἐπισκέφθηκε τοὺς δυὸ φυλακισμένους. Τὸ χειμώνα τοῦ 1923 - 24 ἔκανε στὸν Σάκκο μαθήματα ἀγγλικῆς.

Ἀγαπητή μου φίλη Κυρία Τζάκ,

Τὴν Τετάρτη τὸ βράδυ, ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ μὲ τὴ σκέψη νὰ σᾶς γράψω μόλις ξυπνήσω, μὰ σὰν ξάπλωσα ἄρχισα νὰ στριφογυρίζω ἀπ' τὴ μιὰ κι' ἀπ' τὴν ἄλλη καὶ δὲν μ' ἔπαιρνε ὕπνος. Τελικὰ ἀποκοιμήθηκα, δὲν ξέρω γιὰ πόση ὥρα, κι' ἔπειτα ξύπνησα ἀπὸ ἕνα τρομερὸ ὄνειρο... ναί, ἀλλὰ καὶ ὄμορφο συγχρόνως, καὶ νὰ τί εἶδα. Βρισκόμουνα, λέει, σ' ἕνα ὀρυχεῖο τῆς Πενσυλβανίας ἀνάμεσα σ' ἕνα πλῆθος ἀπὸ ἐργάτες ποὺ εἶχαν κηρύξει ἀπεργία γιὰ καλύτερο μεροκάματο, κι' οἱ ἐργάτες δὲν ἄντεχαν ἄλλο γιατὶ τ' ἀφεντικὰ τοῦ ὀρυχείου εἶχαν διώξει ἀπ' τὰ σπίτια πολὺν κόσμο κι' οἱ φουκαριάρες οἱ μανάδες μὲ τὰ παιδιά τους ζοῦσαν κάτω ἀπὸ μιὰ τέντα σ' ἕνα στρατόπεδο συγκέντρωσης. Μά, πάλι δὲν ἔνοιωθαν ἀσφάλεια, γιατί, τὸ ἤξεραν πὼς σύντομα θὰ ἔστελναν στρατὸ νὰ τὶς διώξουν κι' ἀπὸ κεῖ.

Κι' ἡ μάζα τῶν ἐργατῶν ἦταν ἀγανακτισμένη μὲ τὴν ἀπανθρωπιὰ τῶν ἀφεντικῶν. Στὸ στρατόπεδο ἦσαν δυὸ τρεῖς ποὺ μιλοῦσαν κι' ἔλεγαν καὶ καμμιὰ ζεστὴ κουβέντα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ λαοῦ. Τὴν ὥρα ποὺ ἡ τεράστια μάζα τῶν ἐργατῶν χειροκροτοῦσε τοὺς ὁμιλητές, κατέφτασαν οἱ στρατιῶτες μὲ τουφέκια καὶ ξιφολόγχες γιὰ νὰ διώξουν τὸν κόσμο, μὰ εἶδαν πὼς δὲν γίνεται τίποτα γιατὶ οἱ ἀπεργοὶ στέκονταν ἐκεῖ σὰν ἕνας ἄνθρωπος. Τότε ἄρχισε ἡ μάχη καὶ καθὼς χτυποῦσαν, ἐγὼ πήδησα σ' ἕνα ὑψωματάκι, ἀνάμεσα στὸ πλῆθος, κι' ἄρχισα νὰ λέω:

«Σύντροφοι κι' ἐσεῖς ἀδέρφια, μὴ κουνήσει κανεὶς ἀπ' τὴ θέση του, ὅποιος κάνει βῆμα εἶναι δειλὸς καὶ προδότης, ὁ ἀγώνας πρέπει νὰ τελειώσει». Καὶ γύρισα τότε πρὸς τοὺς στρατιῶτες καὶ φώναξα: «Ἀδέρφια, δὲν θὰ χτυπήσετε τ' ἀδέρφια σας μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἔτσι σᾶς εἶπαν, ὄχι ἀδέρφια, σκεφθεῖτε πὼς ὁ καθένας μας ἔχει μητέρα καὶ παιδιὰ καὶ πὼς παλεύουμε γιὰ μιὰ λευτεριὰ ποὺ εἶναι καὶ δι-

κή σας. Ζητᾶμε μιὰ πατρίδα, μιὰ ψυχή, ἕνα σπίτι καὶ ψωμὶ πιὸ ἄσπρο...». Μὰ τὴ στιγμὴ ποὺ ἔλεγα τὴν τελευταία λέξη, ἕνας στρατιώτης μὲ χτύπησε κι' ἡ σφαίρα τρύπησε τὴν καρδιά μου καὶ καθὼς ἔπεφτα μὲ τὸ δεξί μου χέρι σφυγμένο πάνω στὴν καρδιά μου, ξύπνησα ἀπ' αὐτὸ τὸ γλυκὸ ὄνειρο! Σὰν ἄνοιξα τὰ μάτια μου, ἔνοιωσα πὼς ἔσφιγγα τὴν καρδιά μου μὲ τὸ δεξί μου χέρι, σὰν νἄθελα νὰ ἡρεμήσω τοὺς χτύπους της. Γύρισα τὸ κεφάλι κατὰ τὸ παράθυρο τοῦ κελλιοῦ μου καὶ μέσ' ἀπ' τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας κοίταζα τὸν οὐρανό...

18 Αὐγούστου 1924
Φυλακὲς τοῦ Ντένтχαμ

Κύριε Μούρ. (2)

Εὔκολα καταλαβαίνει κανεὶς τὴν πονηριὰ καὶ τὸν κυνισμόν σας, ἀφοῦ μετὰ ἀπ' ὅλες τὶς διαμαρτυρίες μου, κι' ἀφοῦ σᾶς ἔδιωξα — ἐσᾶς καὶ τοὺς «φιλάνθρωπους» φίλους σας — ἐξακολουθεῖτε τὸ κερδοσκοπικό σας παιχνίδι: πάνω στὴν πλάτη τοῦ Σάκκο καὶ Βαντζέττι. Σήμερα λοιπὸν τὸ πρωΐ, προτοῦ συνεχιστεῖ αὐτὴ ἡ δουλειά, σκέφτηκα νὰ σᾶς στείλω αὐτὰ τὰ λίγα λόγια γιὰ νὰ σᾶς προειδοποιήσω, ἐσᾶς καὶ τοὺς «φιλάνθρωπους» φίλους σας νὰ μὴ δημοσιέψετε αὐτὰ τὰ γράμματα μὲ τὴ φωτογραφία μου καὶ τὄνομά μου, καὶ νὰ βγάλετε τὄνομά μου, ἂν ἐξακολουθεῖτε ἀκόμη νὰ δημοσιεύετε τέτοιου εἴδους λίβελους, γιατὶ καὶ σεῖς καὶ οἱ «φιλάνθρωποί» σας, ὅλα αὐτὰ τὰ τρία τελευταῖα χρόνια, χρησιμοποιεῖτε αὐτὰ τὰ πράγματα γ ι ὰ τ ο ὺ ς ἄ τ ι-

---

2. Ὁ Φρ. Μοὺρ ἦταν δικηγόρος τῶν Σάκκο καὶ Βαντζέττι ὅταν δικάστηκαν στὸ Ντένтχαμ.

μους κερδοσκοπικούς σκοπούς σας. Μπορεῖ νὰ τρελλαθεῖ κανεὶς ἢ νὰ γίνει φυματικὸς ὅταν σκέφτεται πὼς μετὰ τὶς τόσες διαμαρτυρίες μου γιὰ νὰ σᾶς ἀναγκάσω νὰ σταματήσετε, συνεχίζετε — σεῖς καὶ ἡ στρατιὰ τῶν φίλων σας — τὸ ἄτιμο αὐτὸ παιχνίδι... Μὰ γιὰ πέστε μου, τί περιμένετε; Μήπως περιμένετε νὰ κρεμαστῶ; Αὐτὸ θέλετε; Λοιπόν, ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς πῶ νὰ μὴν κάνετε τέτοια ὄνειρα, γιατὶ δὲν εἶναι διόλου παράξενο νὰ σᾶς βροῦν ἕνα πρωὶ κρεμασμένο σὲ κανένα τηλεγραφόξυλο.

Ὁ ἄσπονδος ἐχθρός σας, τώρα καὶ γιὰ πάντα.

Νὶκ Σάκκο

28 Δεκεμβρίου 1924
Φυλακὲς τοῦ Ντέντχαμ

Ἀγαπητέ μου Μπάρτολε,

Μόλις σήμερα τὸ πρωὶ πῆρα τὸ γράμμα σου ἀπὸ 26 Νοεμβρίου καὶ καταλαβαίνεις τὴ χαρά μου. Πραγματικά, εἶναι μεγάλο πρᾶγμα γιὰ μένα νάχω κάπου κάπου κανένα γράμμα σου, γιατὶ εἶναι πάντα γεμᾶτα ὄμορφες ἰδέες καὶ μοῦ δίνουν κουράγιο. Ἐγώ, θάθελα νὰ σοῦ πῶ χίλια πράγματα, ἀλλὰ θὰ πήγαινε πολὺ τοῦ μάκρους καὶ γι' αὐτὸ σοῦ λέω μοναχὰ ἕνα, πὼς ἐλπίζω δηλαδὴ πὼς σύντομα θὰ συναντηθοῦμε.

Ἔχεις δίκιο νὰ λὲς πὼς στὸ κάτω - κάτω στεκόμαστε ἀκόμα στὰ πόδια μας — φυσικά, καὶ τοῦτο γιατὶ μᾶς κρατᾶ κ' ἐλπίδα κι' ἡ πίστη στὴν ἀθωότητά μας· κι' εἶμαι σίγουρος πὼς αὐτὴ τὴν πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα θὰ τὴν κρατήσουμε μέχρι τὴ λαμπερὴ μέρα τῆς νίκης.

Ναί, Μπάρτολε, τὰ μέσα ποὺ μεταχειρίζονται εἶναι πο-

λύ ταπεινά, μὰ οἱ σύντροφοι κι' οἱ προλετάριοι ὅλου τοῦ κόσμου εἶναι μαζί μας καὶ μάλιστα σήμερα περισσότερο ἀπὸ ποτέ. Γι' αὐτὸ σοῦ λέω κι' ἐγὼ κουράγιο, ἀγαπημένε μου φίλε, γιατὶ αὐτὴ τὴ μάχη θὰ τὴ κερδίσουμε, ἐπειδὴ ἔχω ἐμπιστοσύνη σ' αὐτὴ τὴ στρατιὰ τῶν ἀγαπημένων συντρόφων.

Τελειώνοντας σοῦ λέω πὼς εἶμαι εὐτυχὴς νὰ ξέρω πὼς εἶσαι καλά. Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο. Σοῦ στέλνω συγχρόνως μιὰ θερμὴ χειραψία καὶ τὴν ἀδερφικὴ μου ἀφοσίωση.

Ὁ πιστός σου φίλος τώρα καὶ γιὰ πάντα.

24 Ὀκτωβρίου 1926
Φυλακὲς τοῦ Ντέντχαμ

Ἀγαπητὲ Ἄμποτ, (3)

Πῆρα τὸ γράμμα σου τῆς 21 Ὀκτωβρίου καὶ θὰ σοῦ εἶχα ἀπαντήσει ἀμέσως, ἀλλὰ εἶχα κάτι ἐπεῖγον νὰ κάνω. Σήμερα ὅμως τὸ πρωΐ ἡ πρώτη μου σκέψη ἦταν γιὰ σένα καὶ σοῦ γράφω αὐτὰ τὰ λίγα λόγια γιὰ νὰ σοῦ πῶ πὼς δὲν μοῦδωσες κανέναν κόπο καὶ πὼς εἶμαι εὐτυχὴς ποὺ σοῦ στέλνω τὸ βιβλίο. Ναί, ἡ μεγάλη ψυχὴ τοῦ Εὐγένιου Ντέμπς ἔφυγε γιὰ πάντα! Καὶ μαζί της χάθηκε κι' ἕνας ἄνθρωπος ποὺ μέσα στὸ ἀμερικάνικο σοσιαλιστικὸ κίνημα, εἶχε τὴν πιὸ γερὴ πίστη στὴν ἐργατικὴ τάξη. Μὰ τὸ παράδειγμα τῆς εὐγενικῆς του πίστης παραμένει ἀνάμεσά μας γιὰ νὰ μᾶς δείχνει τὸ δρόμο τῆς πάλης γιὰ τὴ λευτεριὰ καὶ τὴν εὐτυχία ὅλονῶν μας. Δὲν θυμᾶμαι νὰ συνάντησα ποτὲ προσωπικὰ τὸν Ντέμπς καὶ λυπᾶμαι πολὺ ποὺ δὲν τὸν εἶδα τὴν τελευταία φορὰ ποὺ ἦρθε ἐδῶ, ἀλλὰ εἶναι σὰ νὰ τὸν ἔχω ἀκούσει νὰ

3. Λεονάρδος Ἄμποτ ἀπὸ τὴ Ν. Ὑόρκη, ἀναρχικός, φίλος τοῦ Σάκκο.

μιλάει, τόσα πολλά έχω διαβάσει γι' αυτόν και τόσο τον ἀγαπῶ...

8 Μαΐου 1927
Φυλακὲς τοῦ Ντέντχαμ

Ἀγαπητὴ κυρία Ἔβανς, (4)

Στὸ φύλλο τῆς 3ης Μαΐου τοῦ «Χέραλντ» ποὺ μοῦ στείλατε, δὲν παραξενεύτηκα ὅταν διάβασα ὅτι ὁ Σάκκο ἀρνήθηκε νὰ ὑπογράψει τὴν αἴτηση χάρητος πρὸς τὸν Φοῦλλερ, γιατὶ εἶναι ἕνας φανατικὸς καὶ τρελλός. Ἀμ τί! Ἔτσι πάντα συμβαίνει στὴν ἱστορία... Ὅταν οἱ πράξεις σου ἐνοχλοῦν τὴν τάξη τῶν τυράννων, ἀφοῦ σὲ καταδικάσει σὲ θάνατο, σ' ἀποκαλεῖ καὶ προδότη, φανατικὸ ἢ τρελλό! Μά, παρ' ὅλ' αὐτά, παραμένει μέσα μου ἡ περηφάνεια γιὰ μιὰ πίστη ἀληθινὴ ποὺ ἀγάπησα καὶ ποὺ γιὰ χάρη της ὑπόφερα καὶ θἄξερα νὰ πεθάνω ὅπως ξέρω νἀγαπῶ καὶ νὰ ὑποφέρω — ἐνῶ, ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ δὲν ἀπομένει παρὰ ντροπὴ καὶ αἶσχος γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα...

14 Μαΐου 1927
Φυλακὲς τοῦ Ντέντχαμ

Ἀγαπητὴ Κυρία Οὐΐνσλοου,

Δὲν ὑπόγραψα τὴν «αἴτηση χάρητος» γιατὶ εἶμαι ἀπόλυτα βέβαιος πὼς οὔτε ὁ κυβερνήτης Φοῦλλερ, οὔτε καὶ κανένα ἄλλο ἐπίσημο πρόσωπο θὰ φερθεῖ τίμια ἀπέναντί μας.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς φίλους μου καὶ συντρόφους μου ἐλπί-

---

4. Ἡ κ. Ἐλίζαμπεθ Ἔβανς ἀπὸ τὸ Μπροῦκλιν εἶχε ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τὴ δίκη τῶν Σάκκο καὶ Βαντζέττι κι' ἔμεινε μέχρι τέλος πεπεισμένη γιὰ τὴν ἀθωότητά τους.

ζουν όπως εσεῖς ἐλπίζετε, καὶ εἶναι τόσο λυπηρὸ νὰ τοὺς βλέπει κανεὶς νὰ ἐπαναπαύονται μὲ τόση αἰσιοδοξία πάνω σ' αὐτὴ τὴν ψευδαίσθηση, τὴ στιγμὴ ποὺ ἐμεῖς βρισκόμαστε μπροστὰ στὴν ἠλεκτρικὴ καρέκλα. Ἡ δική μου ἐλπίδα, ἡ μόνη ποὺ ἀπομένει, εἶναι πὼς οἱ φίλοι, οἱ σύντροφοι καὶ τὸ διεθνὲς προλεταριάτο θὰ μᾶς γλυτώσουν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄδικη ἐκτέλεση.

Μὴ φοβᾶστε! Ὅταν ἀναλογίζομαι αὐτὴ τὴ δύστυχη, ἀνόητη καὶ καταπιεσμένη ἀνθρωπότητα, ὅταν σκέφτομαι τὸ μαρτύριο τῆς ἀγαπημένης μου Ροζίνας, κι' ὅσα τράβηξα ἐφτὰ χρόνια μέσα σ' αὐτὸ τὸ κελλί, ξεχνῶ ὁλότελα τί συμ-ἐφτὰ χρόνια μέσα σ' αὐτὸ τὸ κελλί, ξεχνῶ ὁλότελα τί σημαίνει φόβος. Ἂν ἡ συνείδηση τῶν δικαστῶν τῆς Μασσαχουσέτης βρεῖ μιὰ ὁποιαδήποτε δικαιολογία γιὰ νὰ μᾶς κρεμάσει, μὴν ἀνησυχεῖτε, ἀγαπητὴ φίλη, θὰ μᾶς δολοφονήσουν δίχως οἶκτο... τὸν ἀγώνα μας γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λευτεριᾶς...

29 Ἰουλίου 1927
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπημένη μου Ἰνές,

Θάθελα νὰ μποροῦσες νὰ καταλάβεις αὐτὰ ποὺ θὰ σοῦ πῶ καὶ προσπαθῶ νὰ γράψω πολὺ ἁπλά, τόση εἶναι ἡ λαχτάρα μου νὰ καταλάβεις ὅλη τὴν ἀγωνία τῆς καρδιᾶς τοῦ πατέρα σου, γιατὶ σ' ἀγαπῶ τόσο, γιατὶ εἶσαι ἡ μικρούλα ἡ πολυαγαπημένη.

Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ σοῦ δώσω νὰ καταλάβεις, γιατὶ εἶσαι τόσο μικρούλα, μὰ θὰ προσπαθήσω ἀπ' τὸ μεγαλύτερο βάθος τῆς καρδιᾶς μου νὰ σοῦ ἐξηγήσω πόσο εἶσαι πολύτιμη γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ πατέρα σου. Ἂν δὲν τὰ καταφέρω, ξέρω πὼς θὰ φυλάξεις τοῦτο τὸ γράμμα καὶ πὼς θὰ τὸ ξα-

ναδιαδάσεις άργότερα, καὶ τότε θὰ αἰσθανθεῖς καὶ θὰ καταλάβεις τὴν ἀγωνία καὶ τὴ λαχτάρα ποὺ ἔνοιωθε ὁ πατέρας σου τὴν ὥρα ποὺ σοὔγραφε... Θὰ κρατῶ γιὰ πάντα ἀπάνω μου τἀγαπημένο σου γραμματάκι, θὰ βρίσκεται πάνω στὴν καρδιά μου μέχρι τὴν τελευταία μέρα τῆς ζωῆς μου. Ὅταν πεθάνω, θὰ θαφτεῖ μαζὶ μὲ τὸν πατέρα σου ποὺ σ' ἀγαπᾶ τόσο, ὅπως καὶ τὸν ἀδερφό σου τὸν Ντάντε καὶ τὴν ἀγαπημένη σου ἅγια μητέρα.

Δὲν μπορεῖς νὰ ξέρεις Ἰνὲς τί ἦταν αὐτὸ τὸ γράμμα γιὰ τὸν πατέρα σου. Ἦταν τὸ πολυτιμότερο δῶρο ποὺ μποροῦσες νὰ μοῦ κάνεις, ἢ ποὺ θὰ μποροῦσα νὰ εὐχηθῶ ὅλες αὐτὲς τὶς θλιβερὲς μέρες. Μέσα στὴν πάλη τῆς ζωῆς μου, γιὰ μένα ὁ μεγαλύτερος θησαυρὸς κι' ἡ γλυκύτερη ἀπόλαυση, θἆταν νὰ μποροῦσα νὰ ζήσω μαζὶ μὲ σένα, τὸν ἀδερφό σου Ντάντε καὶ τὴ μητέρα σας σ' ἕνα μικρούτσικο ἐξοχικὸ σπιτάκι, ἀκούγοντας τὴν καθάρια φωνούλα σου καὶ ἀπολαμβάνοντας τὴν τρυφερή σου ἀφοσίωση. Τὸ καλοκαίρι θὰ καθόμασταν μπροστὰ στὸ σπίτι, κάτω ἀπ' τὴ σκιὰ τοῦ δέντρου καὶ θἄρχιζα νὰ σοῦ διδάσκω τὴ ζωή, θὰ σοῦ μάθαινα νὰ διαβάζεις καὶ νὰ γράφεις, θὰ σέβλεπα νὰ τρέχεις, νὰ γελᾶς, νὰ κλαῖς, νὰ τραγουδᾶς μέσ' στὸ πράσινο λειβάδι, νὰ μαζεύεις ἀγριολούλουδα, νὰ τρέχεις ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο, νὰ στέκεσαι δίπλα στὸ φωτεινό, καθαρὸ ρυάκι κι' ἀπὸ κεῖ πάλι στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας σου.

Γιατί τὶς ὀμορφιὲς καὶ τὶς καλωσύνες αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἡ μάνα φύση τὶς ἔδωσε γιὰ ὅλους μας, γιὰ νὰ καταχτήσουμε τὴ χαρὰ καὶ τὴ λευτεριά. Οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς γέρικης, ἑτοιμοθάνατης κοινωνίας, μὲ τράβηξαν βάναυσα ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀδερφοῦ σου καὶ τῆς δύστυχης μητέρας σας. Παρ' ὅλ' αὐτά, τὸ λεύτερο πνεῦμα κι' ἡ πίστη τοῦ πατέρα σου δὲν λύγισε, καὶ μ' αὐτὴ τὴν πίστη ἔζησα, καὶ γι' αὐτὸ τὸ ὄνειρο, ὅτι κάποια μέρα θὰ ξαναγυρνοῦσα στὴ ζωή, κοντὰ στὰ φιλιὰ τῆς ἀγαπημένης σας μητέρας, κοντὰ στοὺς

φίλους μας καὶ στοὺς συντρόφους μας, μὰ ἡ δυστυχία ἔπεσε ἀπάνω μου!

Ξέρω πῶς εἶσαι γλυκειὰ καὶ πῶς ἀγαπᾶς τὴ μητέρα σου, τὸν Ντάντε κι' ὅλους τοὺς καλούς, καὶ εἶμαι σίγουρος πῶς μ' ἀγαπᾶς κι' ἐμένα λίγο, γιατὶ σ' ἀγαπῶ τόσο, μὰ τόσο. Δὲν ξέρεις 'Ινές, πόσο σὲ σκέφτομαι κάθε μέρα. Εἶσαι μέσ' στὴν καρδιά μου. μέσ' στὰ μάτια μου, εἶσαι σ' ὅλες τὶς γωνιὲς αὐτοῦ τοῦ μελαγχολικοῦ κελλιοῦ, εἶσαι στὸν οὐρανὸ κι' ὅπου κι' ἂν γυρίσω τὸ βλέμμα μου.

Δῶσε, λοιπόν, τοὺς θερμότερους χαιρετισμοὺς τοῦ πατέρα σου σ' ὅλους τοὺς φίλους καὶ τοὺς συντρόφους καὶ κυρίως στοὺς πιὸ ἀγαπημένους. Δῶσε ὅλη μου τὴν ἀγάπη καὶ τὰ φιλιά μου στη μητέρα σου καὶ τὸν ἀδερφό σου.

Μὲ τὰ τρυφερότερα φιλιὰ καὶ χάδια ἀπ' ἐκεῖνον ποὺ σ' ἀγαπᾶ τόσο καὶ καὶ ποὺ σ' ἔχει πάντα στὴ σκέψη του. Θερμοὺς χαιρετισμοὺς σ' ὅλους σας ἀπὸ τὸν Μπάρτολο.

'Ο πατέρας σου

4 Αὐγούστου 1927
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

'Αγαπητοί μου φίλοι καὶ σύντροφοι, (5)

Μόλις αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἦρθαν στὸ κελλὶ τῶν μελλοθανάτων νὰ μᾶς πληροφορήσουν ὅτι ὁ κυβερνήτης Φοῦλλερ ἀποφάσισε νὰ μᾶς ἐκτελέσει στὶς 10 Αὐγούστου. 'Η εἴδηση δὲ μᾶς ξάφνιασε, γιατὶ ξέρουμε ὅτι ἡ μπουρζουαζία δὲν ἔχει οἶκτο γιὰ τοὺς καλοὺς μαχητὲς τῆς ἐπανάστασης. Εἴμαστε περήφανοι γιὰ τὸ θάνατό μας καὶ θὰ πεθάνουμε ὅπως πρέπει

5. Τὸ γράμμα αὐτὸ τὸ μετέφερε ἀπ' τὸ κελλὶ τῶν μελοθανάτων στὴν 'Επιτροπὴ 'Υπεράσπισης, ὁ δικηγόρος τοῦ Σάκκο.

νὰ πεθάνει κάθε ἀναρχικός. Ἡ σειρά σας τώρα, ἀδέρφια, σύντροφοι! Ὅπως σᾶς τὄλεγα χθές, μονάχα σεῖς μπορεῖτε νὰ μᾶς σώσετε. Δὲν ἔχουμε καμμιὰ ἐμπιστοσύνη στὸν κυβερνήτη, γιατὶ πάντα ξέραμε ὅτι ὁ κυβερνήτης Φοῦλλερ, ὁ Τάϊερ (6) καὶ ὁ Κάτζμαν (7) ἦταν δολοφόνοι.

Γιὰ σᾶς οἱ θερμὲς κι' ἀδερφικὲς σκέψεις μας.

Νικόλαος Σάκκο

18 Αὐγούστου 1927
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπημένε μου γυιέ, ἀγαπημένε μου σύντροφε,

Ἀπὸ τὴν τελευταία φορὰ ποὺ σὲ εἶδα, σκέφτομαι νὰ σοῦ γράψω, μὰ μ' ἐμπόδισε ἡ ἀπεργία μου πείνας ποὺ συνεχιζόταν καὶ φοβήθηκα πὼς δὲν θὰ ἤμουν σὲ θέση νὰ σοῦ ἐξηγήσω.

Τὴν ἄλλη μέρα σταμάτησα τὴν ἀπεργία πείνας καὶ σκέφτηκα νὰ σοῦ γράψω, ἀλλ' εἶδα πὼς οἱ δυνάμεις μου δὲν ἦσαν ἀρκετὲς γιὰ ἕνα μεγάλο γράμμα.

Κι' ὅμως πρέπει νὰ σοῦ γράψω προτοῦ μᾶς μεταφέρουν πάλι στὸ Σπίτι τοῦ θανάτου, γιατ' εἶμαι βέβαιος πὼς μόλις τὸ δικαστήριο ἀρνηθεῖ τὴν ἐπανεξέταση τῆς δίκης, θὰ μᾶς μεταφέρουν ἐκεῖ. Ἂν δὲν μεσολαβήσει τίποτα ἀνάμεσα Παρασκευῆς καὶ Δευτέρας, θὰ μᾶς ἐκτελέσουν μὲ ἠλεκτροπληξία τὰ μεσάνυχτα, 22 Αὐγούστου. Γι' αὐτὸ εἶμαι αὐτὴ τὴ στιγμὴ πλημμυρισμένος ἀπὸ ἀγάπη κι' ἡ καρδιά μου ξέχειλη σήμερα, ὅπως ὅλες τοῦτες τὶς μέρες.

---

6. Ὁ δικαστὴς Τάϊερ ποὺ προήδρευε στὴ δίκη τοῦ Ντέντχαμ.

7. Φρέντ Κάτζμαν, εἰσαγγελέας στὴ δίκη τοῦ Ντέντχαμ.

Ποτέ μου δὲν φαντάστηκα πὼς οἱ ζωές μας — τόσο ἑνωμένες — θὰ μποροῦσαν ποτὲ νὰ χωρίσουν. Κι' ὅμως ὅλα τοῦτα τὰ ἑφτὰ πονεμένα χρόνια μᾶς προειδοποιοῦσαν πὼς ἐκεῖ θὰ καταλήγαμε, παρ' ὅλο ποὺ σὲ τίποτα δὲν λιγόστεψε ἡ ἀγωνία κι' ἡ λαχτάρα τῆς ἀγάπης μας. Ἴσα - ἴσα, νομίζω πὼς ἡ ἀγάπη μας εἶναι σήμερα πιὸ μεγάλη ἀπὸ ποτὲ Αὐτὸ εἶναι μιὰ μεγάλη παρηγοριά, ἀλλὰ συνάμα καὶ κάτι πολὺ σημαντικό, γιατὶ ἔτσι θὰ καταλάβεις τί σημαίνει ἀγάπη, ὄχι μονάχα στὴ χαρά, ἀλλὰ καὶ στὸν ἀγώνα μας μέσα στὸν πόνο. Θυμήσου το αὐτό, Ντάντε. Τὄχουμε ἀποδείξει αὐτὸ καί, μακρυὰ ἀπὸ κάθε ματαιοδοξία, εἴμαστε ὑπερήφανοι.

Πολὺ ὑποφέραμε σ' ὅλο τοῦτο τὸ Γολγοθᾶ. Διαμαρτυρόμαστε ἀκόμα σήμερα ὅπως καὶ χθές. Διαμαρτυρόμαστε πάντα γιὰ νὰ μᾶς ἀποδώσουν τὴν λευτεριά μας.

Ἂν σταμάτησα τὴν ἀπεργία πείνας, εἶναι γιατὶ δὲν εἶχε πιὰ ἀπομείνει μέσα μου πνοὴ ζωῆς. Εἶναι γιατὶ χθὲς διαμαρτυρήθηκα μ' αὐτὴ τὴν ἀπεργία, ὅπως καὶ σήμερα ἐξακολουθῶ νὰ διαμαρτύρομαι ἐν ὀνόματι τῆς ζωῆς καὶ ὄχι τοῦ θανάτου.

Ἐγκατάλειψα τὴν ἀπεργία πείνας, γιατὶ ἤθελα ἀκόμα νὰ φιλήσω τὴν ἀδελφούλα σου, τὴν Ἰνές, καὶ τὴ μητέρα σου κι' ὅλους τοὺς ἀγαπημένους φίλους καὶ συντρόφους τῆς ζωῆς κι' ὄχι τοῦ θανάτου. Ἔτσι, γυιέ μου, ἡ ζωὴ ἀπὸ σήμερα ξαναμπαίνει μέσα μου, ἀργὴ καὶ ἤρεμη, ἀλλὰ δίχως ορίζοντα καὶ συνεχῶς μὲ τὴ θλίψη καὶ τὸ δράμα τοῦ θανάτου.

Μὲ πόση χαρὰ σὲ ξαναεῖδα, ἀγαπημένο μου παιδί, μετὰ ἀπ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ποὺ σὲ συλλογιζόμουν μέρα νύχτα. Μίλησα μαζί σου, ὅπως μιλούσαμε ἄλλοτε... ἐκεῖνες τὶς μέρες. Σοῦ εἶπα πολλὰ πράγματα σ' ἐκεῖνο τὸ ἐπισκεπτήριο, καὶ θἄθελα νὰ σοῦ πῶ ἀκόμα περισσότερα, ἀλλὰ κατάλαβα πώς, ἔτσι ἢ ἀλλιῶς, θὰ παράμενες τὸ ἴδιο τρυφερὸ

ἀγοράκι, ἀφοσιωμένο στὴ μητέρα σου ποὺ τόσο σ' ἀγαπᾶ καὶ δὲν θέλω νὰ ἐπιμείνω περισσότερο, γιατὶ ξέρω πὼς θὰ θυμᾶσαι πάντα τὰ ὅσα σοῦ εἶπα. Τὸ ξέρω, καὶ ξέρω ἀκόμα πὼς αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ πῶ θὰ σὲ συγκινήσει βαθειά, μὰ μὴν κλαῖς, Ντάντε, γιατὶ πολλὰ δάκρυα χύθηκαν μάταια, ὅπως ἐκεῖνα τῆς μητέρας σου ἐπὶ ἑφτὰ χρόνια καὶ ὅλα δίχως ἀποτέλεσμα. Γι' αὐτό, γυιέ μου, ἀντὶ νὰ κλαῖς, γίνε δυνατὸς γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ παρηγορήσεις τὴ μητέρα σου κι' ὅταν θὰ θέλεις νὰ τὴν κάνεις νὰ ξεχνᾶ τὴν παγερὴ μοναξιά, θὰ σοῦ πῶ τί νὰ κάνεις. Πήγαινέ την ἕναν μεγάλο περίπατο στὴν ἐξοχή, μαζέψτε ἀγριολούλουδα, ξεκουραστεῖτε κάτω ἀπ' τὴ σκιὰ τῶν δέντρων, δίπλα στὸ ρυάκι ποὺ τραγουδᾶ σιγανά, καὶ κοντὰ στὴ γλυκειὰ ἠρεμία τῆς μάνας φύσης. Εἶμαι σίγουρος πὼς ὅλ' αὐτὰ θὰ τῆς δώσουν χαρὰ κι' ἐσὺ θὰ εἶσαι εὐτυχισμένος. Μὰ μὴ ξεχνᾶς ποτέ, Ντάντε, στὸ παιχνίδι αὐτὸ τῆς εὐτυχίας, μὴ τὰ κρατᾶς ὅλα γιὰ σένα, παρὰ κατέβα ἕνα σκαλοπάτι καὶ βοήθα τοὺς ἀδύναμους ποὺ ζητοῦν βοήθεια, βοήθα τοὺς καταπιεσμένους καὶ τὰ θύματα, γιατὶ εἶναι οἱ καλύτεροι φίλοι, γιατὶ αὐτοὶ εἶναι ποὺ ἀγωνίζονται καὶ πέφτουν, ὅπως ἀγωνίστηκαν χθὲς καὶ ἔπεσαν ὁ πατέρας σου καὶ ὁ Μπάρτολο, γιὰ νὰ κατακτήσουν τὴ χαρὰ καὶ τὴν λευτεριὰ γιὰ ὅλους καὶ γιὰ τὴν ἄμοιρη ἐργατιά. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα γιὰ τὴ ζωὴ θὰ νοιώσεις πολὺ τὴν ἀγάπη, καὶ ὁ ἴδιος θ' ἀγαπηθεῖς.

Τὰ ὅσα μοῦ εἶπε ἡ μητέρα σου γιὰ τὰ λόγια σου, ὅσο ἤμουν κλεισμένος σ' ἐκεῖνο τὸ Σπίτι τοῦ Θανάτου, καὶ σχετικὰ μὲ τὴν ἀδικία, τὰ ὅσα μοῦ εἶπε μ' ἔκαναν εὐτυχισμένο, γιατὶ εἶδα πὼς εἶσαι τὸ πολυαγαπημένο παιδὶ ποὺ πάντα ὀνειρευόμουν. Ὅ,τι κι' ἂν συμβεῖ — ποτὲ δὲν ξέρει κανεὶς — κι' ἂν ἀκόμα μᾶς σκοτώσουν, μὴν ξεχνᾶς ποτὲ πὼς πρέπει νὰ βλέπεις τοὺς φίλους καὶ τοὺς συντρόφους μὲ τὸ ἴδιο μάτι ὅπως βλέπεις καὶ τοὺς πολυαγαπημένους σου, γιατὶ σ' ἀγαποῦν ὅπως ἀγαποῦν κι' ὅλους τοὺς συντρόφους ποὺ κα-

ταδιώκονται καὶ πέφτουν. Σοῦ τὸ λέω ἐγώ, ὁ πατέρας σου, ποὺ ἔχω ἀφιερώσει ὅλη μου τὴ ζωὴ γιὰ σένα, ὁ πατέρας σου ποὺ σ' ἀγαπῶ, καὶ ποὺ τοὺς βλέπω, καὶ ποὺ ξέρω τὴν ἁγνότητα τῆς πίστης τους (ἴδια σὰν τὴ δική μου), ὅτι κάνουν ἀκόμα καὶ σήμερα ὑπεράνθρωπες θυσίες γιὰ τὴν ἐλευθερία μας. Τὸ ξέρω, γιατὶ ἔχω ἀγωνιστεῖ μαζί τους καὶ εἶναι οἱ μόνοι στοὺς ὁποίους στηρίζεται ἀκόμα ἡ τελευταία μας ἐλπίδα, καὶ ποὺ μποροῦν καὶ σήμερα ἀκόμα νὰ μᾶς σώσουν ἀπὸ τὴν ἠλεκτροπληξία. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἀγώνας ἀνάμεσα στὸν πλούσιο καὶ τὸν φτωχὸ γιὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν λευτεριὰ — γυιέ μου, ἀργότερα θὰ τὴν καταλάβεις αὐτὴ τὴν ἀγωνία, αὐτὴ τὴν πάλη ἐνάντια στὸ θάνατο τῆς ζωῆς.

Ἤσουν βαθειὰ μέσα στὴ σκέψη μου ὅταν ἤμουν ξαπλωμένος μέσα στὸ Σπίτι τοῦ Θανάτου — ἄκουγα τὰ τραγούδια, τὶς μικρὲς τρυφερὲς φωνοῦλες τῶν παιδιῶν στὴν αὐλή, ὅπου ἦταν συγκεντρωμένη ὅλη ἡ ζωὴ κι' ἡ χαρὰ τῆς λευτεριᾶς — δυὸ βήματα μονάχα ἀπ' τοὺς τοίχους ποὺ περιέκλειναν τὴν ἀγωνία τριῶν φυλακισμένων ψυχῶν. Ὅλ' αὐτὰ μοὔφερναν ἐσένα στὸ μυαλὸ καὶ τὴν ἀδελφή σου, τὴν Ἰνές, καὶ λαχταροῦσα τόσο νὰ σᾶς δῶ. Ἀλλὰ πάλι προτίμησα νὰ μὴν ἔρθετε στὸ Σπίτι τοῦ Θανάτου καὶ νὰ μὴ δεῖτε αὐτὸ τὸ ἀπαίσιο θέαμα τριῶν ὑπάρξεων ποὺ ἀγωνιοῦν περιμένοντας τὴν ἠλεκτροπληξία, γιατὶ δὲν ξέρω τί ἐντύπωση θὰ ἔκαμνε σὲ παιδιά. Ἀλλ' ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ — ἂν δὲν εἴχατε τὴν ἔντονη παιδικὴ εὐαισθησία — θὰ σᾶς ἦταν ὠφέλιμο γιὰ αὔριο, νὰ μπορεῖτε νὰ μεταχειριστεῖτε αὐτὴ τὴν ἀπαίσια ἀνάμνηση, γιὰ νὰ δώσετε στὸν κόσμο νὰ καταλάβει τὸ αἶσχος τῆς χώρας γι' αὐτὸ τὸν ἀπάνθρωπο κατατρεγμὸ κι' αὐτὸν τὸν ἄδικο θάνατο. Ναί, Ντάντε, μποροῦν σήμερα νὰ σταυρώσουν τὰ σώματά μας, μὰ τὶς ἰδέες μας δὲν μποροῦν νὰ τὶς καταστρέψουν — αὐτὲς θὰ παραμείνουν γιὰ τοὺς αὐριανοὺς νέους. Ντάντε, ὅταν σοῦ λέω ὅτι τρεῖς ἀν-

θρώπινες ὑπάρξεις εἶναι θαμμένες, θέλω νὰ πῶ πὼς μαζί μας βρίσκεται καὶ κάποιος τρίτος, ὁ Σελεστίνο Μαντέϊρος, ποὺ θὰ ἐκτελεστεῖ κι' ἐκεῖνος τὴν ἴδια μέρα. Δυὸ φορὲς τὸν ἔφεραν σ' αὐτὸ τὸ φοβερὸ Σπίτι τοῦ Θανάτου, ποὺ ἔπρεπε νὰ ξεθεμελιωθεῖ μὲ τὰ σφυριὰ τῆς ἀληθινῆς προόδου, αὐτὸ τὸ ἀπαίσιο σπίτι, ποὺ θὰ παραμείνει στὴν ἱστορία ἡ ντροπὴ τῶν κατοίκων τῆς Μασσαχουσέτης. Θἄπρεπε νὰ τὸ γκρεμίσουν αὐτὸ τὸ σπίτι καὶ νὰ χτίσουν στὴ θέση του ἕνα ἐργοστάσιο ἢ ἕνα σχολεῖο, γιὰ νὰ διδάσκονται μερικὰ ἀπὸ τὰ δύστυχα ὀρφανὰ τοῦ κόσμου.

Ντάντε, σοῦ ξαναλέω νὰ ἀγαπᾶς τὴ μητέρα σου καὶ νἆσαι κοντά της καὶ κοντὰ στοὺς ἀγαπημένους ὅλες αὐτὲς τὶς θλιμμένες μέρες. καὶ εἶμαι σίγουρος πώς, βλέποντας τὴ γενναία σου καρδιὰ καὶ τὴν καλωσύνη σου, ὁ πόνος τους θὰ εἶναι μικρότερος. Καὶ μὴ ξεχνᾶς νὰ μ' ἀγαπᾶς κι' ἐμένα λίγο, γιατὶ ἐγὼ σ' ἀγαπῶ — ὢ μικρό μου ἀγοράκι — καὶ σὲ σκέφτομαι τόσο πολύ.

Ὅλες οἱ ἀδερφικές μου σκέψεις γιὰ τοὺς πολυαγαπημένους καὶ τὰ φιλιά μου γιὰ τὴν μικρὴ Ἰνὲς καὶ τὴ μητέρα σου.

Σὲ φιλῶ μ' ὅλη μου τὴν καρδιά.

Ὁ πατέρας σου καὶ σύντροφός σου.

Υ.Γ. Ὁ Μπάρτολο σοῦ στέλνει τοὺς πιὸ θερμοὺς του χαιρετισμούς. Πιστεύω πὼς ἡ μητέρα σου θὰ σὲ βοηθήσει νὰ καταλάβεις αὐτὸ τὸ γράμμα μου. Θὰ τὄχα γράψει καλύτερα καὶ πιὸ ἁπλά, ἂν ἔνοιωθα πιὸ καλά. Ἀλλὰ ἔχω μεγάλη ἐξάντληση.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΑΝΤΖΕΤΤΙ

22 'Ιουλίου 1921
Φυλακές τοῦ Τσάρλεστον

'Αγαπητή Κυρία Γκλέντοβερ Έβανς,

'Αναρωτιόμουν ἀκριβῶς μὲ τί ν' ἀσχοληθῶ γιὰ νὰ περνοῦν οἱ ἀτέλειωτες μέρες τῆς φυλακῆς, κι' ἔλεγα: Δουλειά. Μὰ ποιά; Γράψιμο. Βλέπω μπροστά μου μιὰ γλυκειὰ μητρικὴ φυσιογνωμία κι' ἀκούω πάλι τὴ φωνή της: «Γιατί δὲν γράφεις κάτι τώρα; Θὰ σοῦ εἶναι χρήσιμο ὅταν ἐλευθερωθεῖς». Τότε ἔλαβα τὸ γράμμα σας.

Εὐχαριστῶ ἀπ' τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου γιὰ τὴν πίστη σας στὴν ἀθωότητά μου. Εἶμαι ἀθῶος. Δὲν ἔχω χύσει σταγόνα αἷμα καὶ δὲν ἔχω κλέψει οὔτε μιὰ δεκάρα σ' ὅλη μου τὴ ζωή. Κάποια παλιὰ γνωριμία καὶ μιὰ ἀρκετὰ πικρὴ ἐμπειρία τῆς ζωῆς, μοῦ ἔδωσαν ἰδέες διαφορετικὲς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. 'Αλλὰ θἄθελα νὰ πείσω τοὺς ἀδερφούς μου πὼς δὲν μπορεῖς νὰ βρεῖς λίγη εὐτυχία σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, παρὰ μονάχα μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν τιμιότητα. Δίδαξα, δούλεψα. 'Επιδίωξα, μ' ὅλες μου τὶς δυνάμεις, τὰ κοινωνικὰ ἀγαθὰ ν' ἀνήκουν σ' ὅλον τὸν κόσμο, γιατι εἶναι τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας ὅλονῶν. 'Αλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει πὼς συγχέω τὶς λέξεις λεηλασία καὶ ἐπανάσταση. Ἡ ἐ π α ν ά σ τ α σ η, τ ὰ μ ε γ ά λ α π ε τ ά γ μ α τ α τ ῆ ς ψ υ χ ῆ ς,

δὲν γίνονται μὲ δολλάρια. Χρειάζεται ἀγάπη, φῶς, πνεῦμα αὐτοθυσίας, ἰδανικά, συνείδηση, ἔνστικτα ἀνθρωπιᾶς. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα συνείδηση, ἐλπίδα καὶ καλωσύνη. Κι' ὅλ' αὐτὰ τὰ εὐλογημένα πράγματα μπορεῖς νὰ τὰ σπείρεις, νὰ τὰ καλλιεργήσεις, νὰ τ' ἀναπτύξεις μέσ' στὴν καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων μὲ πολλοὺς τρόπους, ἀλλ' ὄχι μὲ τὴ ληστεία ἢ μὲ τὸ φόνο γιὰ τὴ ληστεία.

Οἱ ἀπολαύσεις τῶν ἐπικουρείων δὲν μ' ἐνδιαφέρουν. Μιὰ στέγη, ἕνα χωράφι, μερικὰ βιβλία καὶ λίγη τροφή, μοῦ ἀρκοῦν. Δὲν μ' ἀπασχολεῖ οὔτε τὸ χρῆμα, οὔτε τὸ ραχάτι, οὔτε οἱ φιλοδοξίες. Καὶ γιὰ νἆμαι δίκαιος, ἔστω καὶ μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο τῶν λύκων καὶ προβάτων, αὐτὰ ποὺ ἤθελα τὰ εἶχα... Ναί, εἶμαι παιδὶ τῆς φύσης κι' εἶμαι πλούσιος γιατὶ δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ χρήματα. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς μὲ λένε δολοφόνο καὶ μὲ καταδικάζουν σὲ θάνατο...

1921

Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπητὴ Κυρία Ἔβανς,

Ἐγερτήριο χτυπάει ἐδῶ στὶς 7, ἀλλὰ χθὲς ὁ φύλακας μὲ φώναξε ἀπ' τὶς 6. «Πηγαῖντε νὰ ντυθεῖτε», μοῦ πέταξε βιαστικά! Πῆγα καὶ ηὗρα τὰ παλιά μου ροῦχα φριχτὰ τσαλακωμένα. Δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ἐκείνη τὴν ὥρα, κι' ἔτσι μετὰ ἀπὸ μιὰ ἀνώφελη διαμαρτυρία μου, ἀναγκάστηκα νὰ τὰ φορέσω ὅπως ἦταν. Γυρίζοντας στὸ κελλί μου σκέφτηκα: «Στὸ κάτω - κάτω ὑπάρχουν καὶ χειρότερα ἀπ' αὐτό». Ἀσφαλῶς: Πάνω στὸ τραπέζι βρῆκα τὸ πρωϊνό μου, ἕνα φλυτζάνι καφέ, τρεῖς φέτες ψωμί, δυὸ λουκάνικα καὶ πατάτες, ὅλα παγωμένα σὰν ἀναψυκτικό.

Μετὰ ἀπ' αὐτὸ τὸ πρόγευμα, ἕνας φύλακας μ' ὁδήγη-

σε στὴν «αἴθουσα τοῦ φυλακίου». Ἐκεῖ μὲ περίμεναν ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου, ἕνας ἡλικιωμένος ἀξιωματικὸς καὶ ὁ Νίκ. Μοῦ πέρασαν τὶς χειροπέδες μαζὶ μὲ τὸν Νὶκ κι' οἱ τέσσερες βγήκαμε στὸ δρόμο ὅπου μᾶς περίμενε τὸ αὐτοκίνητο. Ἔξη - ἐφτὰ χωροφύλακες στέκονταν στὴν πόρτα, μὲ τὸ δεξὶ χέρι πάνω στὴν τσέπη τοῦ πιστολιοῦ, ἕτοιμοι νὰ μᾶς προφυλάξουν ἀπὸ κάθε ἐπίθεση. Θἄπρεπε νἆναι κανεὶς τὸ πιὸ ἀχάριστο πλάσμα τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ μὴν αἰσθανθεῖ εὐγνωμοσύνη.

Σὰν ξεκίνησε τὸ αὐτοκίνητο, ζήτησα καπνό. Σταμάτησαν στὴν πρώτη γωνιὰ κι' ὁ ἡλικιωμένος ἀξιωματικὸς κατέβηκε ν' ἀγοράσει. Ἕνας νεαρὸς ἀστυφύλακας ἔπιασε τὴν κουβέντα μὲ τοὺς ἄλλους, κι' ἔχωσε τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ δεῖ μέσα στ' αὐτοκίνητο. Τὰ μαῦρα, λαμπερὰ μάτια του μὲ κοίταζαν μὲ φανερὴ περιέργεια καὶ κατάλαβα πὼς ξαφνιάστηκε ἀπ' τὴν ἁπλὴ καὶ καλόβολη φάτσα μου. Θὰ περίμενε ἀσφαλῶς κάτι ἄλλο. Στὸ ἀναμεταξὺ κοιτοῦσα τὸ πήγαινε - ἔλα τοῦ κόσμου στὸ δρόμο. Ἀπ' τὸ περπάτημα μπορεῖς νὰ καταλάβεις ὅσους ἔχουν δουλειὰ κι' ὅσους δὲν ἔχουν.

Οἱ πρῶτοι πᾶνε ἴσια μπροστά τους σὰν ἄνθρωποι ποὺ ξέρουν ποὺ πηγαίνουν καὶ τί ὥρα νὰ φθάσουν. Οἱ ἄλλοι κοιτᾶν γύρω - γύρω δεξιὰ κι' ἀριστερά, σὰ χαμένοι καὶ σὰ νὰ μὴ ξέρουν τί νὰ κάνουν. Λίγο πιὸ πέρα συνάντησα ἕναν νεαρὸ συμπατριώτη μου, ἕναν φιλαράκο ἀπὸ τὸ νότο, χλωμὸ κι' ἀφυδατωμένο ἀπ' τὸν καθημερινὸ ἵδρωτα, μὰ τὸ μουστάκι του ἦταν καλὰ στριμένο. Ἦταν σίγουρα περήφανος καὶ θαρροῦσε τὸν ἑαυτό του γιὰ τὸ κέντρο τοῦ κόσμου. Δὲν μπόρεσα νὰ μὴ χαμογελάσω. Δὲν τὸν εἶχα συναντήσει ἄλλη φορά, ἀλλὰ ἤξερα καλὰ ποῦ πήγαινε, τί σκεφτόταν, τί ἤλπιζε. Τὸν ἤξερα ὅπως ξέρω τὸν ἑαυτό μου, ἴσως καὶ καλύτερα. «Στρίψτε ἀπὸ δῶ, ἀποφεύγετε τοὺς πολυσύχναστους δρόμους», φωνάζει τώρα ὁ ἀξιωματικὸς στὸν ὁδηγό, κι' ἐκεῖνος ὑπακούει ἀμίλητος. Ἀσφαλῶς ὁ ἄνθρωπος θὰ σκεφτόταν

πῶς μιὰ τόσο ραφιναρισμένη ὁμιλία θἄταν ἀκατανόητη γιὰ μένα.

Μπήκαμε τότε σ' ἕνα πάρκο. Ξεχνῶ τ' ὄνομά του, ἀλλὰ τὴν ὀμορφιά του δὲν θὰ τὴ ξεχάσω ποτέ. Ἂν ἤμουνα ποιητὴς κι' ἤξερα νὰ φτιάνω στίχους, θἄγραφα ἕνα ποίημα σὲ τερτσέτες. Δὲν εἶμαι ὅμως ποιητής, ἀλλ' οὔτε καὶ τόσο βέβηλος γιὰ νὰ καταστρέψω αὐτὴ τὴν ὀμορφιὰ μὲ τὴν πέννα μου. Ὁ ἀξιωματικὸς μοῦδειξε ἕνα μεγάλο οἰκοδόμημα καὶ μοῦ εἶπε: «Νὰ τὸ Μουσεῖο τῶν Καλῶν Τεχνῶν». Μοῦ ἔδειξε κι' ἄλλα χτίρια, τὰ περισσότερα ἰδιωτικὰ σχολεῖα. Λυπήθηκα τότε ποὺ εἶχα μονάχα δυὸ μάτια καὶ ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ κοιτῶ συγχρόνως ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Τὰ κοιτοῦσα ὅλα, τὰ δέντρα, τοὺς θάμνους, τὸ χορτάρι, τὰ βράχια καὶ τὸ ρυάκι ποὺ μ' ἐνθουσίασε σ' ὅλη τὴ διαδρομή. Οἱ δροσοσταλίδες εἶναι σὰν μαργαριτάρια, ὁ οὐρανὸς καθρεφτίζεται μέσ' στὸ ρυάκι κι' ἐκεῖνο μοιάζει ἀτέλειωτα βαθύ. Ἀλλ' ὅλη αὐτὴ ἡ ὀμορφιὰ μοῦ μιλοῦσε κυρίως γιὰ μιὰ ἄλλη ἱστορία, πολὺ μακρινὴ γιὰ μᾶς, γιὰ τὴ μέρα ὅπου τὰ νερά, σὰν τεράστια ἀφρισμένα κύματα, θὰ ἐγκατέλειπαν ξαφνικὰ αὐτὰ τὰ μέρη.

Κοιτάζω τώρα αὐτοὺς ποὺ περνοῦν ἀπὸ δίπλα μας μὲ αὐτοκίνητα. Μὰ πόσο ἀλλοιώτικοι εἶναι τοῦτοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ποὺ εἶδα πρὸ ὀλίγου νὰ πηγαίνουν στὴ δουλειά τους ἢ νὰ περπατᾶν χωρὶς σκοπό, πόση διαφορά!

Τὰ μεγάλα οἰκοδομήματα παραχώρησαν τώρα τὴ θέση τους σὲ ἄλλα πιὸ ταπεινά, κι' αὐτὰ ὁλοένα ἀραιώνουν, ὥσπου τώρα δὲν βλέπεις παρὰ κάτι χαμηλά, παράξενα σπιτάκια, κωμικά, σὰ νὰ ξετρύπωσαν ἀπ' τὸ ἀνώμαλο ἔδαφος. Ὦ, γέρικα σπιτάκια, ταπεινὰ καὶ κωμικὰ σᾶς ἀγαπῶ, σπιτάκια πάντοτε ἀρκετὰ εὐρύχωρα γιὰ νὰ χωρέσετε τὴν πιὸ μεγάλη ἀγάπη, τὴν πιὸ ἅγια ἀφοσίωση. Βλέπω δυὸ κοπέλλες τοῦ λαοῦ ποὺ πηγαίνουν στὴ δουλειά τους. Μοιάζουν γι' ἀδερφάδες. Οἱ πλάτες τους εἶναι πιὸ φαρδειὲς ἀπὸ τῶν κο-

ριτσιῶν ποὺ εἶδα πρωτύτερα, μὰ λιγάκι κυρτωμένες. Πάνω στὰ χλωμιά τους πρόσωπα βλέπεις τὰ σημάδια τῆς λύπης καὶ τῆς κούρασης. Τὰ μεγάλα, βαθειὰ μάτια τους εἶν' αὐστηρὰ καὶ πονεμένα. Κακόμοιρες πληβεῖες, ποὺ εἶναι τ' ἀνθισμένα νειάτα σας;

Νἆμαστε μπροστὰ στὶς φυλακὲς τοῦ Ντένταμ. Μπαίνουμε, ἕνας ἀπαίσιος κοντούλης Ναπολιτάνος κουρέας καταπιάνεται μὲ τέτοιο ζῆλο μὲ τὴν ἐμφάνισή μου, σὰ νἄμουνα ὁ λόρδος Δήμαρχος τῆς Νεαπόλεως.

Μὲ κλείνουν στὸ νούμερο 61. Τώρα ἡ εἴδηση γιὰ τὴν ἄφιξή μου ἔχει διαδοθεῖ σ' ὅλα τὰ πουλιὰ τοῦ κλουβιοῦ. Οἱ φουκαράδες κάνουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ μοῦ ρίξουν ἕνα βλέμμα, μιὰ λέξη, μιὰ καλὴ κουβέντα. Σὲ λίγο μ' ὁδηγοῦν στὸ Δικαστήριο μὲ συνοδεία τόσων 'Αμερικάνων κοζάκων, σὰ νἄμασταν, ὁ Νὶκ κι' ἐγώ, τσάροι τῆς Ρωσσίας.

Τελικὰ μᾶς γύρισαν πίσω στὸ Τσάρλεστον, κι' ἔτσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ κοιτάξω τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ δῶ τἄστρα ὅπως πρίν. Οἱ ἐργάτες σχόλαγαν. Μόλις ποὺ τοὺς διέκρινα, ἀλλὰ μποροῦσα ἀκόμα νὰ ξεχωρίσω ἐκείνη τὴν «ἀδύνατη κοιλιὰ καὶ τὴ μεγάλη καρδιὰ» ποὺ τραγουδᾶ ὁ Γκόρκι. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς σὰ νἄμοιαζε ἀπ' τὴ Λατινικὴ 'Αμερική, δυνατὸς μ' εὐγενικὸ πρόσωπο. Εἶν' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ θὰ κερδίσουν τὴ μάχη ποὺ ἔχασαν οἱ ἄλλοι.

Λίγα λεπτὰ ἀργότερα σταματήσαμε μπροστὰ στὴ φυλακὴ καὶ μετὰ ξαναβρέθηκα φρόνιμα - φρόνιμα κλεισμένος στὸ κελλί μου, ὅπου μὲ περίμενε τὸ γεῦμα μου, κάτι σὰν καφὲς ἢ τσάι, κρέας βραστὸ μὲ πατάτες καὶ μεριικὲς φετες ψωμί, ὅλα παγωμένα σὰν ἀναψυκτικό.

Πρῶτες μέρες τῆς Ἄνοιξης 1922
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

'Αγαπητὴ Κυρία Ἔβανς,

...Διαβάζω τὸν Ραμπιντρανὰθ Ταγκὸρ σὲ ἀγγλικὴ με-

τάφραση, ἐξὸν ἀπ' τὴν ὀμορφιὰ τῆς γλώσσας, καὶ τὸ θαυμάσιο στύλ, δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ καινούργιο, τίποτα τὸ ἄγνωστο. Φυσικά, ὑπάρχουν μεγάλα αἰσθήματα, εὐαισθησία, ἕνα λυρικὸ πανθεϊστικὸ αἴσθημα γιὰ τὸ μεγάλο μυστήριο, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦμε ἕνα τμῆμα. Ἀλλὰ τίποτα περισσότερο.

Προτιμῶ τὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες, ποὺ μᾶς μιλοῦν μὲ λίγα λόγια ἀλλὰ θετικά, καὶ μᾶς ἀποκαλύπτουν καλύτερα ἀπὸ κάθετι ἄλλο τὸ μεγάλο ἐπικὸ ποίημα ποὺ εἶναι γραμμένο μέσα στὸ κάθε τετραγωνικὸ ἑκατοστὸ τοῦ σύμπαντος. Εἶναι πιθανὸν οἱ συγκινήσεις καὶ τὰ αἰσθήματα νὰ γεμίζουν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ συνήθως, ὅταν δὲν ἔχουν ἀντίβαρο, μᾶς κάνουν καὶ λοξοδρομοῦμε. Οὔτε μιὰ λέξη γιὰ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, μέσα σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ ὡραῖα ποιήματα τοῦ Ταγκόρ. Ἴσως κάποιος σπινθήρας γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἀρκετὰ σκεπασμένος θἄλεγα. Μὰ γιὰ ποιὰ ἐλευθερία, δὲν μᾶς τὸ λέει. Τὰ λόγια του μπορεῖ ἴσως νὰ φανοῦν χρήσιμα στοὺς ἰνδοὺς πατριῶτες, γιὰ νὰ ξεσηκώσουν τὶς μάζες ἐνάντια στὸν πρωταρχικὸ σημερινὸ δυνάστη τους, τὴν Ἀγγλία. Ἀλλὰ ἡ νίκη τους θἆναι ἀνώφελη, γιατὶ ἡ Ἰνδία μὲ τὶς κάστες τῶν εὐγενῶν καὶ τοὺς παπάδες της, παραμένει ἕνα ἐγκληματικὸ κράτος. Οἱ κάτοικοί της δὲν θὰ βροῦν οὔτε εἰρήνη, οὔτε ὑγεία, ἐνόσω δὲν ἐξαφανίσουν αὐτὴ τὴ μεγάλη ἀδικία κι' αὐτὸ τὸ κοινωνικὸ αἶσχος...

Χειμώνας, 1923
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπητὴ κυρία Ἔβανς,

...Ἐκεῖνος ποὺ εἶπε πὼς ἡ πρωταρχικὴ φύση τῆς ἠθικῆς δὲν ἀλλάζει, εἶχε δίκιο, καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς κόβουμε

κάθε ἠθικὸ δεσμὸ μὲ τὰ πράγματα ἢ τοὺς ἀνθρώπους, μόλις παύσουμε νὰ πιστεύουμε στὴν καλωσύνη τους καὶ στὴ δικαιοσύνη τους. Καὶ γι' αὐτὸ κάθε καινούρια ἰδεολογία ποὺ σημειώνει πρόοδο, στηρίζεται σὲ μιὰ ἀνώτερη ἠθική.

Τὰ λόγια τοῦ Κροπότκιν στὴν «Ἠθικὴ τῆς Ἀναρχίας» του: «Κάντε στοὺς ἄλλους ὅ,τι θὰ ἐπιθυμούσατε νὰ σᾶς ἔκαναν σὲ παρόμοιες περιπτώσεις», μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν βάση τῆς ἠθικῆς. Φυσικά, πολλοὶ σύντροφοι τὸ κριτικάρησαν αὐτό, ἀλλ' ἡ ταπεινή μου γνώμη εἶναι πὼς εἶναι πολὺ λογικό. Δὲν βρίσκω τίποτα τὸ καινούργιο σ' αὐτό, θὰ χρειαζόταν μόνο μιὰ μικρὴ τροποποίηση ποὺ νὰ ἐπιβάλλει ὄχι μονάχα νὰ μὴν κάνουμε ἄδικες πράξεις, ἀλλὰ νὰ κάνουμε καὶ καλές. Κι' αὐτὸ εἶναι μιὰ πρόοδος. Κάθε φυσιολογικὸς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἀντίρρηση πάνω σ' αὐτό...

Προτοῦ τελειώσω, βάζω στὸν ἑαυτό μου ἕνα ἐρώτημα καὶ ἀπαντῶ. Τί εἶναι τὸ καλὸ καὶ τί εἶναι τὸ κακό; Ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες διάνοιες μέχρι καὶ τὸν τελευταῖο ἀλήτη, ὅλοι τὴν ἴδια σκέψη ἔχουν: «Ὅ,τι μὲ βοηθᾶ εἶναι τὸ καλό, ὅλα τὰ ρέστα εἶναι τὸ κακό». Εἶν' αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ἔλεγε ὁ Γκόρκι σχετικὰ μὲ τὴν ἠθικὴ τοῦ πρωτόγονου ἀνθρώπου: «Ἂν πάρω τὴ γυναίκα τοῦ γείτονα, εἶναι καλό· ἂν ὁ γείτονας πάρει τὴ γυναίκα μου, εἶναι κακό». Σωστά, ἴσως ὑπάρχουν ἕνα σωρὸ ἠθικὲς ἀρχὲς ποὺ θεωρητικὰ εἶναι καλές, μὰ στὴν πράξη εἶναι λανθασμένες.

Ὁ ἀναρχικὸς προχωράει πιὸ πέρα καὶ λέει: «Ὅ,τι μὲ βοηθᾶ· χωρὶς νὰ θίγω τοὺς ἄλλους, εἶναι καλό· καὶ ὅ,τι βοηθᾶ τοὺς ἄλλους, χωρὶς νὰ μὲ θίγει, εἶναι ἐπίσης καλό· ὅλα τ' ἄλλα εἶναι κακό». Ὀνειρεύεται τὴν ἐλευθερία του μέσα στὴν ἐλευθερία τοῦ συνόλου, τὴν εὐτυχία του μέσα στὴν εὐτυχία ὅλωνῶν, τὴν εὐημερία του μέσα στὴν παγκόσμια εὐημερία. Συμφωνῶ μαζί του...

Ὅσο ζῶ, ὅσο ὑποφέρω τόσα περισσότερα μαθαίνω κι εἶμαι διατεθειμένος νὰ συγχωρήσω, νὰ φανῶ μεγαλόψυχος,

γιατί πιστεύω πώς ή βία στή βία δέ λύνει τό πρόβλημα τής ζωής. Καί γι' αύτό όλο καί περρισότερο καταλαβαίνω ότι «τό δικαίωμα στή βία δέ συμφωνεί μέ τήν έλευθερία, άλλά άρχίζει έκεί πού σταματά ή έλευθερία». Ό δούλος έχει τό δικαίωμα καί τό καθήκον νά έπαναστατήσει κατά τοῦ ά-φέντη του. Ό ύψιστος σκοπός μου, ό σκοπός τοῦ 'Αναρχισμοῦ είναι «νά έξαλείψει παντελώς τή βία άπό τίς άνθρώπινες σχέσεις». Γιά νά γίνει όμως αύτό κατορθωτό, πρέπει νά πετύχεις τήν κοινωνική δικαιοσύνη καί τήν έλευθερία.

14 'Απρίλη 1923
Φυλακές τοῦ Τσάρλεστον

'Αγαπητή συντρόφισσα Μπλάκγουελ, (1)

...Τό μεγαλύτερο κακό πού έκανε, ή πού ξεσκέπασε, ό φασισμός, είναι ό ήθικός ξεπεσμός στόν όποίο κυλίσαμε μετά τόν πόλεμο καί μετά τήν έπαναστατική ύπερδιέγερση τών τελευταίων χρόνων. Δέν έχει ματαγίνει παρόμοια ύβρις πρός τήν έλευθερία, πρός τή ζωή, πρός τήν άξιοπρέπεια άνθρωπίνων ύπάρξεων άπό άλλες άνθρώπινες ύπάρξεις. Καί είναι ταπεινωτικό, όταν ξέρεις πώς όλοι οί άνθρωποι — είτε καλοί, είτε κακοί — άνήκουν στήν ίδια άνθρωπότητα, νά σκέφτεσαι πώς όλες αύτές οί άτιμίες δέν προκάλεσαν μέσα στό πλήθος καμμιά φυσική άντίδραση, κανένα ξεσήκωμα άηδίας καί άπέχθειας. Είναι ταπεινωτικό γιά τούς άνθρώπους, όταν διαπιστώνεις τήν τόση σκληρότητα καί τήν τόση άνανδρία. Είναι ταπεινωτικό όταν σκέφτεσαι πώς άνθρωποι, δίχως τόν παραμικρό ήθικό ένδοιασμό, άρπαξαν τήν άρχή μόνο καί μόνο γιατί βρήκαν τήν κατάλληλη στιγμή νά τρομοκρατήσουν τή μπουρζουαζία, νά πετύχουν τήν συγκατάθεση μιάς μερίδας — χάρη σέ μιά στιγμιαία σύγχιση,

1. 'Αλίκη Μπλάκγουελ, άπό τή Βοστώνη.

ἄσχετο — καὶ νὰ ἐπιβάλλουν σ' ὅλη τὴ χώρα τὴν τυραννία τους. Γι' αὐτὸ ἡ μόνη σωτηρία στὴν ὁποία μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε, εἶναι μιὰ ἠθικὴ ἀναμόρφωση: ἡ ἀναβίωση, τῆς ἔννοιας τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Πρέπει νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ καταδίκη τοῦ φασισμοῦ ὄχι μονάχα σὰν οἰκονομικὸ σύστημα, ἀλλὰ κυρίως σὰν φαινόμενο ἐγκληματικό, σὰν μολυσματικὴ ἑστία ποὺ ἀναπτύχθηκε κι' ὡρίμασε μέσα στὸ ἄρρωστο σῶμα τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ὑπάρχουν μερικοί, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ ἀποκαλοῦνται ἐπαναστάτες, ποὺ λένε πῶς οἱ φασίστες μᾶς δίνουν μαθήματα ταχτικῆς, κι' ἔχουν σκοπὸ νὰ υἱοθετήσουν φασιστικὲς μεθόδους καὶ νὰ τὶς ξεπεράσουν.

Αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ μεγάλος κίνδυνος, ὁ αὐριανὸς κίνδυνος, ὅταν ὁ φασισμὸς θἄχει πέσει, εἴτε ἀπὸ ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις, εἴτε ἀπὸ ἐξωτερικὴ ἐπίθεση. Μπορεῖ νὰ ὑπάρξει τότε μιὰ περίοδος τρομακτικῆς βίας, στείρας ἀντεκδίκησης, ποὺ θὰ ἐξαντλήσει μέσα σὲ μικρὰ αἱματηρὰ ἐπεισόδια τὴ δραστηριότητα ποὺ θἄπρεπε νὰ καταναλωθεῖ γιὰ τὴ ριζικὴ μετατροπὴ τῆς κοινωνίας, ὥστε τέτοιες φρικαλεότητες νὰ μὴ μποροῦν πιὰ νὰ συμβοῦν.

Οἱ φασιστικὲς μέθοδες μπορεῖ νὰ εἶναι καλὲς γιὰ κεῖνον ποὺ σκοπεύει νὰ γίνει τύραννος. 'Αλλ' εἶναι ὁπωσδήποτε κακὲς γιὰ κεῖνον ποὺ ἔρχεται σὰν ἐλευθερωτὴς γιὰ κεῖνον ποὺ θέλει ν' ἀνεβάσει ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ τὴν κάνει ἄξια τῆς ἐλευθεριάς.

Παραμένουμε αὐτὸ ποὺ εἴμασταν πάντοτε, ὑπερασπιστὲς τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας.

'Ελπίζω νὰ καταλάβετε τὴν κακὴ μου μετάφραση τῶν λόγων τοῦ Μαλατέστα. Εἶναι τὰ λόγια ἑνὸς ἀπ' τὰ πιὸ καλλιεργημένα μυαλά, τὰ πιὸ θαρραλέα καὶ τὰ πιὸ δυναμικὰ ποὺ γέννησε ποτὲ ἡ ἱστορία. Κι' εἶναι καὶ μιὰ μεγάλη καρδιά.

6 Μαΐου 1923
Φυλακές τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπητή συντρόφισσα Χίλσμιθ, (2)

Ἡ τελειότητα στοιχίζει ἀκριβὰ κι' εἶναι δύσκολο νὰ τὴν φθάσουμε. Κουράστηκα περισσότερο νὰ γίνω συνειδητὸς ἀναρχικὸς παρὰ ν' ἀντιμετωπίσω τοὺς ἱεροεξεταστές. Εἶμαι ἕνας κοινωνικὸς μαχητής, ἕνας θεωρητικὸς δίχως οἶκτο καὶ ξέρω πῶς νὰ προκαλῶ τὸ ἄγχος στοὺς ταξικοὺς ἐχθρούς. Μὲ τὰ γράμματά μου γιὰ τὸν «Συνδικαλισμό», (3) λύπησα πολὺν κόσμο. Ὁ ἴδιος ὁ σύντροφος στὸν ὁποῖο ἀπευθύνονταν αὐτὰ τὰ γράμματα, μοῦ ἔγραψε: «ἡ γνώμη σας γιὰ τὸν συνδικαλισμὸ εἶναι ἄδικη». Ἀλλὰ δὲν παραθέτει οὔτε ἕνα ἐπιχείρημα γιὰ νὰ στηρίξει τὸν ἰσχυρισμό του. Ἐνῶ κάποιος ἄλλος σύντροφός μας, ἕνας ἀπ' τοὺς πιὸ ἔξυπνους καὶ τοὺς πιὸ μορφωμένους, σ' ἕνα ἄρθρο του: «Τί πρέπει νὰ περιμένουμε ἀπὸ ἕνα ἄλλο Ἀναρχικὸ Συνέδριο», ἀπόδειξε μὲ πολλὰ ἐπιχειρήματα τὴν ἀλήθεια τῶν ἀπόψεών μου — καὶ μάλιστα εἶπε ἀκριβῶς αὐτὰ ποὺ σκέφτομαι νὰ γράψω στὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο γράμμα μου πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Ἀσφαλῶς αὐτὰ ποὺ γράφω θὰ σᾶς ταράξει καὶ θὰ σᾶς λυπήσει. Μὰ μήπως προτιμᾶτε νὰ μὴν εἶμαι εἰλικρινής; Ἡ εἰλικρίνεια εἶναι τὸ μόνο καθῆκον ἀπέναντι στὸν ἑαυτό μου, ἀπέναντι στοὺς συντρόφους μου καὶ στὴν Ἰδεολογία μου. Μὰ εἶναι κι' ὁ μόνος τρόπος νὰ μὴ ξεπληρώσω τὴ φιλία σας, τὶς καλωσύνες καὶ τὴν εἰλικρίνεια σας, μὲ ὑποκρισίες καὶ

2. Κα Ἔλση Χίλσμιθ, Ragged Hill Farm. South Danbury N. H.

3. Ὁ Βαντζέττι ἔγραφε συχνὰ σ' ἕνα ἑβδομαδιαῖο ἀναρχικὸ περιοδικό, «L'Adunata dei Refrattari», ποὺ ἐκδιδόταν στὴ Νέα Ὑόρκη.

ποταπότητα.

Φυσικά, έμεϊς οί άναρχικοί είμαστε αύτοί πού είμαστε, γιατί δέν έχουμε τίς ίδιες άπόψεις μ' αύτούς πού δέν είναι άναρχικοι. Όλοι οί έχθροί της έργατικής τάξης καί της χειραφέτησης των άνθρώπων, μάς κατηγορούν στις μάζες, καί γιά νά τίς έκμεταλλεύονται συνέχεια, τούς λένε νά μήν έπηρεάζονται άπό τίς λαθεμένες θεωρίες μας. Οί κακοί ποιμένες πού λένε ψέμματα στούς έργάτες καί στις άνίδεες μάζες, παρασέρνουν πολλούς φίλους, είλικρινείς μά δίχως πείρα, καί τούς κάνουν νά πιστέψουν πώς έμεϊς, ή πρωτοπορεία της Έπανάστασης, είμαστε τυφλωμένοι άπό όράματα κι' άπό θεωρίες πού τίς έχωσε μέσ' στό μυαλό μας ή προπαγάνδα άνέντιμων διανοουμένων, καί πού έμεϊς τίς δεχτήκαμε τυφλά. Ένώ άντίθετα, άπό μάς δέν ύπάρχει ούτε ένας πού νά δέχεται τυφλά μιά προπαγάνδα. Γιατί; Γιατί οί άναρχικοί, όπως ό Πέτρος Κροπότκιν, ό Μ. Μπακούνιν, ό Ε. Ρέκλους, ό Λ. Γκαλλεάνι, ό Π. Γκόρι, ό Ε. Μαλατέστα, γεννήθηκαν είτε σέ πριγκηπικά παλάτια, είτε σέ μεγάλα άστικά σπίτια, μεγάλωσαν στήν αύλή του Αύτοκράτορα, άνατράφηκαν στά καλύτερα κολλέγια, είχαν τήν ίδια νοοτροπία μέ τούς άντίστοιχους έχθρούς τους, πιστέψαν τά ίδια πράγματα, έκαναν τίς ίδιες πράξεις.

Κι' έμεϊς οί ταπεινοί άναρχικοί έργάτες, πού μεγαλώσαμε χωρίς τή βοήθεια του σχολείου, μέσα σέ σπίτια φτωχικά, τσακισμένοι κι' άνήμποροι άπ' τή μέρα πού γεννηθήκαμε, κάναμε καί πιστέψαμε αύτά πού έκαναν καί πίστευαν οί έχθροί μας, καί ζήσαμε σάν αύτούς. Είμασταν όμοιοι μέ τούς άντιπάλους μας. Μονάχα μιά άδιάκοπη λειτουργία του μυαλού μας, μιά πολύχρονη καί φοβερή κρίση συνειδήσεως, κατώρθωσε καί μάς έκανε διαφορετικούς. Δηλαδή, άναλύσαμε, καταδικάσαμε, άποκρούσαμε όλες τίς ίδέες, τίς πίστεις, καί τά κριτήρια πού μάς είχαν ένσταλλάξει άπ' τή μέρα πού γεννηθήκαμε, ώσπου τελικά ξεπήδησε μιά νέα

πίστη.

Πιστεύω ἀκόμα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ διανοεῖται, ἀλλὰ μονάχα γιὰ τὰ πράγματα ποὺ πέφτουν στὴν ἀντίληψή του κι' ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὰ ἀντιλαμβάνεται. Δὲν μπορεῖς νὰ σκέφτεσαι σὲ μιὰ γλῶσσα ποὺ ἀγνοεῖς. Ἀπὸ κεῖ προέρχονται ὅλες οἱ πλάνες. Καὶ τώρα θὰ σᾶς πῶ κατὰ τί οἱ ἰδέες μου διαφέρουν ἀπ' τὶς δικές σας. Ἔχω διαβάσει τὴ Βίβλο κι' ἀναγνωρίζω τὴν ἀξία της, ἀλλὰ νομίζω πὼς βρίσκεται πολὺ λίγο κοντὰ στὴ λογική, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ μᾶς χρησιμεύσει σὰν βάση στὴ δουλειά μας καὶ στις προσδοκίες μας.

Ὄχι μονάχα δὲν συμφωνῶ μὲ τὸ σύνολο τῶν ἰδεῶν καὶ μὲ τὶς ἀπόψεις ποὺ ἀναπτύσσετε στὰ γράμματά σας, ἀλλ' ἐπιπλέον νομίζω πὼς ἀλληλοσυγκρούονται, καὶ τὸ κυριώτερο, ἀγνοεῖτε πολλὰ φαινόμενα φυσικὰ καὶ κοινωνικά. Πράγμα ἀτελὲς καὶ λανθασμένο.

Γι' αὐτὸ δὲν θέλησα ν' ἀρχίσω τὴ συζήτηση μαζί σας, προτοῦ σᾶς γράψω αὐτὲς τὶς ἐπεξηγηματικὲς γραμμὲς καὶ προτοῦ μοῦ ἀπαντήσετε στὶς παρακάτω ἐρωτήσεις:

Εἶστε ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἀναρχικῶν;

Ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς ἰσότητας, στὴν ἰδιοκτησία, στὰ δικαιώματα καὶ στὰ καθήκοντα τῶν ἀνθρώπων;

Πιστεύετε πὼς κατέχετε — γιὰ νὰ μιλήσουμε σχετικὰ καὶ μὲ τὰ ἀνθρώπινα κριτήρια — τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια καὶ τὴν ἀπόλυτη λογική;

Ἂν παραδέχεστε πὼς οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ καταφεύγουν στὴ βία γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀδικία, ἐγκρίνετε αὐτοὺς ποὺ μεταχειρίζονται τὴ βία ἐνάντια στὴ βία ποὺ τοὺς ὑποχρεώνει νὰ εἶναι ἄδικοι καὶ βίαιοι;

Μελετήσατε ποτὲ Κροπότκιν, Μπακούνιν, Ρέκλους. Προυντὸν ἢ Τολστόϊ καὶ συγκρίνατε τὶς θεωρίες τους μ' ἐ-

κεῖνες τῶν σοσιαλιστῶν ἢ τῶν φιλελευθέρων;...

26 Αὐγούστου 1923
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπητή μου φίλη, (4)

Τὸ χθεσινὸ «εἰδικὸ ταχυδρομεῖο» σας, τὸ ἔλαβα τὸ βράδυ τῆς ἴδιας μέρας, στὴ συνηθισμένη ὥρα. Πολὺ καλά, θὰ διαβάσω τὸ «Mind in the MaKiug» (5) καὶ θὰ σᾶς πῶ τὴ γνώμη μου. Εὐχαριστῶ καὶ γι' αὐτό. Κανένα στὺλ δὲν μ' ἀρέσει τόσο, ὅσο τὸ τελείως ἁπλό. Γι' αὐτὸ μ' ἀρέσει τόσο ὁ Ρέκλους κι' ὁ Μαλατέστα, καὶ γι' αὐτὸ ἐξετίμησα τόσο τὸν πρῶτο τόμο τοῦ Οὐΐλλιαμ Τζαίημς (τὸν δεύτερο δὲν τὸν διάβασα).

Ὅπως σᾶς ἔλεγα, ἔλαβα πέντε φύλλα ἀπ' τὶς ἐφημερίδες μου. Τρία φύλλα τῆς «Συνάθροισης τῶν Ἀνυπότακτων», ποὺ τυπώνει καθ' ἑβδομάδα στὴ Νέα Ὑόρκη. Τὸ ἄλλο εἶναι ἕνα εἰδικὸ φύλλο, ἕνα μανιφέστο σὲ μορφὴ ἐφημερίδας ποὺ τυπώνεται γιὰ τοὺς ἰταλοὺς πολιτικοὺς κρατούμενους, καὶ τὸ πέμπτο εἶναι «Ἡ Ὑπεράσπιση», ποὺ τυπώνεται ἀπὸ τοὺς συντρόφους μας στὸ Παρίσι, γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Νὶκ καὶ τὴ δική μου. Ἀπὸ χθὲς τὸ μεσημέρι μέχρι σήμερα τὸ πρωΐ, τὰ διάβασα ὅλα. Φανταστεῖτε τί θάνοιωθε ἕνας ἄνθρωπος, βουτηγμένος μέσα σ' ἕνα βρώμικο κι' ἀνθυγιεινὸ ἕλος, ἂν ξαφνικὰ ἔπεφταν οἱ ἁλυσίδες του, κι' ἄρχιζε νὰ περπατᾶ ἐλεύθερα πρὸς τὶς βουνοκορφές, νὰ

---

4. Ἀπευθύνεται στὴν Κα Βιργινία Μὰκ Μέσαν ἀπὸ τὸ Σάρον Μασσαχουσέτης, ἡ ὁποία ἔδινε στὸν Βαντζέττι μαθήματα ἀγγλικῆς κατὰ τὰ ἔξη χρόνια ποὺ ἔμεινε φυλακή.

5. «Ἡ δημιουργία τῆς εὐφυΐας», τοῦ James Harvey Robinson.

λυμπᾶ ἐκεῖ ποὺ πρωτοπηγάζουν τὰ τρεχάμενα νερά, κι' ἔπειτα νὰ δαδίζει μέσ' στὸν ἐλεύθερο ἀέρα, πλημμυρισμένος ἀπὸ ἥλιο, ν' ἀνεβαίνει ὅλο καὶ πιὸ ψηλά, νὰ ξεδιψάζει στὶς δουνίσιες πηγές, νὰ φθάνει στὶς ἀψηλότερες κορφὲς κι' ἀπὸ κεῖ ν' ἀντικρύζει τὶς ἀπέραντες ἐκτάσεις τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ. Κάτι τέτοιο περίπου ἔνοιωσα διαβάζοντας αὐτὲς τὶς ἐφημερίδες. Ὦ, ναί, φίλη μου! Ἡ Ἀναρχία εἶναι γιὰ μένα σὰν μιὰ ὄμορφη γυναίκα, καὶ περισσότερο ἀκόμα, ἀφοῦ κλείνει μέσα της ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, καὶ τὴ γυναίκα καὶ τὸν ἑαυτό μου.

Ἤρεμη, γαλήνια, τίμια, δυνατή, γήϊνη κι' οὐράνια συνάμα, αὐστηρή, ἡρωϊκή, ἄφοβη, μοιραία, γενναιόδωρη κι' ἀμείλικτη — ὅλ' αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμα.

Τέλη τοῦ 1923
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Σύντροφε Πέττυτζον, (6)

Ἐκτιμῶ ὅσα κάνουν γιὰ τὸ λαὸ καὶ γιὰ τὴ ρώσσικη Ἐπανάσταση. Ἀλλ' ἀσφαλῶς ἡ Ἄννα Λουΐζα Στρόνγκ πέφτει ἔξω ὅταν πιστεύει στὴν πρόοδο αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης. Ἡ μπολσεβίκικη κυβέρνηση παραχωρεῖ τούτη τὴ στιγμὴ στὸν διεθνῆ καπιταλισμὸ ὅλον τὸν φυσικὸ πλοῦτο τῆς Ρωσσίας, γῆ, ὀρυχεῖα, δάση, ἁλιεία, πετρελαιοπηγές. Οἱ ρῶσσοι ἐργάτες θὰ δουλέψουν γιὰ τὸ κράτος καὶ γιὰ τὶς ξένες ἑταιρίες. Ἡ ἐπανάσταση τοὺς στέρησε τὰ μέσα τῆς ὑλικῆς τους ὕπαρξης. Ἀσφαλῶς, ἡ ἐπάνοδος στὸ καπιταλιστικὸ σύστημα καὶ ἡ εἰσροὴ τοῦ ξένου χρήματος, ἔφεραν μιὰ φανερή, προσωρινὴ βελτίωση, μὰ ποὺ θὰ πληρωθεῖ μὲ

6. Maude Pettyjohn of Daytou, Wash.

τόκο. Πάντως ἡ ἐπανάσταση ἔκανε καὶ κάνει ἀκόμα — παρὰ τὴν ἀποτυχία της — πολλὰ καλὰ σ' αὐτὸν τὸν δύστυχο κόσμο καὶ οἱ Μπολσεβίκοι δὲν εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ ὅλα τὰ κακά. Αὐτὸ εἶναι σίγουρο. Μὰ εἶναι μαρτύριο νὰ μιλᾶς γιὰ ὅλ' αὐτὰ τὰ πράγματα μέσα σ' ενα γράμμα. Δὲν γίνεται. Ἀλλ' ἂς πάρουμε ἕνα παράδειγμα: Τὰ συνδικάτα: Σ' ἕνα καπιταλιστικὸ κράτος, τὰ ἐργατικὰ συνδικάτα, μὲ τὸ σοσιαλιστικό τους πνεῦμα καὶ τοὺς ἐπαναστατικούς τους στόχους, παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον, καὶ πρέπει κανεὶς νὰ τὰ προωθεῖ, γιατὶ εἶναι τὸ ἔμβρυο ἑνὸς καινούργιου κόσμου. Μὰ στὴ Ρωσσία, τώρα ποὺ πάει νὰ συνέρθει καὶ ποὺ βασίζεται στὶς συνδυασμένες δυνάμεις τῶν ἄλλων κυβερνήσεων καὶ τοῦ διεθνοῦς καπιταλισμοῦ, πῶς τὰ συνδικάτα θὰ μπορέσουν νὰ παλέψουν μὲ τὶς ἀνώτερες δυνάμεις, νὰ τὶς χτυπήσουν καὶ νὰ γίνουν ἕνας ἰσχυρότερος ἱστορικὸς φορέας: Ὁ Κροπότκιν, ἀπ' τὶς ἀρχὲς τῆς Ἐπανάστασης, προσπάθησε νὰ ὀργανώσει καὶ νὰ ἀναζωογονήσει τὰ ρώσσικα συνδικάτα, τότε ποὺ ἦταν κατορθωτὸ νὰ εὐρύνει τὴ δραστηριότητά τους, μὰ ἐμποδίστηκε ἀπὸ τὴν κυβέρνηση.

Ἔλαβα γράμμα ἀπὸ τὴν Δ. μας, πάει κανένας μῆνας. Ναί, ἡ ζωή της εἶναι ἄθλια, καὶ τώρα εἶναι μονάχη, φτωχὴ καὶ ἄρρωστη. Λὲς κι' ὁ Θεὸς διασκεδάζει μὲ τὸ νὰ βανίζει τὰ καλύτερα πλάσματά του. Ἀπ' ὅ,τι μπορῶ νὰ κρίνω, ἡ «Θεία δικαιοσύνη» — ἂν ὑπάρχει — δὲν ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη. Ἡ καρδιά μου ἐπαναστατεῖ καὶ ματώνει σὰν τὰ σκέφτομαι αὐτά...

24 Ἰανουαρίου 1924
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπητὴ συντρόφισσα Μπλάκγουελ,

..Ἀψηφῶ τὴ σύνεση καὶ θεωρῶ ἐγκληματικὴ τὴ φρο-

νιμάδα, πού ἡ κατάρα της βαραίνει πάνω στούς περασμένους αἰῶνες καὶ εἶναι ἡ καταδίκη τῆς ἀνθρωπότητας. Ἂν ὑπάρχει ἀκόμα ζωὴ κι ἂν σώζεται ἀκόμα κατιτὶς καλό, αὐτὸ εἶναι σὲ πεῖσμα αὐτῆς τῆς δῆθεν φρονιμάδας. Καὶ δὲν φοβᾶμαι τὶς συνέπειες πού θἄχουν τὰ λόγια μου. Μ' ἔχουν στὰ χέρια τους — μποροῦν νὰ μὲ δολοφονήσουν ἂν αὐτὸ τοὺς βολεύει. Ἀπ' τὶς συνθῆκες πού βρίσκομαι, διαλέγω τὴ θέση πού παίρνω κι' ἀναλαμβάνω τὶς εὐθύνες — ὅσο βαρειὲς κι ἂν εἶναι ..

...Κάποια μέρα, ἕνας φίλος μου, ἀναρχικὸς — συνδικαλιστής, μοὔγραψε ἕνα γράμμα πάνω στὴν ἀναρχία καὶ τὸν συνδικαλισμό. Αὐτὸ στάθηκε ἡ ἀφορμὴ νὰ γράψω τὶς ἀπόψεις μου — ὑπὸ μορφὴν ἐπιστολῶν — πάνω στὰ Συνδικάτα καὶ στὸν συνδικαλισμό. Ἑφτὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ γράμματα ἔχουν κιόλας δημοσιευτεῖ. Θὰ γραφτοῦν ἀκόμα τρία - τέσσερα γιὰ νὰ καταλήξω στὰ συμπεράσματα. Ὁ φίλος μου συγκλονίστηκε, ἡ καρδιά του μάτωσε — γράφε, γράφε, μελετῶ τὶς σκέψεις σου καὶ σὰν ἔρθεις θὰ χτυπηθοῦμε. Κι' οἱ ἄλλοι σύντροφοι εἶπαν: «Γράφε, γράφε, παρ' ὅλα ὅσα ἔχουν γραφτεῖ, οἱ συνδικαλιστὲς δὲν ἔχουν πεῖ ἀκόμα τί εἶναι, καὶ πολλοὶ ἀπ' ὅσους ἀποκαλοῦνται συνδικαλιστές, δὲν ξέρουν τί σημαίνει ἡ λέξη ἀναρχισμός». Πιστέψτε με, ὅμως, συντρόφισσα Βίπλάκγουελ, δὲν εἶναι παρὰ μονάχα ἡ φιλία πού μοῦ βάζει αὐτὰ τὰ λόγια στὸ στόμα.

Ὁ Λένιν πέθανε. Ἔχω πειστεῖ πώς, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, κατάστρεψε τὴ ρώσσικη ἐπανάσταση. Σκότωσε καὶ φυλάκισε πολλοὺς ἀπ' τοὺς συντρόφους μου. Κι' ὅμως ὑπόφερε πολύ, δούλεψε ἡρωϊκὰ γιὰ κεῖνο πού νόμιζε πὼς εἶναι ἡ ἀλήθεια, καὶ τὰ μάτια μου γέμισαν δάκρυα σὰν διάβασα τὶς λεπτομέρειες τοῦ θανάτου του καὶ τῆς κηδείας του. Ὅσο γιὰ τοὺς πουλημένους κοντυλοφόρους τοῦ καπιταλισμοῦ, πού παραποιοῦν τὰ γεγονότα καὶ τὴν ἀλήθεια, πού ρίχνουν τὴ λάσπη τῆς ἄθλιας ψυχῆς τους πάνω στὸν ἁγνό μου ἀντί-

παλο, δὲν μοῦ μένει παρὰ νὰ οὐρλιάξω, ὅλη μου τὴ σιχαμάρα καὶ τὴν περιφρόνησή μου γιὰ δαύτους.

27 Φεβρουαρίου 1924
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπητὴ συντρόφισσα Μπλάκγουελ,

Ἔλαβα τὸ γράμμα σας τῆς 23 τοῦ μηνός. Ἔχετε δίκιο. Εἶναι ἄσκοπο νὰ περιμένω κάποιο καλὸ ἀποτέλεσμα ἀπ' ἐκεῖνο τὸ γράμμα μου στὸν δικαστή. Δὲν περίμενα ποτὲ ἀπ' αὐτὸν τίποτ' ἄλλο, ἐξὸν ἀπὸ δέκα χιλιάδες βόλτ δοσμένα σὲ μικρὲς δόσεις.

Ἄδικα προσπαθῶ νὰ τὸν συλλογιστῶ μὲ συμπάθεια καὶ νὰ κρίνω τὶς πράξεις του μὲ ὅση γίνεται μεγαλύτερη κατανόηση· ἐξακολουθῶ νὰ τὸν βλέπω πάντα σὰν ἐπαρμένο καὶ κοντόφθαλμο τυραννίσκο, ποὺ θαρρεῖ τὸν ἑαυτό του δίκαιο καὶ τὴν κοινωνική του ἀποστολὴ ἀπαραίτητη καὶ καλή, κι' ἂς εἶναι τόσο ἄδικη καὶ ἄχρηστη.

....

Δὲν ξέρω ἂν ἡ στάση του στὴ δίκη ὀφειλόταν στὶς ἀρχές του, στὸ μῖσος του ἢ στὴν ἄγνοιά του, ἢ ἂν μᾶς δολοφόνησε ἐν ψυχρῷ, κατασκευάζοντας ψεύτικες ἀποδείξεις. Κεῖνο ποὺ ξέρω εἶναι πὼς τὄκανε. Καὶ πὼς τώρα προτιμάει νὰ μὴ μᾶς παραχωρήσει νέα δίκη, παρ' ὅλο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει διαφορετικά... Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἀνάμεσα στὸν καταπιεστὴ καὶ στὸν καταπιεζόμενο. θὰ συνεχιστεῖ καὶ πέρα ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ πέρα ἀπ' τὸν τάφο. Ξέρω τί ἔχουν κάνει καὶ τί κάνουν κάθε μέρα σὲ μένα καὶ σὲ ἑκατοντάδες ἐπαναστατημένες καρδιές. Καὶ ξέρω πὼς εἶναι καὶ πὼς θὰ εἶναι πάντα ἕτοιμοι νὰ μᾶς χτυπήσουν. Ξέρω τὶς χιλιάδες τοὺς νέους ποὺ σκότωσαν, τὶς χιλιάδες γυναῖκες ποὺ

ἄφησαν χῆρες, τὶς χιλιάδες μπάσταρδα πού ἐγκατέλειψαν μέσ' στὶς βρώμικες τρῶγλες ἢ πού ἀνάθρεψαν γιὰ τὶς ἀδελφοκτονίες τους. Ξέρω τοὺς γέρους γονεῖς πού σκότωσαν συντρίβοντάς τους. Ξέρω τοὺς γέρους γονεῖς πού σκότωσαν συντρίβοντάς τους τὴν καρδιὰ κι' ὅλα τὰ παιδιὰ πού τὰ κατάντησαν νὰ πεθαίνουν τῆς πείνας, καὶ τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰ τρελλοκομεῖα πού εἶναι γιεμάτα ἀπὸ τὰ θύματά τους, καὶ τοὺς νεαροὺς ἐγκληματίες — ἀνεύθυνα θύματα, καταναγκασμένα σχεδὸν στὸ ἔγκλημα — πού τοὺς ἐκτελοῦνε δίχως οἶκτο ἢ τοὺς θάβουν ζωντανούς. Ποτέ τους δὲν ἔνιωσαν οἶκτο γιὰ τὰ παιδιά μας, γιὰ τὶς γυναῖκες μας, κι' οὔτε ποτέ τους θὰ νιώσουν.

Ὁ πόνος τῶν θυμάτων τους βασανίζει τὸ σῶμα μου καὶ τὸ πνεῦμα μου. Ἂν ἦταν μονάχα γιὰ μένα, θὰ τοὺς συγχωροῦσα, μὰ δὲν μπορῶ, γιατὶ θὰ γινόμουν προδότης τῆς τάξης μου. Μέχρις ὅτου σταματήσει ἡ ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο, δὲν θἀφήσουμε ἀπ' τὰ χέρια μας τὸ λάβαρο τῆς ἐλευθερίας.

Μήπως δὲν εἶναι ἕτοιμοι νὰ κάνουν στοὺς συντρόφους μας ὅ,τι κάνουν καὶ σὲ μᾶς; Μήπως δὲν εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ φυμώσουν τὸν ἐργάτη γιὰ νὰ βγάζουν περισσότερο χρυσάφι; Μήπως δὲν ἑτοιμάζουν ἕναν μεγαλύτερο πόλεμο;

Θἄθελα νὰ φωνάξω ἐκδίκηση — μπορῶ νὰ σᾶς πῶ πὼς θὰ πέθαινα εὐτυχισμένος κάτω ἀπ' τὸ χέρι τοῦ δήμιου, ἂν ἤξερα πὼς θἄπαιρναν ἄλλοι ἐκδίκηση γιὰ μένα: «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντου»...

6 Ἀπριλίου 1925
Μπριτζγουῶτερ, Ψυχιατρεῖο

Ἀγαπητὴ συντρόφισσα Μπλάκγουελ.

...Δὲν ἔχω καμμιὰ ἐλπίδα, οὔτε τὴν παραμικρὴ ἐμπι-

στεσύνη στοὺς νόμους καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἐμπόρους τοῦ νόμου — ἐσεῖς ξέρετε σὲ τί πιστεύω καὶ σὲ τί ἐλπίζω.

Αἰσθάνομαι ὅτι κάτι πεθαίνει μέσα μου σιγὰ σιγά. Ἀρχίζω νὰ πιστεύω σὲ μιὰ φράση τῆς Βίβλου: «Ὁ τύραννος πρέπει νὰ μαχαιρώνεται», καὶ πάω νὰ δημιουργήσω μιὰ φιλοσοφία γιὰ μένα καὶ γιὰ ἑκατομμύρια ἄλλους ἀνθρώπους, τὴν φιλοσοφία τῆς νέας ἐπανάστασης μὲ τὴν πραγματικὴ δράση. Εἶν' αὐτὸ ποὺ ὀνόμαζε ὁ Βίκτωρ Οὐγκὸ «Ὁ Θεὸς τῶν Ἐπαναστάσεων».

Κάποιος σύντροφος μοῦ ἔλεγε: «Ἀλλοίμονο σ' ἐκεῖνον ποὺ τὴ στιγμὴ τῆς ἐκδίκησης, μιλάει γιὰ συγχώρεσει καὶ οἶκτο. Οἱ σύντροφοί του, μετὰ ἀπ' ὅσα τράβηξαν ἀπ' τοὺς φασίστες, θὰ τὸν σκοτώσουν. Ἐμένα οἱ φασίστες οὔτε μὲ σκότωσαν, οὔτε μὲ χτύπησαν, γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ἦσαν στὸ χωριό μου ἦσαν δειλοὶ καὶ τρομαγμένοι, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀπέφυγαι. Ἀλλ' εἶδα τὴ γυναίκα μου καὶ τὰ παιδιά μου νὰ κλαῖνε ἀπὸ πείνα. Αὐτὸ ἦταν γιὰ μένα χειρότερο κι' ἀπὸ θάνατος».

Ὁ Ἐρρῖκος Μαλατέστα εἶναι κατὰ τῆς ἀνώφελης ἐκδίκησης, ὅταν δὲν εἶναι ἀπαραίτητη, κι' ἴσως ἔχει δίκιο.

15 Σεπτεμβρίου 1924
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπητὴ συντρόφισσα Μπλάκγουελ,

Ἔχω κουραστεῖ πάρα πολύ. Ἀναρωτιέμαι μήπως ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ζήσω μόνο και μόνο ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὴ ζωή, δὲν εἶναι παρὰ ὁ φόβος τοῦ θανάτου κι' ὄχι φρονιμάδα κι' ἡρωϊσμός. Μέσα στὴ συνείδησή μου ὅλο καὶ στριφογυρίζει ἡ ἰδέα μιᾶς ἠθικῆς ὑποχρέωσης: νὰ πεθάνω γιὰ τὴν Ἐλευθερία. Εἶμαι ἕτοιμος γι' αὐτό, μὰ κι' ἂν πάλι γελιέμαι. ἔ-

να εἶναι βέβαιο, πῶς δὲ θὰ πεθάνω σὰν σκουλήκι ἢ σὰν κοτόπουλο.

...Ὁ φασισμὸς στὴν Ἰταλία, ἔχει μαζί του τὸν Πάπα, τὸ Βασιλιά, τοὺς χρηματιστές, τοὺς βιομηχάνους καὶ τοὺς ἀγρότες.

Οἱ φιλελεύθεροι ποὺ βοήθησαν τὴν ἄνοδο τοῦ φασισμοῦ, εἶναι διστακτικοί. Οἱ Δημοκράτες εἶναι σταθερὰ ἀντιφασίστες, οἱ Ρεπουμπλικάνοι διστακτικοὶ κι' οἱ ἀναρχικοὶ μένουν σταθερὰ ἐπαναστάτες. Ἀλλὰ οἱ ρεφορμιστὲς εἶναι ἕτοιμοι νὰ προδώσουν καὶ πάλι, ἂν ὁ Μουσσολίνι κάνει τὴν εὐγενῆ χειρονομία νὰ τοὺς προσφέρει τὸ «μισὸ πιάτο».

Μὰ τὸ χειρότερο εἶναι πώς: οἱ σοσιαλιστὲς τρομάζουν τοὺς φιλελεύθερους, τοὺς δημοκράτες καὶ τοὺς ρεπουμπλικάνους, ἐνῶ οἱ ἴδιοι τρέμουν τοὺς κομμουνιστές, οἱ ὁποῖοι πάλι, φοβοῦνται τοὺ σοσιαλιστές, ὅπως φοβοῦνται καὶ τοὺς φιλελεύθερους, τοὺς δημοκράτες καὶ τοὺς ἀναρχικούς. Κι' οἱ ἀναρχικοὶ δὲν ἔχουν ἐμπιστοσύνη σὲ κανένα.

Ἂς δοῦμε τώρα τὴν ἄλλη πλευρά: Ὁ βασιλιὰς σιχαίνεται τὸν Πάπα κι' ὁ Πάπας σιχαίνεται τὸ βασιλιά. Ἀλλ' ὁ κοινὸς κίνδυνος τοὺς ἑνώνει. Ὁ βασιλιὰς ποὺ κρατᾶ τὸ στρατὸ καὶ τὴν κυβέρνηση, σιχαίνεται τὸν φασισμὸ τοῦ Μουσσολίνι, ἀλλ' εἶν' ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ὑποστηρίζει, γιατί ἀλλοιώτικα θὰ βρεθεῖ μέσ' στὸν μεγάλο ὑπόνομο τῆς Ρώμης· Ὁ Μουσσολίνι, καθὼς κι' οἱ πιὸ ἔξυπνοι ἀπ' τοὺς ὑπαρχηγούς του, ἐπιζητοῦν τὴν εἰρήνη καὶ δὲν θἆχαν ἀντίρρηση νὰ μοιραστοῦν τὸ πιάτο τῆς ἐξουσίας μὲ μερικοὺς ἀπ' τοὺς ἀντιπάλους τους, ἀλλ' ἡ φριχτὴ κατάσταση τοῦ λαοῦ, οἱ καθημερινὲς βιαιότητες τῶν φασιστῶν, ἀποκλείουν τὴν ὁμαλότητα, κι' ὁ Μουσσολίνι ἔχει οὐσιαστικὰ καταντήσει δοῦλος τῶν καπιταλιστῶν, κι' ἀναγκάζεται τώρα ν' ἀκολουθεῖ τὴ δίνη τῶν κυμάτων τοῦ ἴδιου του τοῦ κόμματος· ἂν δὲν ὑπακούσει, εἶναι ξεγραμμένος. Τὸν Μουσσολίνι εἶναι μοιραῖο νὰ τὸν δολοφονήσουν μᾶλλον οἱ φίλοι του, παρὰ οἱ ἐχθροί

του. Θὰ ὑποστεῖ τὴν κυνικὴ ἱστορικὴ Νέμεση, ὅπως τοῦ ταιριάζει.

Καὶ τί κάνει ὁ ἰταλικὸς λαός, οἱ μεγάλες μάζες τῆς ὑπαίθρου, οἱ ναυτικοί, οἱ ἔμποροι, οἱ παιδαγωγοί; Οἱ πιὸ ταπεινοὶ εἶναι οἱ καλύτεροι. Οἱ μάζες ποὺ βρίσκονται μακρυὰ ἀπ' τὴν πολιτική, ποὺ κάνουν τὴν ἁπλὴ ζωή, καὶ ποὺ εἶναι φυσικὰ καλὰ πειθαρχημένες, εἶναι βασικὰ καλές. Ἀλλὰ λύγισαν, ἀποκτηνώθηκαν, σάπισαν, μέσα σὲ ἑκατοντάδες χρόνια σκλαβιᾶς, σκληρῆς δουλειᾶς, φτώχειας, πείνας, καὶ ἀμάθειας. Κι' ὅμως, παρ' ὅλ' αὐτά, εἶν' οἱ μόνοι ποὺ σηκώνουν τὸ βλέμμα ἀπ' τὴ λάσπη καὶ κοιτοῦν τὸν οὐρανό. Ἐξάλλου, δὲν εἶν' ὑπεύθυνοι. Ὑπεύθυνοι εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἡ μοναρχία, ὁ καπιταλισμός, ὁ μιλιταρισμός, ἡ γραφειοκρατία — κίτρινοι, πράσινοι, κόκκινοι, δημαγωγοὶ καὶ πολιτικάντηδες.

Τὸ πολιτικὸ προλεταριᾶτο παρουσιάζει μεγάλη ὁμοιογένεια: ὀπαδοὶ τοῦ Ματσίνι, μισο-σοσιαλιστές, σοσιαλιστές, κομμουνιστὲς κι' ἀναρχικοί.

Οἱ ματσινικοὶ κι' οἱ ἀναρχικοὶ εἶν' ἡ πιὸ καλὴ ράτσα, κι' ὁπωσδήποτε καλύτερο ἀπ' τὶς ἄχρωμες μάζες, τὶς ἀσυνείδητες καὶ δίχως ἰδανικά, μὰ αὐτοὶ εἶναι λίγοι. Τοὺς ἄλλους, τοὺς ἔχουν δασκαλέψει οἱ... ἀρχηγοί, «μπόλικο φαΐ, λίγη δουλειά», τὸ κέντρο τοῦ κόσμου εἶν' ἡ κοιλιά μου, πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἀσφάλεια, διαδοχικὲς κατακτήσεις, ἱστορικὸς φαταλισμὸς καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὁ φασιστικὸς θώρακας.

Βάλτε ἀκόμη ὅτι ἐπιζητοῦν τὴν ἐξουσία, ὅτι εἶναι δουλοπρεπεῖς καὶ μπουρζουάδες.

Ἔτσι, ἡ κατάσταση στὴν Ἰταλία εἶναι ἀμφίβολη, λίγο κωμική, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα, τραγική. Καὶ κανένας εὐσυνείδητος ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ τὰ βλέπει αὐτὰ χωρὶς νὰ λυπᾶται, χωρὶς νὰ τοῦ σφίγγεται ἡ καρδιά. Παντοῦ θάνατος, καὶ χειρότερα ἀκόμη ἀπ' τὸ θάνατο. Τὸ ἔργο ποὺ πρέπει νὰ γίνει εἶναι πολὺ βαρύ, κι' οἱ ἄνθρωποι εἶναι νά-

νοι καὶ πυγμαῖοι.

Ποιὸ θἆναι τὸ μέλλον; Δάκρυα, ἐγκλήματα, ἐκφυλισμός, τρέλλα καὶ θάνατος, — ἢ ἡ ἀπελευθέρωση τῆς ζωῆς, μέσα ἀπὸ ἕνα τρομερὸ χείμαρρο αἵματος, μέσα ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ τὶς ἡρωϊκὲς θυσίες. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότητα. Τρομάζει ἡ φαντασία νὰ τὴ συλλάβει. Ρεπουμπλικάνοι, δημοκράτες καὶ σοσιαλιστὲς ἔχουν ἕνα πρόγραμμα: Ἀποκατάσταση τῶν συνταγματικῶν ἐγγυήσεων: ἐλευθερία Τύπου, λόγου, συνεταιρισμοῦ, ἀκύρωση τῶν παλαιῶν ἐκλογῶν καὶ προκήρυξη νέων, διάλυση τῆς φασιστικῆς ἐθνοφρουρᾶς.

Οἱ κομμουνιστὲς πρεσβεύουν «ἡ ἐξουσία γιὰ μᾶς», ὅποια κι' ἂν εἶναι καὶ παριστάνουν τοὺς Δὸν Κιχῶτιδες. Ὅπως βλέπετε οἱ κακόμοιροι οἱ ἀναρχικοὶ — περιφρονημένοι, ἀδικημένοι, κατατρεγμένοι — πρέπει πολὺ νὰ μοχθήσουν γιὰ ν' ἀνοίξουν τὸ σωστὸ δρόμο μέσ' ἀπ' αὐτὸ τὸ χάος.

Σὲ γενικὲς γραμμές, οἱ ἄνθρωποι, δὲν εἶν' ἀκόμη ὥριμοι γιὰ τὴν ἀναρχία. Ἄλλοι πάλι εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἐλευθερία, κι' ἔτσι θἆναι ἀδύνατο νὰ ἐφαρμοστεῖ ἕνα σύστημα ἀναρχισμοῦ μετὰ τὴν πτώση τοῦ φασισμοῦ. Κι' ἀλλοῦ, ὑπάρχουν περιοχὲς ὅπου σχεδὸν ὅλος ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀναρχικός. Ἐξάλλου, σήμερα τὸ πρῶτο καθῆκον εἶναι νὰ συντριβεῖ ὁ φασισμός, κι' αὐτὸ ἀπαιτεῖ τὴ συνεργασία ὅλου τοῦ λαοῦ.

13 Μαΐου 1926
Φυλακὲς τοῦ Τσάρλεστον

Ἀγαπητὴ συντρόφισσα Μπάκγουελ,

...Ἄρχισαν νὰ βάζουν σὲ λειτουργία τὸν ἠλεκτρικὸ κινητήρα τῆς φυλακῆς. Ὑπάρχει ἕνας εἰδικὸς κινητήρας γιὰ τὴν ἠλεκτροπληξία, γιατὶ ἡ Ἠλεκτρικὴ Ἑταιρία Ἔντισον ἀρνήθηκε νὰ παραχωρήσει ρεῦμα γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Τὸ

καινούργιο μου κελλί, πού είναι πολύ καλύτερο ἀπ' τὸ προηγούμενο, (μπορῶ καὶ γράφω πάνω σὲ τραπέζι), βρίσκεται πολύ κοντά στὸ μοτέρ. Τοὺς ἀκούω τώρα ποὺ τὸν ἑτοιμάζουν γιὰ μιὰ ἐκτέλεση — ἴσως γιὰ τὴ δική μου — κι' ὁ θόρυβος αὐτὸς μοῦ ξεσκίζει τὰ σωθικά. Μᾶλλον ὅμως τὸν ἑτοιμάζουν γιὰ τὸν Μαντιέρος ἢ γιὰ τοὺς καταδικασμένους τῆς ὑπόθεσης Βάλτχαμ... (Ὄχι, παραβίασα τὸν κανονισμό, καὶ ρώτησα τὸν κρατούμενο τοῦ διπλανοῦ κελλιοῦ. Μοῦ λέει πὼς τὸ μοτὲρ λειτουργεῖ κάθε νύχτα, ἀλλὰ δὲν τ' ἀκούγαμε πρὶν γιατὶ τὰ παράθυρα ἦσαν κλειστά).

Δὲν περιμένω πιὰ τίποτα καλὸ ἀπὸ τὴ λεγόμενη ἀνθρώπινη δικαιοσύνη... Φυσικά, αὐτὸ δὲν μειώνει τὴν εὐγνωμοσύνη μου γιὰ ὅσους στάθηκαν τόσο καλοὶ γιὰ μένα, ὅσο ἀνέβαινα τὶς πλαγιὲς αὐτοῦ τοῦ Γολγοθᾶ. Ἔκαναν καὶ κάνατε γιὰ μένα πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅ,τι ἀξίζω καὶ μόνο ὁ θάνατος θὰ σκοτώσει τὴν εὐγνωμοσύνη μου γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ σᾶς. Ἂν ἀναγκάζομαι νὰ πεθάνω γιὰ ἕνα ἔγκλημα ποὺ δὲν ἔκανα, θὰ πεθάνω μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς τὸ αἷμα μου κι' ἡ ἀθωότητά μου θὰ βροῦν ἀργότερα ἐκδίκηση.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ (6)

Πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴ Ὑπεράσπισης,

Ὁ Κυβερνήτης Ἄλβαν Τὶ Φοῦλερ εἶναι ἕνας ἐγκληματίας, ὅπως κι' ὁ Τάϊλερ, ὁ Κάτσμαν, οἱ ψευδομάρτυρες

---

7. Αὐτὸ σημείωμα τὸ ἔδωσε ὁ Βαντζέττι στὸν φύλακα Χέντρυ, ἐκεῖνος στὸν δικηγόρο κι ἔτσι ἔφτασε στὰ χέρια τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Ὑπεράσπιση. Ὁ ἀνώμαλος γραφικὸς χαρακτήρας φανερώνει τὴν ταραχή του καὶ δὲν μοιάζει διόλου μὲ τὸ συνηθισμένο του γράψιμο. Ὁ Βαντζέττι τὸ ἔγραψε μόλις πληροφορήθηκε τὴν ἀπόφαση τοῦ Κυβερνήτη, ἡ ὁποία τοῦ κοινοποιήθηκε τὴ νύχτα τῆς 3ης Αὐγούστου 1927.

κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι. Μοῦ εἶχε σφίξει τὸ χέρι σὰν ἀδερφός, μὲ εἶχε ἀφήσει νὰ πιστέψω ὅτι εἶχε καλὲς προθέσεις καὶ ὅτι δὲν ἐξετέλεσε τοὺς τρεῖς δολοφόνους γιὰ νὰ μὴν ὑπάρχει τὸ προηγούμενο ποὺ θὰ τὸν ἐμπόδιζε νὰ μᾶς σώσει.

Τώρα, εἴτε ἐπειδὴ ἀγνοεῖ, εἴτε ἐπειδὴ ἀπορρίπτει ὅλες τὶς ἀποδείξεις τῆς ἀθωότητάς μας, μᾶς βρίζει καὶ μᾶς δολοφονεῖ. Εἴμαστε ἀθῶοι.

Τέτοιος εἶναι ὁ πόλεμος τῆς πλουτοκρατίας κατὰ τῆς ἐλευθερίας, κατὰ τοῦ λαοῦ.

Πεθαίνουμε γιὰ τὸν Ἀναρχισμό! Ζήτω ὁ Ἀναρχισμός.

21 Αὐγούστου 1927
Ἀπὸ τὸ Σπίτι τοῦ Θανάτου τῶν
Κρατικῶν Φυλακῶν τῆς Μασσαχουσέτης.

Ἀγαπητοὶ φίλοι καὶ σύντροφοι τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Ὑπεράσπιση τῶν Σάκκο καὶ Βαντζέττι,

Μεθαύριο τὰ μεσάνυχτα θὰ μᾶς ἔχουν ἐκτελέσει, ἐκτὸς ἂν ἡ ἐκτέλεση ἐμποδιστεῖ εἴτε ἀπ' τὸ Ἀνώτατο Δικαστήριο τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, εἴτε ἀπ' τὸν κυβερνήτη Ἄλβαν Τ. Φοῦλερ.

Δὲν ἔχουμε πιὰ καμμιὰ ἐλπίδα. Σήμερα τὸ πρωῒ ἦρθε ἀπὸ τὴν Οὐάσιγκτον ὁ γενναῖος συνήγορός μας καὶ φίλος μας Μιχαὴλ-Ἄγγελος Μουσμάνο καὶ μᾶς εἶπε πὼς θὰ ξαναρχόταν σήμερα τἀπόγευμα ἂν προλάβαινε. Ἐπίσης ἡ Ρόζα κι' ἡ Λουΐτζια (8) ἦσαν ἐδῶ σήμερα τὸ πρωῒ καὶ μᾶς ὑποσχέθηκαν κι' ἐκεῖνες πὼς θὰ ξανάρχονταν τἀπόγευμα. Μὰ εἶναι κιόλας 5.12' καὶ κανεὶς ἀκόμα δὲν φάνηκε. Αὐτὸ μᾶς

8. Ρόζα, ἡ γυναίκα τοῦ Σάκκο καὶ Λουΐτζια, ἀδερφὴ τοῦ Βαντζέττι.

κάνει νὰ σκεφτοῦμε πὼς δὲν ὑπάρχουν καλὲς εἰδήσεις, ἀλλοιῶς κάποιος ἀπὸ σᾶς θἄτρεχε ὡς ἐδῶ. Αὐτὸ μᾶς λέει πὼς ὅλες οἱ ἐνέργειες σας ἀπότυχαν καὶ πὼς καὶ τὶς τελευταῖες τοῦτες ὥρες καταβάλλετε ἀπεγνωσμένες προσπάθειες γιὰ νὰ ἀποτρέψετε τὴν ἐκτέλεσή μας. Μὲ μιὰ λέξη καταλαβαίνουμε πὼς εἴμαστε χαμένοι! Γι' αὐτὸ ἀποφασίσαμε νὰ σᾶς γράψουμε αὐτὸ τὸ γράμμα, γιὰ νὰ σᾶς ἐκφράσουμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας καὶ τὸ θαυμασμό μας γιὰ τὰ ὅσα κάνατε γιὰ τὴν ὑπεράσπισή μας μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἑφτὰ χρόνια, τοὺς τέσσερες μῆνες καὶ τὶς ἕντεκα μέρες ἀγώνα.

Τὸ γεγονὸς ὅτι χάσαμε και ὅτι πρέπει νὰ πεθάνουμε, δὲν μειώνει διόλου τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας γιὰ τὴν ἀλληλεγγύη ποὺ δείξατε γιὰ μᾶς καὶ τὶς οἰκογένειές μας.

Φίλοι καὶ σύντροφοι, τώρα ποὺ ἡ τραγωδία τούτης τῆς δίκης πλησιάζει στὸ τέρμα της, μείνετε ὅλοι σὰν μιὰ ψυχή. Τὸ ἰδανικό μας ζεῖ. Ἐσεῖς, οἱ σύντροφοί μας, ὑπάρχετε κατὰ χιλιάδες — δὲν νικηθήκαμε. Φυλάξτε σὰν θησαυρὸ τὸν πόνο μας, τὰ λάθη μας, τὶς ἀπογοητεύσεις μας, τὸ πάθος μας γιὰ τοὺς αὐριανοὺς ἀγῶνες καὶ γιὰ τὴ μεγάλη ἀπελευθέρωση.

Παραμείνετε σὰν ἕνας ἄνθρωπος τούτη τὴ θλιβερότερη ὥρα τῆς τραγωδίας μας. Νἄχετε μιὰ καρδιά.

Χαιρετῆστε γιὰ μᾶς, ὅλους τοὺς φίλους κι' ὅλους τοὺς συντρόφους τῆς γῆς.

Σᾶς φιλοῦμε καὶ σᾶς στέλνουμε τὸν τελευταῖο χαιρετισμό μας μὲ τὴν καρδιὰ γεμάτη τρυφερότητα καὶ ἀφοσίωση. Γιὰ τώρα καὶ γιὰ πάντα, χρόνια πολλὰ γιὰ σᾶς, κι' ἀθάνατη ἡ ἐλευθερία.

Δικοί σας στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο.
Βαρθολομέος Βαντζέττι
Νικόλαος Σάκκο.

ΤΕΛΟΣ

ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Ἔκλεισε μισὸς αἰώνας ἀπὸ τὴν μεγάλη προβοκάτσια ποὺ φέρνει τὴν ὀνομασία «Ὑπόθεση: Σάκκο - Βαντζέττι» καὶ σήμερα — στὴν Ἰταλία — ὅπως τουλάχιστο ἰσχυρίζεται τὸ παραπάνω κείμενο, τῆς Ἀναρχικῆς ὁμάδας «22 τοῦ Μάρτη», ὑφαίνεται ἀπὸ τὸν Ἰταλικὸ κρατικὸ μηχανισμὸ μιὰ μεγαλύτερη. Δίνουμε στὴ δημοσιότητα αὐτὸ τὸ κείμενο σὰν παράρτημα τῶν «Πολιτικῶν Γραμμάτων» τοῦ Σάκκο καὶ Βαντζέττι γιατὶ πιστεύουμε πὼς κάποια σχέση ἔχουνε μεταξύ τους.

(Σημ. Μετ.).

Ἐμπιστευόμαστε αὐτὸ τὸ ντοκουμέντο στὸ πολιτικὸ θάρρος τῶν ἀνθρώπων, σὲ ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους καὶ τίμιους διανοούμενους, σὲ ὅσους εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία. Σήμερα, ἐνῶ ἀντιμετωπίζουμε τὴ βία τῆς κατεστημένης ἐξουσίας καὶ τὸ ψέμμα ἑνὸς ὁλόκληρου συστήματος συνασπισμένου ἐνάντια στοὺς ἀναρχικούς, σήμερα, περισσότερο παρὰ ποτέ, πιστεύουμε ὅτι μ ό ν ο ἡ ἀ λ ή θ ε ι α ε ἶ ν α ι ἐ π α ν α σ τ α τ ι κ ή.

Αὐτὸ τὸ ντοκουμέντο εἶναι ἕνα ἀδελφικὸ ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ σύντροφου Γκιουζέππε Πινέλλι, πρώτου θύματος τοῦ ξεδιάντροπου «κυνηγητοῦ φαντασμάτων» ποὺ διεξάγεται στὴν Ἰταλία — τὸ ὑποτιθέμενο λίκνο τοῦ δικαίου —, κάτω ἀπὸ τὸ ἀκούραστο βλέμμα τοῦ ἀνώτατου ἀρχηγοῦ τῆς Ἰταλικῆς δικαιοσύνης τοῦ «ἀντιφασίστα» Γκιουζέππε Σαραγκάτ.

Οἱ βόμβες ποὺ ἐξερράγησαν καὶ σκότωσαν στὴν Ἀγροτικὴ Τράπεζα στὸ Μιλάνο ὅπως καὶ ἐκεῖνες ποὺ σκότωσαν στὴ Ρώμη δὲν εἶναι τῶν ἀναρχικῶν. Θὰ ἐξηγήσουμε γιατὶ οἱ ἀναρχικοὶ κατηγορήθηκαν καὶ γιατὶ ἡ ὁμάδα τῆς «22 Μάρτη» χτυπήθηκε ἀπὸ τὴν καταπίεση.

Χρειαζόταν αἷμα, πολὺ αἷμα, γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ στὴν Ἰταλία τὸ σχέδιο τῆς διεθνοῦς καταπίεσης στὴν πρώτη του φάση: νὰ ἀγγιχτοῦν οἱ μετριοπαθεῖς καὶ μικροαστικὲς συνειδήσεις, νὰ συσκοτιστεῖ τὸ ἀνθρώπινο λογικό, νὰ πέσει, στὸν τρομερώτερο παραλογισμό. Θέλησαν νὰ φορτώσουν αὐτὴ τὴ σφαγὴ στοὺς ἀναρχικοὺς καὶ στὶς ἰδέες τοῦ ἀναρχισμοῦ, πρῶτα ἀπ' ὅλα γιατὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀναρχισμοῦ πάντοτε ὑπῆρξε ἕνα ἀγκάθι στὸ πλευρὸ τῶν κατεστημένων συμφερόντων· πραγματικά, μονάχα ἐξοντώνοντας τὶς δυνάμεις καὶ τὶς ἰδέες τοῦ ἀναρχισμοῦ μποροῦν νὰ ἐλπίζουν σὲ νίκη τῆς κρατικῆς καταπίεσης. Ἀλλὰ θέλησαν ἀκόμα νὰ ἀποδώσουν τὴ σφαγὴ τοῦ Μιλάνου στοὺς ἀναρχικοὺς καὶ κυρίως στὴν ὁμάδα τῆς «22 Μάρτη» γιὰ τοὺς παρακάτω λόγους,

πού είναι ουσιώδεις: γιατί αποτελούσε τον πιό αδύνατο κρίκο της άλυσίδας και γιατί έπρεπε νά χρησιμοποιηθεί σάν πειραματόζωο σε μιά έμπειρία ύψηλής άντιδραστικής χειρουργικής.

Οί σοσιαλφασίστες καί οί μετριοπαθεῖς, οἱ φοβιτσιάριδες καί οἱ ἠλίθιοι, δοῦλοι τῆς καθεστηκυίας τάξης, παρ' ὅλα αὐτά ξεγελάστηκαν: ἡ «22 Μάρτη» δέν εἶναι πιά μιά ὁμάδα νεαρῶν ἰδεολόγων· τελευταία, ἡ ὁμάδα μεγάλωσε, δυναμωμένη ἀπό τίς διώξεις καί ἀπό τό ταξικό μίσος· ἄλλοι σύντροφοι πῆραν τή θέση τῶν συντρόφων πού φυλακίστηκαν καί διώχτηκαν ἄδικα, ἐπειδή ἔκαναν τό ἔγκλημα νά πιστέψουν ὅτι ἐπιτρεπόταν νά εἶναι κανεἰς ἀναρχικός καί ὀπαδός τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας σέ μιά δημοκρατική καί συνταγματική κοινωνία. Ἄλλοι ἀκόμα, ἐργαζόμενοι καί σπουδαστές, ἐνώθηκαν μαζί μας στήν παρανομία, πρόθυμοι νά ἀγωνιστοῦν γιά νά ἀπωθήσουν τά τέρατα γεννήματα τῆς ἐξουσίας: τό ἀχόρταγο σκυλί τοῦ κονφορμισμοῦ καί τοῦ ὀππορτουνισμοῦ, τή συστηματική κακοπιστία καί τό μίσος ἐνάντια στόν ἐλεύθερο στοχασμό καί τήν ἀλήθεια.

Χτές ἀκόμα, δέν ὑπῆρχε παρά μονάχα μιά ἀναρχική ὁμάδα πού νά ἀντιμάχεται τόν ἐξαστισμό τῆς Ἰταλικῆς Ἀναρχικῆς Ὁμοσπονδίας. Σήμερα, ὀργανωνόμαστε καί κερδίζουμε κι' ἄλλους στίς ἰδέες μας: ἀνθρώπους ἀφανεῖς, τίμιους, μυαλωμένους, πού κατάλαβαν τό δράμα μας καί τήν ἀναντρία τῆς ἐξουσίας καί ἑνώθηκαν μαζί μας. Ἀποδεχόμαστε τήν πρόκληση τῆς διεθνοῦς καταπίεσης. Ἀλλά σήμερα δέν εἴμαστε πιά ἕνα ἄμαθο πειραματόζωο, ξέρουμε τί μᾶς περιμένει· κανείς ἀπό μᾶς δέν ἔχει αὐταπάτες σχετικά μέ τίς ὑποτιθέμενες συνταγματικές ἐγγυήσεις αὐτοῦ τοῦ ἀποκρουστικοῦ κράτους, πού ὁρισμένοι θεωροῦν νόμιμο. Ἡ «22 Μάρτη» τῆς Ἰταλίας θά ἀγωνιστεῖ γιά νά γίνει μιά συλλογική συνείδηση, πραγματικά ἀναρχική, χωρίς αὐταπάτες ἀλλά καί χωρίς σκουριές, εἴτε πρόκειται γι' αὐτές τῆς παραδοσιακῆς καί ἀναχρονιστικῆς τάξης πραγμάτων εἴτε γι' αὐτές τοῦ ἐπαναστατικοῦ βρεφισμοῦ. Ἡ ἐπανάσταση δέν εἶναι πιά γιά μᾶς ἕνα παιχνίδι, ἄν ποτέ ὑπῆρξε· γιά νά νικήσουμε τήν καταπίεση εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά μάθουμε γρήγορα. Ἀλλά θά μάθουμε οἱ ἴδιοι καί θά μάθουμε καί στούς ἄλλους νά πολεμᾶμε γιά τήν ἐλευθερία.

Εἶναι ἡ πρώτη φορά στήν Ἰταλία πού μιά νεανική ὁμάδα ἐγκαταλείπεται ἀνυπεράσπιστη ἀπό ὅλους τούς πολιτικούς σχηματισμούς καί δίνεται τροφή στίς ὕαινες, ἐκτεθειμένη στό λυντσάρισμα τῆς κοινῆς γνώμης. Γιά νά δώσουμε μιάν ἰδέα τοῦ κλίματος πού δημιουργήθηκε τίς τελευταῖες ἑβδομάδες ἐναντίον μας, ἀρκεῖ νά ποῦμε ὅτι ἀκόμα καί ἡ Ἰταλική Ἀναρχική Ὁμοσπονδία ἀρνήθηκε, φοβισμένη, κάθε σχέση

μαζί μας — καὶ πραγματικά, ἀρνούμαστε νὰ θεωρήσουμε τὸν ἑαυτό μας σὰν πολιτικοὺς συγγενεῖς ἐκείνων ποὺ δὲν τολμᾶνε νὰ ὑπερασπίσουν ἀνθρώπους ποὺ κατηγοροῦνται ἄδικα. Γιὰ τοὺς κομμουνιστὲς γραφειοκράτες εἴμαστε φίλοι τῶν «ἑλλήνων συνταγματαρχῶν» γιὰ τοὺς φασίστες εἴμαστε «ἀναρχοκομμουνιστές» Τέλος, γιὰ τὴν ἀστυνομία εἴμαστε νεαρὲς ζωὲς παραπανίσιες, θύματα προορισμένα γιὰ τὴ θυσία, πρὸς μεγάλη ἱκανοποίηση τῆς λεγόμενης πολιτισμένης κοινωνίας καὶ τῶν «ὑγειῶν» κομμάτων τῆς τάξης. Κανένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς «τίμιους ἀνθρώπους», ποὺ ἔχουν συνέχεια στὸ στόμα λέξεις ὅπως «ἐλευθερία», «δημοκρατία», «κράτος δικαίου», δὲν ἀναρωτήθηκε: ἂν ἀφήσουμε κατὰ μέρος τὸν πολιτικό τους χρωματισμό, αὐτοὶ οἱ νεαροὶ κατηγορούμενοι εἶναι ὑπεύθυνοι ἢ ἀθῶοι: γιὰ τὸ τρομερὸ ἔγκλημα ποὺ τοὺς ἀποδίδεται; Γιὰ εὐτελεῖς καὶ βρώμικους πολιτικοὺς λόγους, αὐτοὶ οἱ «τίμιοι ἄνθρωποι» ξέχασαν τελείως νὰ ἀπαιτήσουν ἀπὸ τὴν ἰταλικὴ ἀστυνομία καὶ ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη τὸ σεβασμὸ τῶν συνταγματικῶν κανόνων καθὼς καὶ τῶν κανόνων τοῦ Κώδικα ποινικῆς διαδικασίας.

Θὰ ἀποδείξουμε ὅτι φίλοι τῶν συνταγματαρχῶν εἶναι αὐτοὶ (δηλαδὴ τὰ κόμματα τῆς τάξης καὶ οἱ κομμουνιστὲς λακέδες τοῦ Μπρέζνιεφ) καὶ ὅτι ἡ ἀστυνομία διάλεξε τὴν ὁμάδα μας σὰν ἀποδιοπομπαῖο τράγο μιᾶς διεθνοῦς καὶ ἰταλικῆς συνωμοσίας, γιὰ τὸν ἁπλούστατο λόγο ὅτι ἤξερε ἐκ τῶν προτέρων ὅτι κανεὶς δὲν θὰ μᾶς ὑπεράσπιζε, ὅτι κανεὶς δὲν θὰ διαμαρτυρόταν στὴ Βουλή, στὰ συνδικάτα, στὰ πολιτικὰ κόμματα. Ἡ ἐξουσία, τὰ καταπιεστικὰ ὄργανα τοῦ ἰταλικοῦ κράτους, μπόρεσαν ἔτσι νὰ δράσουν ἀνεξέλεγκτα παραβιάζοντας ἕνα σημαντικὸ ἀριθμὸ ἄρθρων τοῦ Κώδικα.

Οἱ κατηγορίες ἐνάντια στὴν ὁμάδα τῆς «22 Μάρτη» εἶναι ψεύτικες: εἴμαστε θύματα μιᾶς τερατώδους συνωμοσίας, ὀργανωμένης ἀπὸ τοὺς κρατικοὺς ὀργανισμούς, σὲ διάφορα ἐπίπεδα εὐθυνῶν (καὶ συνενοχῆς). Τὸ θέαμα ποὺ ἡ ὑποτιθέμενη συνταγματικὴ δημοκρατία μας προσφέρει αὐτὲς τὶς μέρες στὸν κόσμο εἶναι ἀπογοητευτικό, ξεδιάντροπο καὶ ἐξευτελιστικό, ὄχι μονάχα γιὰ ὅσους μᾶς καταδιώκουν ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς Ἰταλούς.

Κατηγοροῦμε τὴν ἰταλικὴ ἀστυνομία σὰν ὑπεύθυνη γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Γκιουζέππε Πινέλλι· σχετικὰ μὲ αὐτὸ τὸ ἔγκλημα, καλοῦμε τὸ Δικαστήριο Ράσσελ τοῦ Λονδίνου νὰ ἀρχίσει μιὰ ἔρευνα καὶ νὰ ἐξετάσει τὴ δυνατότητα νὰ διώξει μπροστὰ σὲ ἕνα διεθνὲς δικαστήριο τὸν διευθυντὴ τῆς ἀστυνομίας τοῦ Μιλάνου Μ. Γκουΐντα καὶ τὸν ἀστυνόμο Καλαμπρέζι. Κατηγοροῦμε τὸν διευθυντὴ καὶ τοὺς ἀνώτερους τῆς ἀστυνομίας τοῦ Μιλάνου ὅτι συνέλαβαν παράνομα τὸν Γκιουζέππε Πινέλλι, πα-

ραβιάζοντας ἔτσι τὸ ἄρθρο 238 τοῦ Κώδικα ποινικῆς διαδικασίας καὶ ὅτι,στὴ συνέχεια, παραβιάσανε τὸν ἴδιο Κώδικα μὴν ἀναφέροντας στὴν εἰσαγγελία, ὅπως ἀπαιτοῦσε ὁ νόμος, τὴν εἴδηση αὐτῆς τῆς σύλληψης σύμφωνα μὲ τοὺς προβλεπομένους τύπους ἀλλὰ μὲ τὴν ἔνδειξη «ἐξαιρετικὰ ὕποπτος». Κατηγοροῦμε τὸ διευθυντὴ καὶ τοὺς ἀνώτερους τῆς ἀστυνομίας τοῦ Μιλάνου ὅτι εἶπαν στὸν τύπο πὼς ἡ αὐτοκτονία τοῦ Πινέλλι ἦταν ἀπόδειξη τῆς ἐνοχῆς του καὶ ὅτι ἀγνόησαν ἐσκεμμένα τὸ ἄλλοθί του, ποὺ ὅμως ἐπιβεβαιώθηκε ἀπὸ ἔξη ἄτομα, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δύο ἀστυνομικοί: τὴν ὥρα τῆς σφαγῆς (καὶ οἱ ἔξη μάρτυρες εἶναι ὁμόφωνοι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο) ὁ Γκιουζέππε Πινέλλι ἔπαιζε χαρτιὰ στὸ Καφέ - Φαμπιάνο. Οἱ μάρτυρες εἶναι ὁ Μάριο Μάνι, ὁ Λουΐτζι Παλομπίνο, ὁ καθηγητὴς Σαβίνι, κάποιος Μ. Μάριο καὶ ὁ ἀστυνομικὸς Ντὶ Τζιόρτζιο. Κατηγοροῦμε τὸ διευθυντὴ τῆς ἀστυνομίας τοῦ Μιλάνου καὶ τοὺς συνεργάτες του ὅτι δὲν κάνανε τὰ πρακτικὰ τῆς ἀνάκρισης τοῦ Πινέλλι (ἔτσι δήλωσαν μετὰ τὸ θάνατό του ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας, ὁ ἀστυνόμος Καλαμπρέζι, ὁ ἀστυνόμος 'Αλλέγκρα καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς ἀπαντῶντας σὲ μιὰ συγκεκριμένη ἐρώτηση τοῦ δικηγόρου 'Αλμπέρτο Μαλαγκουτζίνι)· γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὰ ἐνδεχόμενα πρακτικὰ τῆς ἀνάκρισης θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν σὰν ὕποπτα καὶ κατασκευασμένα. Κατηγοροῦμε τὸ διευθυντὴ τῆς ἀστυνομίας Μαρτσέλλο Γκουΐντα, τὸν Μ. Καλαμπρέζι, τὸν ἀρχηγὸ τοῦ πολιτικοῦ τμήματος 'Αντόνιο 'Αλλέγκρα, καὶ τὸν ὑπεύθυνο τοῦ γραφείου τοῦ διευθυντῆ, Γκουστάβο Παλούμπο, ὅτι παραβίασαν ἐσκεμμένα τὸ νόμο γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὴ διεξαγωγὴ τῆς ἀνάκρισης τοῦ Πινέλλι καὶ λης τῆς ἔρευνας σχετικὰ μὲ τὴ σφαγὴ τοῦ Μιλάνου κατω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο ἑνὸς δικαστικοῦ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ὑπουργείου. Τέλος, τοὺς κατηγοροῦμε ὅτι παραβίασαν τὴν ἐπαγγελματικὴ ἐχεμύθεια διαβιβάζοντας στὸν τύπο μεροληπτικὲς καὶ ὁλότελα ἀβάσιμες γνῶμες, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ παρουσιάσουν σὰν ἔνοχο μπροστὰ στὴν κοινὴ γνώμη ἕναν ἄνθρωπο ποὺ παρ' ὅλα αὐτὰ εἶχε ἕνα ἀκλόνητο ἄλλοθι καὶ ποὺ ἦταν ἑπομένως ἀπόλυτα ἀθῶος καὶ ἔ ν ο χ ο ς μ ο ν ά χ α τ ο ῦ ν ὰ ε ἶ ν α ι ἀ ν α ρ χ ι κ ό ς.

Κατηγοροῦμε τὴν ἰταλικὴ ἀστυνομία γιὰ ἐγκληματικὴ συνωμοσία ἐνάντια στὸν ἀναρχικὸ Πιέτρο Βαλπρέντα, τὸν ὁποῖο κυριολεκτικὰ ἀπήγαγαν ἀστυνομικοὶ μὲ πολιτικὴ περιβολὴ στὴν ἔξοδο τοῦ γραφείου τοῦ 'Αμάτι, ἀνακριτῆ στὸ δικαστήριο τοῦ Μιλάνου· ὁ Βαλπρέντα εἶχε πάει μαζὶ μὲ τὸ δικηγόρο του γιὰ νὰ ἐξεταστεῖ σὰν μάρτυρας στὴν ἀνάκριση ποὺ διεξάγονταν σχετικὰ μὲ τὶς βομβιστικὲς ἐνέργειες τῆς 25 'Απρίλη 1969 στὸ Μιλάνο, γιὰ τὶς ὁποῖες ἄλλοι ἀθῶοι σύντροφοι βρίσκονται ἀκόμα στὴ φυλακὴ ἀπὸ ὀχτὼ μῆνες, περιμένοντας νὰ δικα-

στοῦν. Κατηγοροῦμε τὴν ἰταλικὴ ἀστυνομία γιὰ παραβίαση τοῦ ἄρθρου 25 τοῦ Συντάγματος: «Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλειστεῖ ἀπὸ τὴ δικαιοδοσία τοῦ φυσικοῦ δικαστῆ ποὺ προβλέπει ὁ νόμος» (ἐνῶ ὁ Βαλπρέντα συρώχτηκε σὲ ἕνα αὐτοκίνητο τῆς ἀστυνομίας καὶ στάλθηκε ὁλοταχῶς στὴ Ρώμη, παρ' ὅλο ποὺ ἦταν «ὕποπτος» τῆς σφαγῆς τοῦ Μιλάνου· ὁ «ὑπερμάρτυρας» σωφφὲρ τοῦ ταξὶ στάλθηκε στὴ Ρώμη, γιὰ μιὰ ἀντιπαράσταση ἀμερικανικοῦ τύπου, πού, μὲ τὸν τρόπο ποὺ διεξάχθηκε, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει καμμιὰ νόμιμη ἀξία· θὰ ἐξηγήσουμε γιατὶ ὁ Βαλπρέντα καὶ ὁ «ὑπερ-μάρτυρας» στάλθηκαν στὴ Ρώμη). Κατηγοροῦμε τὴν ἰταλικὴ ἀστυνομία γιὰ συνωμοσία, μαζὶ μὲ ἄλλες «σκοτεινὲς» δυνάμεις τοῦ κράτους, τῆς διοίκησης, ὁρισμένων ἀντιδραστικῶν καὶ ὀπισθοδρομικῶν βιομηχανικῶν ὁμάδων καὶ μὲ σκοτεινὰ πρόσωπα τῆς καθολικῆς δεξιᾶς, τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν φασιστῶν στελεχῶν ὁρισμένων τομέων τῆς κρατικῆς διοίκησης — γιὰ συνωμοσία μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐνοχοποιηθεῖ ἡ ὁμάδα ἢ πιὸ αὐτόνομη καὶ ἡ πιὸ ἀνυπεράσπιστη τῆς ἐξωκοινοβουλευτικῆς ἀντιπολίτευσης, νὰ προκληθεῖ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μιὰ βαθμιαία μετατόπιση πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ νὰ δημιουργηθοῦν οἱ συνθῆκες ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν στὴν ἀστυνομία νὰ εἶναι πάντα σεβαστὴ (ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας τοῦ Μιλάνου, λίγες μονάχα μέρες μετὰ τὴ σφαγὴ τοῦ Μιλάνου, παραπονοῦνταν στοὺς δημοσιογράφους γιὰ τὴ στενόχωρη θέση ὅπου βρίσκονται οἱ ἀστυνομικοὶ ἐξαιτίας τῶν πληγμάτων καὶ τῶν ταπεινώσεων ποὺ δέχτηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τῶν φοιτητικῶν καὶ «μαοϊστικῶν» διαδηλώσεων, τῶν ἀπεργιῶν, κλπ.). Κατηγοροῦμε τὴν ἀστυνομία ὅτι εἶχε προμελετήσει, μέσα στὶς μέρες ποὺ ἀκολούθησαν τὴ σφαγὴ τοῦ Μιλάνου, τὴ σύλληψη τοῦ Πιέτρο Βαληρέντα καὶ τῶν νεαρῶν συντρόφων ποὺ βρίσκονται τώρα στὶς φυλακὲς τῆς Ρώμης. Κατηγοροῦμε τὴν ἀστυνομία ὅτι χρησιμοποίησε ἕνα χαφιέ, τὸ σωφφὲρ Κορνέλιο Ρολάντι, γιὰ νὰ ὀργανώσει τὴν τραγικὴ φάρσα τῆς «ἀναγνώρισης» (καὶ γι' αὐτὴ τὴν ἐξαιρετικὴ ὑπηρεσία του ὁ Κορνέλιο Ρολάντι θὰ εἰσέπραττε — ἢ ἤδη εἰσέπραξε — ποσὸ τουλάχιστον 50 ἑκατομμυρίων λιρεττῶν!). Κατηγοροῦμε τὴν ἰταλικὴ ἀστυνομία ὅτι ὑποστήριζε σὲ ὑψηλοὺς κύκλους τὴν ἀνάγκη μιᾶς ἀμοιβῆς 50 ἑκ. ἐνῶ ἤδη εἶχε στὴν ὑπηρεσία της τὸ χαφιὲ — προβοκάτορα Κορνέλιο Ρολάντι, ποὺ ἦταν ἕτοιμος νὰ «ἀναγνωρίσει» τὸν Πιέτρο Βαληρέντα. Κατηγοροῦμε τὴν ἀστυνομία ὅτι χρησιμοποίησε αὐτὴ τὴ μέθοδο γιατὶ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ δικαιολογήσει μιὰ τόσο σοβαρὴ δαπάνη ἀπὸ τὰ «εἰδικὰ κονδύλια» της· δὲν ἐπρόκειτο λοιπὸν γιὰ μιὰ ἀνταμοιβὴ ἀλλὰ γιὰ μιὰ τιμὴ ποὺ πληρώθηκε στὸν ἀποτυχημένο πρώην μποξέρ, ἰδιοκτήτη καὶ σωφφὲρ ταξί, τὸν προβοκάτορα τῆς ἀστυνομίας Κορ-

νέλιο Ρολάντι, ένα όνομα πού πρέπει νά θυμόμαστε. Κατηγορούμε τήν άστυνομία τοῦ Μιλάνου καί τήν άστυνομία τῆς Ρώμης ὅτι κατασκεύασαν μιά διαμάχη περιοχικῆς ἁρμοδιότητας, ἐνῶ ἡ συνωμοσία ἐνάντια στούς ἀναρχικούς εἶχε ἀποφασιστεῖ στή Ρώμη καί ἡ ἀστυνομία τοῦ Μιλάνου ἔπρεπε νά περιοριστεῖ ἀποκλειστικά σέ ἕνα ρόλο κομπάρσου, ἕνα ρόλο καταστροφικό πού στοίχισε τή ζωή τοῦ Γκιουζέππε Πινέλλι.

Κατηγοροῦμε τέλος τήν ἀστυνομία ὅτι ἔχανε νά ἐκραγεῖ ἡ βόμβα τῆς 'Εμπορικῆς Τράπεζας τοῦ Μιλάνου, πού δέν εἶχε ἀκόμα ἐκραγεῖ, γιά νά παρεμποδίσει τήν ἀνεύρεση στοιχείων εὐνοϊκῶν γιά τούς ἀναρχικούς. (Δήλωση τοῦ ὑπαξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. Γκουΐντο Μπιτζάρι: «...Θά ἀρκοῦσε νά μήν προκαλέσουμε τήν ἔκρηξη τῆς βόμβας τῆς 'ΕμπορικῆςΤράπεζας. Δηλώνω ὅτι θά τήν εἶχα ἀφοπλίσει. Γιά μένα αὐτό θά ἦταν ἕνα παιχνιδάκι. Τό ἔχω κάνει χιλιάδες φορές, ἀκόμα καί μέ βόμβες πολύ πιό ἰσχυρές καί ἐπικίνδυνες. Μποροῦσαν νά βροῦνε κάποιον πού νά ἔχει τό κουράγιο νά τό κάνει. Θά εἴχαμε ἀνακαλύψει τόν τύπο καί τήν ποιότητα τοῦ ἐκρηκτικοῦ ὑλικοῦ, τῆς καφσούλας καί τοῦ μηχανισμοῦ. Δηλαδή πράγματα πάρα πολύ χρήσιμα. Ἦταν ἕνα χοντρό σφάλμα νά προκληθεῖ ἡ ἔκρηξή της. Ἕνας ἀστυνομικός μοῦ εἶχε τηλεφωνήσει γιά νά ρωτήσει ἄν ἤμουν διατεθειμένος νά συνεργαστῶ. Πρέπει νά ἦταν 7.30' ἡ ὥρα τό βράδυ τῆς Παρασκευῆς. 'Αλλά δέν ἔστειλαν νά μέ πάρουν. Ἔπρεπε νά μείνω στή διάθεση τῆς ἀστυνομίας. Κατοικῶ σέ ἕνα προάστειο καί ἔφτασα ὅταν πιά ἦταν πολύ ἀργά. Ὁ δικαστικός ἐμπειρογνώμονας τά εἶχε ἤδη κάνει ὅλα. Εἶναι ἕνας ἐμπειρογνώμονας τῆς βαλιστικῆς, ὄχι τῶν ἐκρηκτικῶν. 'Ακόμα τραβάω τά μαλλιά μου». Γιατί ἡ ἀστυνομία — τόσο ἀποτελεσματική ὅταν χρειαστεῖ — δέν πῆγε νά βρεῖ τόν ὑπαξιωματικό καί ἐμπειρογνώμονα τῶν ἐκρηκτικῶν Γκουΐντο Μπιτζάρι, πού θεωρεῖται στήν 'Ιταλία σάν ὁ μεγαλύτερος ἐμπειρογνώμονας στίς βόμβες, αὐτός πού καθάρισε ἀπό τίς βόμβες καί τά ἐκρηκτικά τή μισή 'Ιταλία μετά τόν Πρῶτο καί τό Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, καί πού ἀφόπλισε πάνω ἀπό 12.000 μεγάλες βόμβες; Γιατί δέν εἶπαν στόν δικαστικό ὅτι ὁ Μπιτζάρι μόλις ἔφτανε; Ἡ ἀλήθεια εἶναι πολύ ἁπλή: ἕνα μυστηριῶδες τηλεφώνημα ὁ π ω σ δ ή π ο τ ε ἐλήφθη ἀπό τούς ἀστυνομικούςπού τριγύρναγαν γύρω ἀπό τή βόμβα καί πού εἶχαν ἀρχικά πάρει τήν ἐντολή νά στήσουν ἕνα φράγμα ἀπό σάκκους μέ ἄμμο γύρω ἀπό τή βόμβα, στήν αὐλή τῆς τράπεζας, περιμένοντας τόν ἐμπειρογνώμονα. Τριγυρισμένη ἀπό αὐτό τό φράγμα, στό μέσο μιᾶς μεγάλης καί ὁλότελα ἔρημης αὐλῆς, ἡ βόμβα δέν θά ἦταν ἐπικίνδυνη γιά κανέναν. Γιατί δέν περίμεναν τόν Μπιτζάρι; Γιατί ὁ Μπιτζάρι θά εἶχε δηλώσει, μετά τόν ἀφοπλισμό τῆς βόμβας, ὅτι ὅσοι

φτιάχνουν τέτοιες βόμβες δὲν εἶναι ἐρασιτέχνες τῆς τρινιτροτολουένης, ἀλλὰ τεχνικοί, ἐπιστήμονες τοῦ ἐγκλήματος. Καὶ πῶς θὰ εἶχαν μπορέσει τότε νὰ ἐνοχοποιήσουν τὸν ἄφραγκο Βαλπρέντα πού, γιὰ νὰ πάει νὰ καταθέσει στὸν ἀνακριτὴ 'Αμάντι, ἀναγκάστηκε νὰ δανειστεῖ τὶς μερικὲς χιλιάδες λιρέττες ποὺ τοῦ χρειάζονταν γιὰ νὰ ἀγοράσει τὴ βενζίνη;).

Κατηγοροῦμε τὸν ἀναπληρωτὴ τοῦ Γενικοῦ Εἰσαγγελέα Βιττόριο 'Οκκόρσιο, ὅτι ἔγινε ἀντικειμενικὰ συνένοχος τῆς καταπίεσης ποὺ ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, ὅτι παραβίασε συνειδητὰ τὸ ἄρθρο 25 τοῦ Συντάγματος καὶ ἄλλους συνταγματικοὺς κανόνες, ὅπως τὸ ἄρθρο 39 τοῦ Κώδικα ποινικῆς διαδικασίας: «Ἡ περιοχικὴ δικαιοδοσία καθορίζεται:ἀπὸ τὸν τόπο ὅπου ἔλαβε χώρα τὸ ἀδίκημα» (ἑπομένως ὁ Βαλπρέντα καὶ τὸ ὑποτιθέμενο ἔγκλημά του ἔπρεπε νὰ ὑπαχθοῦν στὴ δικαιοδοσία τῶν ἀρχῶν τοῦ Μιλάνου καὶ ὄχι τῆς Ρώμης, ὅπου ἀκριβῶς ἑδρεύει ὁ θλιβερὰ διάσημος 'Οκκόρσιο, ποὺ εἶναι ἤδη ὑπεύθυνος γιὰ τὴν καταδίκη σὲ 17μηνη φυλάκιση τοῦ καθηγητῆ Φραντσέσκο Τόλιν, διευθυντὴ τῆς ἑβδομαδιαίας ἐφημερίδας «'Εργατικὴ 'Εξουσία», μὲ κατηγορία ἀδίκημα γνώμης, σύμφωνα μὲ τὰ ἄρθρα 275 καὶ 305 τοῦ φασιστικοῦ Κώδικα, ἄρθρα ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἀνατρεπτικὴ προπαγάνδα καὶ τὴν ὑποδαύλιση τοῦ ταξικοῦ μίσους, ἄρθρα ποὺ δὲν εἶχαν ποτὲ ἐφαρμοστεῖ στὴν πράξη μετὰ τὴν πτώση τοῦ φασισμοῦ γιατὶ ἔρχονταν σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς συνταγματικοὺς κανόνες τῆς 'Ιταλικῆς Δημοκρατίας). Κατηγοροῦμε τὸν Βιττόριο 'Οκκόρσιο ὅτι δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψη του τὴν πρόσφατη ἀπόφαση τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαστηρίου σχετικὰ μὲ τὰ δικαιώματα τῆς ὑπεράσπισης: κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀνάκρισης ἐνάντια στὸν Βαλπρέντα καὶ τοὺς ὑποτιθέμενους συνενόχους του, ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Γενικοῦ Εἰσαγγελέα ἀπαγόρεψε στοὺς δικηγόρους ὑπεράσπισης ὄχι μονάχα νὰ παρευρεθοῦν στὴν ἀνάκριση ἀλλὰ ἐπίσης νὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τοὺς κατηγορούμενους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νεαροὺς φοιτητὲς μὲ λευκὸ μητρῶο ποὺ εἶχαν τὴν πρώτη τους δικαστικὴ ἐμπειρία. Νὰ τὰ ὀνόματά τους: Ρομπέρτο Μάντερ, μαθητὴς 17 χρονῶν, γιὸς μουσικοῦ· 'Εμίλιο Μποργκέζε, 18 χρονῶν, φοιτητὴς τεχνικοῦ ἰνστιτούτου, γιὸς ἀνώτερου δικαστικοῦ (ὁ πατέρας ἀναγκάστηκε νὰ παραιτηθεῖ μετὰ τὴ σύλληψη τοῦ γιοῦ του)· Ρομπέρτο Γκαργκαμέλλι, 19 χρονῶν, γιὸς τοῦ ἀρχιταμία τῆς 'Εθνικῆς Τράπεζας 'Εργασίας τῆς Ρώμης (ὅπου ἔσκασε μιὰ βόμβα ποὺ τραυμάτισε 12 ἄτομα)· 'Εμίλιο Μπανιόλι, 24 χρονῶν, φοιτητὴς ἀρχιτεκτονικῆς· Μάριο Μερλίνα, 25 χρονῶν, τεταρτοετὴς φοιτητὴς Φιλολογίας καὶ Φιλοσοφικῆς (πολλὲς ἐφημερίδες ἔγραφαν ὅτι ὁ Μερλίνο εἶναι ἕνας φασίστας προβοκάτορας, ἄλλοι εἶπαν ὅτι μᾶλλον

εἶναι χαφιὲς τῆς ἀστυνομίας. Ἐμεῖς λέμε μονάχα αὐτό: ἐπιτρέψτε τουλάχιστον νὰ ὑπερασπίσει τὸν ἑαυτό του ἐνάντια σὲ τόσο σοβαρὲς κατηγορίες· ἔχει αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Εἴμαστε οἱ πρῶτοι ποὺ ἀπαιτοῦμε τὴν ἐξακρίβωση τῆς ἀλήθειας σχετικὰ μὲ τὶς κατηγορίες ποὺ διατυπώθηκαν ἐναντίον τοῦ Μάριο Μερλίνο!).

Κατηγοροῦμε τὸ Ἰταλικὸ Κοινοβούλιο ὅτι παρακολούθησε χωρὶς καμμιὰ ἀντίδραση τὴν παραβίαση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι δὲν ὕψωσε τὴ φωνή του γιὰ νὰ διαμαρτυρηθεῖ ἐνάντια στὸ «κυνηγητὸ φαντασμάτων», ἐνάντια στὴ δίωξη τῶν ἀναρχικῶν καὶ τῶν νεαρῶν ἀμφισβητητῶν, ἐνάντια στὶς παρανομίες καὶ τὴ βία τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐνάντια στὶς καταχρήσεις ἐξουσίας. Κατηγοροῦμε τοὺς βουλευτὲς καὶ γερουσιαστὲς τῶν ἀντιφασιστικῶν κομμάτων ὅτι ἐπέτρεψαν, μὲ τὴν παθητικότητά τους καὶ τὴν ἀγνόηση τῶν ἀντιφασιστικῶν καὶ δημοκρατικῶν ἀξιῶν, τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ φασιστικοῦ Κώδικα Ρόκκο, ὅπου θεωροῦνται σὰν «ἀδικήματα» οἱ πολιτικὲς καὶ δημοκρατικὲς ἰδέες, οἱ ἐπαναστατικὲς ἰδέες, ἡ πάλη τῶν τάξεων, μὲ λίγα λόγια τὸ δικαίωμα κάθε πολίτη νὰ ἐκφράζει ἐλεύθερα τὶς πολιτικές του ἰδέες καὶ τὶς ἰδεολογικές του πεποιθήσεις.

Κατηγοροῦμε τοὺς κοινοβουλευτικοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἀντιφασιστικῶν κομμάτων ὅτι δὲν ξεκαθάρισαν τὸ φασιστικὸ Κώδικα Ρόκκο. Τοὺς κατηγοροῦμε ὅτι δὲν πρότειναν ἀ μ έ σ ω ς στὸ Κοινοβούλιο τὴν κατάργηση τῶν ἄρθρων 272 καὶ 305, θλιβερὰ διάσημων, τὴ στιγμὴ ποὺ ἕνας δικαστικὸς (ὁ Ὀκκόρσιο) κατηγόρησε τὸν καθηγητὴ Τόλιν γιὰ ἀ δ ί κ η μ α γ ν ώ μ η ς. Κατηγοροῦμε τοὺς κοινοβουλευτικοὺς ἐκπρόσωπους τῶν ἀντιφασιστικῶν κομμάτων ὅτι ἔκλεισαν τὰ μάτια, γιὰ λόγους πολιτικοῦ καιροσκοπισμοῦ, ὅταν, μὲ βάση τὰ ἴδια ἄρθρα, ἑκατοντάδες ἄτομα, ποὺ ἀνῆκαν στὶς ὁμάδες τῆς ἀμφισβήτησης, στὰ λεγόμενα «μαοϊκὰ» καὶ «ἀντιστασιακὰ» ἢ ἀναρχικὰ κινήματα, συλλαμβάνονταν ἐνῶ οἱ ἕδρες τῶν ὀργανώσεώς τους ἐρευνούνταν χωρὶς ἔνταλμα καὶ οἱ πόρτες τους γκρεμίζονταν: ὅταν, πάντα σύμφωνα μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια ἄρθρα, δεκάδες ἡγετικὰ στελέχη καὶ πολιτικοὶ ἀγωνιστὲς δικάζονταν μὲ συνοπτικὲς διαδικασίες καὶ καταδικάζονταν σὲ ἀρκετοὺς μῆνες φυλάκιση. Κατηγοροῦμε τοὺς κοινοβουλευτικοὺς ἐκπρόσωπους τῶν ἀντιφασιστικῶν κομμάτων ὅτι πέρασαν εἰρηνικὰ τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων, χωρὶς νὰ ἐνοχληθοῦν ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, μετὰ τὴ σφαγὴ τοῦ Μιλάνου καὶ τὶς βόμβες τῆς Ρώμης, ἑκατοντάδες νέων σηκώνονταν ἀπὸ τὰ κρεββάτια τους ἀπὸ τὰ ὄργανα τῆς πολιτικῆς ἀστυνομίας, κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῶν ὅπλων, καὶ σύρονταν σὰν κοινοὶ ἐγκληματίες, μπροστὰ στὰ δακρυσμένα μάτια τῶν τρομοκρατημένων συγγενῶν καὶ φίλων τους,

ἐνῶ σωροὶ προπαγανδιστικῶν φυλλαδίων καὶ πορτραῖτα τοῦ Τσὲ Γκουεβάρα κατάσχονταν σὰν τεκμήρια ἀδικήματος.

Κατηγοροῦμε τὸ Κοινοβούλιο ὅτι πρόδωσε τὴν ἐλπίδα τῶν Ἰταλῶν γιὰ μιὰ κοινωνία πιὸ ἐλεύθερη καὶ δίκαιη, ὅτι ξέχασε πὼς αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ Κοινοβούλιο γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Ἀντίσταση καὶ τὸν ἀντιφασιστικὸ ἀγώνα, ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἀντιφασιστῶν ποὺ καταδιώχτηκαν καὶ σκοτώθηκαν, ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ ἀπὸ τὸ ἰδεῶδες τῆς ἐλευθερίας τῶν παρτιζάνων ποὺ βασανίστηκαν καὶ κρεμάστηκαν ἀπὸ τοὺς ναζὶ καὶ τοὺς φασίστες.

Κατηγοροῦμε τὸ Κοινοβούλιο, τὸ «γεννημένο ἀπὸ τὴν Ἀντίσταση» ὅτι σήμερα ἐπιδίδεται σὲ σχολαστικὲς ἀσκήσεις καὶ παρασέρνει ἀσυνείδητα τὴν Ἰταλία πρὸς τὴν ἀντίδραση τῆς δεξιᾶς. Ἡ ἐφημερίδα τοῦ (φασιστικοῦ) Ἰταλικοῦ Κοινωνικοῦ Κινήματος «Ἰλ Σεκόλο ντ' Ἰτάλια», χάρη στὴν ἔνοχη ἀβράνεια τῶν «ἀντιφασιστῶν», μπόρεσε ἔτσι νὰ γιορτάσει θριαμβευτικὰ τὸν θλιβερὰ διάσημο λόγο τῆς 3 Γενάρη 1925, ὅταν ὁ «Ντοῦτσε» ἀνακήρυξε ἐπίσημα τὸ τέλος τῆς δημοκρατίας στὴν Ἰταλία καὶ τὴ διάλυση τῶν κομμάτων καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων, κηρύσσοντας τὴν ἐπίσημη ἔναρξη τῆς φασιστικῆς δικτατορίας. Ὁ Τζιόρτζιο Ἀλμιράντε ἔγραφε: «...Δὲν ἐναπόκειται πιὰ σὲ μᾶς νὰ ἀπαντήσουμε, ἀλλὰ στοὺς ἀντιπάλους μας, γιατὶ ἡ ἐξέλιξη ἀντιστράφηκε καὶ εἶναι τώρα οἱ ἀντιφασίστες ποὺ πρέπει νὰ ἐξηγήσουν τί εἶναι ὁ ἀντιφασισμός». Ἀλλὰ πῶς θὰ μπορέσουν νὰ «τὸ ἐξηγήσουν» καὶ νὰ ἀντιδράσουν ἐνάντια στὸ φασισμό, ἂν οἱ ἀντιφασίστες πολιτικοὶ ξέχασαν ἐδῶ καὶ πολὺν καιρὸ περὶ τίνος πρόκειται; Ἀντίθετα ἡ «Σεκόλο ντ' Ἰτάλια» εἶναι σὲ θέση, χάρη στοὺς «ἀντιφασίστες», νὰ μᾶς ἐξηγήσει τὴν πολιτικὴ κατάσταση ποὺ δημιουργήθηκε στὴν Ἰταλία μετὰ τὴ βόμβα τοῦ Μιλάνου καὶ τὴν ἔναρξη τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Κώδικα Ρόκκο. Πραγματικά, σὲ μιὰ ἄλλη σελίδα τῆς νεοφασιστικῆς ἐφημερίδας διαβάζουμε κατὰ λέξη: «...Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἂν ἡ κυβέρνηση δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐνεργήσει ἀποφασιστικὰ ἐνάντια στὶς ἀνατρεπτικὲς δυνάμεις, ἂν δὲν ἔχει τὸ κουράγιο νὰ ξεσκεπάσει τοὺς δεσμοὺς ἀνάμεσα στοὺς βομβιστὲς τῶν διάφορων μαρξιστικῶν ὁμάδων καὶ τὸ Κ.Κ. Ἰταλίας καὶ τὸ Ἰταλικὸ Σοσιαλιστικὸ Κόμμα Προλεταριακῆς Ἑνότητας ἂν δὲν ἀναγνωρίζει τὶς διάφορες θέσεις τῶν ὁμάδων τῆς δεξιᾶς καὶ δὲν ἐκτιμάει τὴ συμβολή τους στὴ διατήρηση τῆς ἑνότητας ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς Ἰταλούς, ἐναπόκειται στοὺς ἐλεύθερους πολίτες (δηλ. στὶς παραστρατιωτικὲς καὶ φασιστικὲς συμμορίες, στὶς ὁμάδες ἐφόδου ποὺ ἐκπαιδεύονται αὐτοὺς τοὺς μῆνες σὲ «μυστηριώδεις» τόπους) νὰ ἀπονείμουν τὴ δικαιοσύνη καὶ νὰ τὴ βάλουν στὰ χέρια ὅσων κατάλαβαν τὰ αἴτια μιᾶς ὁλοένα σοβαρώτερης

παρακμῆς. Τὸ 1925 ὁ Μουσσολίνι διεῖδε ὅτι δὲν ἦταν πιὰ ὥρα γιὰ δισταγμοὺς καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ δράσει ἐνάντια σὲ ὅλους ἐκείνους (τὰ πολιτικὰ κόμματα, τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀποτραβήχτηκαν στὸ 'Αβεντίνο μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Ματτεόττι) πού, μὲ μιὰν ὁλοφάνερη κακὴ πίστη, δὲν σκόπευαν νὰ προϋπογράψουν τὴ συμφωνία ποὺ σκοπός της ἦταν ἡ πρόοδος τῆς 'Ιταλίας... Τὸ παράδειγμα τῆς 3 Γενάρη ἂς χρησιμεύει σὰν προειδοποίηση γιὰ ὅλους ὅσους παραμένουν κουφοὶ καὶ τυφλοὶ καὶ ἂς τοὺς προτρέψει νὰ συλλογιστοῦν!».

Κατηγοροῦμε τὸ 'Ιταλικὸ Κοινοβούλιο ὅτι δὲν κατάλαβε τὸ μάθημα τοῦ φασισμοῦ, ὅτι δὲν καταλαβαίνουν (ἢ δὲν θέλουν νὰ καταλάβουν) ὅτι τέτοια πράγματα δὲν μποροῦν νὰ γράφονται παρὰ ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ἤδη ξέρουν ὅτι θὰ μπορέσουν νὰ στηριχτοῦν στὴ συνενοχὴ τῶν κρατικῶν θεσμῶν, ἢ τουλάχιστο στὴν προσχώρηση στὸ νεοφασισμὸ στελεχῶν τῆς δημόσιας διοίκησης, τῆς ἀστυνομίας καὶ ὁρισμένων στοιχείων τοῦ ἴδιου τοῦ δικαστικοῦ κλάδου, ὅτι δὲν μποροῦν νὰ γράφονται παρὰ ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ εἶναι πεπεισμένοι ὅτι μποροῦν νὰ βασιστοῦν στὰ κινήματα νεαρῶν «σκουαντρίστι» (ὁπλισμένες συμμορίες τῆς ἐποχῆς τοῦ Μουσσολίνι) ποὺ δὲν θίχτηκαν ἀπὸ τὴν ἐκστρατεία τοῦ 'Οχκόρσιο καὶ τοῦ συναφιοῦ του· ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ξέρουν ὅτι ἡ ἐργατικὴ δύναμη βρίσκεται κυρίως στὴ δύναμη τῆς νέας ἀριστερᾶς τῆς ἀμφισβήτησης, ποὺ σήμερα εἶναι κομματιασμένη, διασκορπισμένη καὶ καταδιωγμένη· τέλος, ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ξέρουν ὅτι οἱ ἐπαναστάτες φοιτητὲς εἶναι στὴν πραγματικότητα νεανικὲς δυνάμεις τῆς ἄμεσης δημοκρατίας, ἱκανὲς νὰ ἀντιταχθοῦν στὸν «σκουαντρισμὸ» τῶν νεοφασιστῶν (καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ προσπαθοῦν νὰ τὶς ἐξαφανίσουν καὶ νὰ τὶς θέσουν ἐκτὸς μάχης).

Κατηγοροῦμε τὸ 'Ιταλικὸ Κοινοβούλιο ὅτι δὲν ἀνακίνησε ἀκόμα, ἀπὸ ἄποψη νομοθετικὴ καὶ θεσμική, τὴν περίπτωση τοῦ Βιττόριο 'Οχκόρσιο πού, ἐνῶ διώκει τὴν ἀριστερὰ τῆς ἀμφισβήτησης γιὰ ἀδικήματα γνώμης, δὲν κουνάει οὔτε τὸ μικρὸ δάχτυλο γιὰ νὰ διώξει τὴ «Σεκόλο ντ' 'Ιτάλια»: 1) γιὰ ἀπολογία τοῦ φασισμοῦ καὶ τῶν βιαιοτήτων τοῦ «σκουαντρισμοῦ», καὶ ὄχι μόνο αὐτῶν, γιὰ ὅποιον ξέρει ὅτι φασισμὸς σημαίνει βιαιότητα ἐνάντια στὴν ἀνθρωπότητα, γενοκτονία, πόλεμος ἐξόντωσης καὶ θάλαμους ἀερίων· 2) γιὰ ἀπειλὲς ἐνάντια στὰ δημοκρατικὰ κόμματα καὶ ἐνάντια στὴν κυβέρνηση τὴν ἐκλεγμένη ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Κοινοβούλιο.

Τέλος, καταχρίνουμε αὐστηρὰ τὸν πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Γκιουζέππε Σαραγκὰτ ποὺ ὤθησε, μὲ τηλεγράφημά του, τὶς ἀστυνομικὲς καὶ δικαστικὲς ἀρχὲς νὰ ἀρχίσουν γρήγορα τὶς διώξεις (καὶ ἐπο-

μένως τὴν καταπίεση) ἐνάντια στὶς ὁμάδες τῆς ἐξωκοινοβουλευτικῆς ἀριστερᾶς, ἀμέσως μετὰ τὴ σφαγὴ τοῦ Μιλάνου, δείχνοντάς τους ἔτσι ἔμμεσα τὸν δρόμο ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσουν στὴν πορεία τῶν ἐρευνῶν τους: νὰ πλήξουν τὶς ἐπαναστατικὲς ὁμάδες ποὺ ἐνάντιά τους εἶχαν ἤδη ἀρχίσει διώξεις πρὶν ἀπὸ τὴ σφαγὴ τοῦ Μιλάνου καὶ τὶς βόμβες τῆς Ρώμης.

Καταχρίνουμε αὐστηρὰ τὸν Σαραγκὰτ γιατὶ δὲν ἔστειλε κανένα τηλεγράφημα διαμαρτυρίας ποὺ νὰ ἀνακαλεῖ στὴν τάξη τὶς δικαστικὲς ἀρχὲς μετὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἄρθρων 272 καὶ 305 τοῦ ποινικοῦ Κώδικα (τοῦ φασίστα Ρόκκο), ἄρθρα ποὺ ὑποχρέωσαν τὸν τωρινὸ πρόεδρο, τὸν ἀντιφασίστα Γκιουζέππε Σαραγκὰτ νὰ φύγει στὸ ἐξωτερικὸ μετὰ τὸ λόγο τῆς 3 Γενάρη 1925.

Κατηγοροῦμε τὸν πρόεδρο ὅτι δὲν ἀπέκρουσε τὶς ὑστερόβουλες ὑπηρεσίες τοῦ «Σεκόλο ντ' Ἰτάλια» καὶ ὅτι δὲν κατάλαβε πὼς πρέπει νὰ ἐμποδιστεῖ ἡ «ἀντιστροφὴ τῆς ἐξέλιξης» πρὶν εἶναι πολὺ ἀργά, πρὶν οἱ ἀντιφασίστες τοῦ χθὲς καὶ οἱ νεαροὶ ἀντιφασίστες τοῦ σήμερα καταδιωχθοῦν καὶ ὑποστοῦν κάθε εἴδους βιαιότητες — ὅπως παθαίνουν σήμερα οἱ ἀναρχικοὶ καὶ οἱ ὁμάδες ἀμφισβήτησης.

Ἡ στρατηγικὴ τοῦ ἰταλικοῦ σοσιαλφασισμοῦ ἐμπνέεται ....

....

....

ἀπὸ τὴν καταπιεστικὴ πολιτικὴ ποὺ ἐξασκεῖται στὶς Ε.Π.Α. μετὰ τὸ μεγαλειῶδες κίνημα διαμαρτυρίας ποὺ ἔδρασε, αὐτοὺς τοὺς τελευταίους μῆνες ἐνάντια στὸ μιλιταρισμό, τὸν πόλεμο τοῦ Βιετνάμ, τὶς καταπιεστικὲς γραφειοκρατικὲς διορθώσεις, τὶς μεγάλες συγκεντρώσεις κεφαλαίου καὶ ἐξουσίας, ἐνάντια σὲ ἕνα τύπο κοινωνίας πού, παρόμοια μὲ τὴν Ἀμερικὴ εἶναι τεχνολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ προοδευμένη, ἀλλὰ τρομερὰ ἀνεπαρκὴς σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὶς ἀνθρώπινες ἀξίες.

Σήμερα στὴν Ἀμερικὴ πυροβολοῦν ἐν ψυχρῷ τοὺς «μαύρους πάνθηρες»· χιλιάδες ἀμφισβητητές, φοιτητές, διανοούμενοι τῆς νέας ἀριστερᾶς φυλακίζονται ἢ ὁδηγοῦνται στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης τοῦ Ἄλλενγουντ, τοῦ Λόμποκ καὶ τοῦ Σάφφορντ· οἱ πειθαρχικὲς φυλακὲς τοῦ Φὸρτ Λήδενγουορθ καὶ τοῦ Φὸρτ Λιοῦϊς εἶναι στὸ ἐξῆς πολὺ μικρὲς γιὰ νὰ χωρέσουν ὅλους τοὺς στρατιῶτες ποὺ κατηγοροῦνται γιὰ ἀντιμιλιταριστικὴ προπαγάνδα· τὸ F.B.I. τοῦ Ἔντγκαρ Χοῦβερ ἐργάζεται 24 ὧρες τὸ 24ωρο γιὰ νὰ ἐκκαθαρίσει τὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὶς ὁμάδες ἀμφισβήτησης καὶ ἀπὸ ὅλους ὅσους τόλμησαν νὰ κατηγορήσουν τὸ σύστημα ζωῆς καὶ τὴν πολιτικοστρατιωτικὴ στρατηγικὴ τοῦ ἔθνους τοῦ μεγαλύτερου καὶ πιὸ προοδευμένου στὸν κόσμο.

Τὸ δόγμα Νίξον (κατευθυνόμενη στρατιωτικὴ ἀποκλιμάκωση στὸ ἐξωτερικὸ καὶ κλιμάκωση τῆς καταπίεσης στὸ ἐσωτερικό, στὶς Ε.Π.Α. καὶ στὴν ἀμερικανικὴ ζώνη ἐπιρροῆς) ἀρχίζει νὰ ἀποδίδει τοὺς καρποὺς του. Ὁ βουλευτὴς Λουΐτζι Τούργκι, ποὺ πῆρε μέρος δραστήρια στὴν ἀμερικανικὴ προεδρικὴ καμπάνια γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Νίξον — γι' αὐτὸ τὸν εὐχαρίστησαν τόσο θερμὰ (εἶχε ἐπηρεάσει τὸν ψῆφο τῶν Ἰταλοαμερικάνων) —, ξέρει ὅτι καλύπτεται ἀπὸ μιὰ γιγάντια δύναμη γιὰ τὴ δική του ὑποστήριξη καὶ τὴν ὑποστήριξη τῆς στρατηγικῆς τοῦ σοσιαλφασισμοῦ στὴν Ἰταλία. Τὸ Ἰταλικὸ Κοινωνικὸ Κίνημα (M.S.I) αὐτὴ τὴ φορὰ στοιχημάτισε στὸ γκανιὰν καὶ ἔχει ἤδη συνάψει τὶς συμμαχίες του, τόσο στὸ ἐσωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικό.

Τὸ MSI κηρύχτηκε ἐνάντιο στὸ νόμο γιὰ τὸ διαζύγιο καί, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, κατόρθωσε νὰ προσελκύσει σημαντικὲς συμπάθειες ἀπὸ τὴν καθολικὴ δεξιὰ καὶ τὶς δυνάμεις τὶς πιὸ ὀπισθοδρομικὲς τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλὰ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, σὰν θεσμὸς καὶ ἱεραρχικὴ δομή, ἔχει ζωτικὰ πολιτικά, οἰκονομικὰ καὶ καπιταλιστικὰ συμφέροντα νὰ ὑπερασπίσει καὶ δὲν ἀρνεῖται μονάχα τὸ διαζύγιο ἀλλά, πάνω ἀπ' λα, τὴν ἀμφισβήτηση. Σήμερα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἀμφισβητεῖται σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο, σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα: δὲν πρόκειται μονάχα γιὰ θεολογικὲς καὶ δογματικὲς ἑρμηνεῖες, γιὰ ἀμφισβητούμενα δόγματα, γιὰ κρίση θρησκευτικότητας, γιὰ «παρακμὴ τῶν ἠθῶν» κλπ. Αὐτὸ ποὺ κρίνεται σήμερα εἶναι πολὺ σπουδαιότερο: ἡ Ἐκκλησία σὰν θεσμός, σὰν «χόλντινγκ» τεράστιων διεθνῶν συμφερόντων, σὰν δομὴ γραφειοκρατικὴ καὶ προνομιούχα, δίνει σήμερα μιὰν ἀπελπισμένη μάχη γιὰ νὰ ἐπιβιώσει μέσα στὴ γενικὴ ἀμφισβήτηση, ποὺ ἐκδηλώθηκε ἀκόμα καὶ στοὺς κόλπους της. Οἱ παπικὲς ἀρχὲς ξέρουν πολὺ καλὰ ὅτι ἡ ἀμφισβήτηση στὶς τάξεις τῶν καθολικῶν δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ἀντικαθρέφτισμα τῆς γενικῆς ἀμφισβήτησης, ποὺ εἶναι πολὺ πλατύτερη καὶ ποὺ ἔχει ἀνατρέψει μέσα στὰ τελευταῖα χρόνια τὴ σύγχρονη κοινωνία, ρίχνοντας σὲ κρίση τὶς κατεστημένες ἐξουσίες, τὸν τρόπο ζωῆς, τὰ ψεύτικα ἰδεώδη, τὰ προνόμια τῆς σύγχρονης κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Ἀκόμα, ἡ Ἐκκλησία, σὰν αὐταρχικὸς θεσμὸς θεμελιωμένος πάνω στὰ προνόμια, ἀμφισβητήθηκε καὶ ἀπομονώθηκε ἀπὸ τοὺς ἀμφισβητητὲς καθολικούς. Ἑπομένως, συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας σὰν θεσμοῦ εἶναι νὰ νικηθεῖ ἡ ἀντιπολίτευση σὲ τοπικὴ καὶ παγκόσμια κλίμακα.

Τέλος, πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι τὸ δόγμα Νίξον καὶ τὸ δόγμα Μπρέζνιεφ εἶναι δύο σχέδια παράλληλα, μὲ σκοποὺς συμπληρωματικούς. Ἡ στρατηγικὴ τῆς ἐξουσίας εἶναι ἑνιαία: νὰ καταστρέψει ὅ,τι βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ σύστημα καὶ ἐνάντια σ' αὐτό· καὶ ὅταν γίνεται φανερὸ

ὅτι τὸ σύστημα δὲν μπορεῖ νὰ ὑφίσταται τὴ σύγκρουση μὲ τὴν ἀντιπολίτευση καὶ τὶς πιὸ συνειδητὲς μάζες, τότε μονομιᾶς (μέσα στὸν Αὔγουστο ἢ τὰ Χριστούγεννα, ἰδεώδη χρόνο γιὰ συνωμοσίες) φτάνει ἡ ἐξωτερικὴ βοήθεια: στὴν Πράγα τὰ σοβιετικὰ ἅρματα μάχης· στὴν 'Αγροτικὴ Τράπεζα τοῦ Μιλάνου, στὴν 'Εμπορικὴ Τράπεζα καὶ στὴ Ρώμη εἰδικὲς βόμβες, ἰδιαίτερα ἀποτελεσματικὲς τῆς ΣΙΑ. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁλοφάνερο γιὰ ὅλους ὅτι τὸ δῆθεν ἀπόρρητο ντοκουμέντο, ποὺ ἑφτασεστὶς συντάξεις τῶν δυτικῶν ἐφημερίδων, δὲν ἦταν τίποτα ἄλλο ἀπὸ ἕνα ἔξυπνο τέχνασμα ὁρισμένων μυστικῶν ὑπηρεσιῶν γιὰ νὰ ἀποτραβήξουν τὴν προσοχὴ ἀπὸ τοὺς ἀληθινοὺς ὑπεύθυνους τῆς σφαγῆς τοῦ Μιλάνου. Ἄλλωστε, δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ μιὰ μυστικὴ ὑπηρεσία μεταχειρίζεται ἕνα «ἀπόρρητο» ντοκουμέντο γιὰ νὰ ὑποβοηθήσει τὸ πολιτικὸ παιχνίδι τῆς χώρας της. Κάτι παρόμοιο ἔγινε καὶ στὴν 'Αφρικὴ ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια. ....

....

....

Τώρα ξέρουμε γιατὶ ὁ Λουΐτζι Τούρτσι προτίμησε νὰ πετάξει πάνω ἀπὸ τὸν 'Ωκεανὸ μάλλον παρὰ κατὰ μῆκος τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν. Ἤδη ἤξερε τί ἑμοιμαζόταν ἢ, τουλάχιστον, δὲν θὰ τοῦ ἦταν δύσκολο νὰ τὸ φανταστεῖ· ἴσως δὲν ἤξερε τὶς «τεχνικὲς λεπτομέρειες», τὴν ἡμερομηνία τοῦ ἐγχειρήματος, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ἤξερε τί ἱστορικὸ πεπρωμένο ἐπεφύλασσε τὸ δόγμα Νίξον στὸ MSI.

'Η ἀποθράσυνση καὶ οἱ ἀπειλὲς τοῦ Τζιόρτζιο'Αλμιράντε ἐνάντια στὰ κόμματα καὶ τὴ δημοκρατία, «ὑπεύθυνους τῆς ἀναρχικῆς καὶ μαοϊκῆς ἀνατρεπτικῆς δραστηριότητας», ἐξηγοῦνται ἔτσι θαυμάσια· παρόμοια ἐξηγεῖται καὶ ἡ στάση ὁρισμένων κρατικῶν ἀρχῶν. 'Αντίθετα, ἐκεῖνο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ εἶναι ἡ μέχρι αὐτοκτονίας παθητικότητα ἑνὸς ὁλόκληρου ἔθνους, ποὺ ἀφήνεται ἡσυχασμένα νὰ ὁδηγηθεῖ πρὸς τὴν καταστροφικὴ ἐποχὴ τοῦ παγκόσμιου σοσιαλφασισμοῦ. 'Ενῶ οἱ φυλακὲς γεμίζουν ἀπὸ ἀθώους καὶ διεξάγεται ἕνα καταχθόνιο «κυνηγητὸ φαντασμάτων», οἱ 'Ιταλοὶ βρίσκονται μπροστὰ στὴν τηλεόρασή τους παρακολουθῶντας τὴν ἐκπομπὴ «Καντσονίσσιμα».

Μαθαίνουμε ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες ὅτι «ὁ ἀναρχικὸς 'Ενρίκο ντὶ Κόλα, 19 χρονῶν, ἀναζητεῖται μὲ ἔνταλμα τοῦ Βιττόριο 'Οκκόρσιο... Τὸ κίνητρο τῆς κατηγορίας περιορίζεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἀνῆκε σὲ μιὰ ὀργάνωση ταραχοποιῶν, σὰν μέλος τῆς ἀναρχικῆς ὁμάδας «22 Μάρτη».

'Η κατάσταση ἐξελίσσεται. Δὲν διώκονται πιὰ οἱ ἔνοχοι σφαγῶν, ἔστω καὶ ὑποτιθέμενοι, ἀλλὰ οἱ ὀπαδοὶ μιᾶς ὁρισμένης πολιτικῆς ὁμάδας, ποὺ μεταβλήθηκε σὲ «ὀργάνωση ταραχοποιῶν» ἐπειδὴ μερικὰ μέλη

της κατηγορήθηκαν — ἄδικα καὶ χωρὶς ἀποδείξεις — γιὰ ἕνα ἔγκλημα. Αὐτὸ εἶναι ἤδη ὁ φασισμός.

....

....

Κάνουμε ἔκκληση σὲ ὅλες τὶς ἐλεύθερες συνειδήσεις ὁλόκληρου τοῦ κόσμου· στοὺς συγγραφεῖς καὶ δημοσιογράφους, στοὺς ἀνθρώπους τῆς κουλτούρας καὶ τῆς ἐπιστήμης, στοὺς ἐργάτες, στοὺς σπουδαστὲς τῆς Γαλλίας, Γερμανίας, Ὁλλανδίας, Βελγίου, Ἑλβετίας καὶ Αὐστρίας.

Κάνουμε ἔκκληση στὴν Ἀμερικὴ ἀπ' ὅπου μᾶς ἔρχεται ἀκόμα ἡ φωνὴ τῆς ἀντιπολίτευσης, στοὺς τίμιους φιλελεύθερους ποὺ ἔχουν ἀκόμα τὴ λατρεία τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων· κάνουμε ἔκκληση σὲ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τοὺς νόμους καὶ ξέρουν νὰ κάνουν τὴ διάκριση ἀνάμεσα στὴν ἀδικία, τὴν παρανομία καὶ τὸ δίκαιο.

Κάνουμε ἔκκληση στοὺς τεχνικοὺς καὶ ἐπιστήμονες ποὺ ἐργάζονται σιωπηρὰ γιὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὶς προκαταλήψεις, ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες, ἀπὸ τὴ βιβλικὴ κατάρα, ἀπὸ τὴ σκληρότερη ἐργασία. Σ' αὐτοὺς τοὺς δημιουργοὺς τῶν τόσο πολυάριθμων ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν θαυμάτων λέμε: μὴν ἐπιτρέψετε νὰ στερηθεῖ ἡ ἀνθρωπότητα τὴ διανόηση καὶ τὴν ἐπιστήμη, γιὰ νὰ τὶς ἐκμεταλλευτοῦν οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτοὶ ποὺ ὑποκρίνονται καὶ δὲν καταπιέζουν μερικοὺς ἀνθρώπους σήμερα παρὰ μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τοὺς καταπιέζουν ὅλους αὔριο.

Ἡ μεγάλη προβοκάτσια ἐνάντια στοὺς νεαροὺς ἀμφισβητητές, ἐνάντια στοὺς ἀναρχικοὺς τοῦ καιροῦ μας (δηλ. ποὺ δροῦν σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, μέσα στὴ δοσμένη ἱστορικὴ κατάσταση), ἡ ἄδικη καὶ ἄτιμη καταπίεση ἐνάντια στὴν ὁμάδα μας, δὲν ἀποτελοῦν παρὰ μιὰ πράξη τοῦ δράματος ποὺ παίζεται στὴν Εὐρώπη καὶ στὸν κόσμο.

Σὲ ὅλους! Σὲ ὅλους!

Διαδόστε τὴν ἀλήθεια. Στῆστε ἕνα φράγμα ἐνάντια στὴν ἐξουσία τοῦ ψέμματος. Μονάχα ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐπαναστατική!

Ἡ παράνομη ἐπιτροπὴ τοῦ
ἀναρχικοῦ κινήματος «22 Μάρτη».

Γενάρης 1970

ΕΞΕΔΟΘΗ ΑΠΟ ΤΗ «ΔΙΕΘΝΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ»
'Ακαδημίας 76, 3ος Ὄροφος, τηλ. 631.217

Σ τ ὴ σ ε ι ρ ὰ «ΔΙΑΛΕΚΤΑ ΕΡΓΑ»

ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ

2ος ΤΟΜΟΣ

ΑΠΕΡΓΙΑ
ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ

'Αποσπάσματα τοῦ ἔργου:

Πάρα πολλὰ εἰπώθηκαν, τὸν τελευταῖο καιρό, γιὰ τὴν ὁριστικὴ πιὰ ἀδυναμία μας νὰ χρησιμοποιήσομε «ἐπαναστατικὰ μέσα παλιοῦ τύπου» Μὰ ποτὲ δὲν μᾶς εἶπαν τί ἐννοοῦν μ' αὐτὰ τὰ μέσα, οὔτε καὶ μὲ τί θὰ τὰ ἀντικαταστήσουν.

Ἔτσι, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς βελγικῆς μας ἥττας, φέρνουν σὲ ἀντίθεση πρὸς τὰ «ἐπαναστατικὰ μέσα» — καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα, πρὸς τὴ βίαιη ἐπανάσταση, πρὸς τὶς μάχες τῶν δρόμων — τὴν καθημερινὴ ὀργάνωση καὶ μόρφωση τῶν μαζῶν. 'Αλλὰ εἶναι παράλογο νὰ θέτομε ἔτσι τὸ ζήτημα, γιὰ τὸν ἁπλούστατο λόγο ὅτι ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ μόρφωση μονάχες τους δὲν εἶναι ἀκόμη ἀγώνας, παρὰ εἶναι ἁπλὰ προπαρασκευαστικὰ μέσα γιὰ τὸν ἀγώνα, καὶ σὰν τέτοια, εἶναι ἀπαραίτητα τόσο στὴν ἐπανάσταση ὅσο καὶ σὲ κάθε ἄλλη μορφὴ τοῦ ἐργατικοῦ ἀγώνα. Ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ μόρφωση, αὐτὲς καθεαυτές, δὲν κάνουν περιττὴ τὴν πολιτικὴ πάλη, παρόμοια ὅπως ἡ δημιουργία συνδικάτων καὶ ἡ εἴσπραξη τῶν συνδρομῶν τῶν μελῶν δὲν κάνουν περιττοὺς τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὸ μεροκάματο ἢ τὶς ἀπεργίες...

...Στὴν ἀπόφαση πού πήρανε μερικοὶ ν' ἀντικαταστήσουν μόνον μὲ τὴν κοινοβουλευτικὴ δράση κάθε χρησιμοποίηση τῆς βίας στὴν προλεταριακὴ πάλη, τὸ πιὸ παράξενο εἶναι ἡ ἰδέα, ὅτι τάχα μιὰ ἐπανάσταση μπορεῖ νὰ γίνει αὐθαίρετα. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀντίληψη αὐτή, πιστεύουν ὅτι μποροῦμε νὰ κηρύξομε ἢ νὰ μὴν κηρύξομε τὶς ἐπαναστάσεις, νὰ τὶς ἑτοιμάσομε ἢ νὰ τὶς ἀναβάλομε, φθάνει μόνο νὰ τὶς θεωροῦμε ὠφέλιμες ἢ περιττὲς ἢ βλαβερές, ὅτι ἂν θὰ γίνουν ἢ δὲν θὰ γίνουν ἐπαναστάσεις στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες, ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον ἀπὸ τὴν πεποίθηση ποὺ θὰ ἐπικρατεῖ στὴ σοσιαλδημοκρατία. Ὅσο περισσότερο ἡ νομιμόφρων θεωρία τοῦ σοσιαλισμοῦ ὑποτιμάει τὴ δύναμη τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος σὲ ἄλλα ζητήματα, ἄλλο τόσο τὴν ὑπερτιμάει σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο.

Ἡ ἱστορία ὅλων τῶν ἐπαναστάσεων ποὺ ἔγιναν στὰ περασμένα μᾶς δείχνει ὅτι τὰ μεγάλα λαϊκὰ κινήματα δὲν εἶναι καθόλου ἕνα αὐθαίρετο καὶ ἐνσυνείδητο δημιούργημα τῶν λεγομένων «ἀρχηγῶν» ἢ τῶν «κομμάτων», καθὼς φαντάζονται οἱ ἀστυνομικοὶ καὶ οἱ ἐπίσημοι ἀστοὶ ἱστοριογράφοι, ἀλλὰ εἶναι αὐθόρμητα κοινωνικὰ φαινόμενα, γεννημένα ἀπὸ μιὰ δύναμη φυσική, ποὺ τὴν πηγή της τὴν ἔχει στὸν ταξικὸ χαρακτῆρα τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς σοσιαλδημοκρατίας σὲ τίποτα δὲν ἄλλαξε τὰ πράγματα, καὶ ὁ δικός της ὁ ρόλος δὲν εἶναι νὰ χαράζει νόμους στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἀλλὰ ἀντίθετα, νὰ μπαίνει στὴν ὑπηρεσία τῶν νόμων αὐτῶν, χρησιμοποιώντας τους γιὰ τοὺς σοσιαλιστικοὺς σκοπούς. Ἂν ἡ σοσιαλδημοκρατία ἀντιστεκόταν στὶς ἐπαναστάσεις, ποὺ παρουσιάζονται σὰν ἱστορικὴ ἀνάγκη, τὸ μόνο ἀποτέλεσμα θὰ ἦταν νὰ μετατραπεῖ ἀπὸ ἐμπροσθοφυλακὴ σὲ ὀπισθοφυλακή, ἐμπόδιο ἀνίσχυρο στὴν πάλη τῶν τάξεων. Μὰ ἡ πάλη τῶν τάξεων στὸ τέλος θὰ θριάμβευε εἴτε ἔτσι εἴτε ἀλλιῶς, χωρὶς τὴ σοσιαλδημοκρατία καί, ἂν χρειαζόταν, ἐνάντιά της.

Φτάνει νὰ καταλάβομε τὰ ἁπλὰ αὐτὰ πράγματα γιὰ νὰ ἰδοῦμε ὅτι τὸ ζήτημα: ἐπανάσταση ἢ νόμιμο πέρασμα στὸ σοσιαλισμό, εἶναι καθαρὰ καὶ κατὰ κύριο λόγο ζήτημα ὄχι σοσιαλδημοκρατικῆς τακτικῆς, ἀλλὰ ζήτημα ἱστορικῆς ἐξέλιξης. Μὲ ἄλλα λόγια, βγάζοντας τὴν ἐπανάσταση ἔξω ἀπὸ τὴν ταξικὴ πάλη τοῦ προλεταριάτου, οἱ ὀππορτουνιστές μας ἰσχυρίζονται, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, πὼς ἡ βία ἔπαψε νὰ εἶναι ἕνας συντελεστὴς τῆς νεώτερης ἱστορίας.

Αὐτὸ εἶναι τὸ θεωρητικὸ βάθος τοῦ ζητήματος. Φτάνει νὰ διατυπώσομε μόνο τὴν ἰδέα αὐτή, γιὰ νὰ γίνει ὁλοφάνερος ὁ παραλογισμός της. Ἡ βία, ἀπὸ τότε ποὺ ἐμφανίστηκε ἡ ἀστικὴ «νομιμότητα», ὁ κοινοβουλευτισμός, ὄχι μονάχα δὲν ἔπαψε νὰ παίζει ἕναν ἱστορικὸ ρόλο, ἀλλὰ εἶναι καὶ σήμερα ἐπίσης, ὅπως καὶ σὲ ὅλες τὶς προηγούμε-

νες ἐποχές, ἡ βάση τῆς κρατούσας πολιτικῆς τάξης. Τὸ καπιταλιστικὸ κράτος στὸ σύνολό του βασίζεται στὴ βία. Ἡ στρατιωτική του ὀργάνωση εἶναι αὐτὴ καθεαυτὴ μιὰ ἀρκετὴ καὶ χειροπιαστὴ ἀπόδειξη. Ὁ ὀππορτουνιστικὸς δογματισμὸς πρέπει πραγματικὰ νὰ ἔχει θαυματουργὰ χαρίσματα γιὰ νὰ μὴν τὸ βλέπει αὐτό.

Μὰ κι' οἱ ἴδιες ἀκόμη οἱ ἐκδηλώσεις τῆς «νομιμότητος» δίνουν ἀρκετὲς ἀποδείξεις γι' αὐτό. Ἡ καλύτερα: τί ἄλλο παρὰ βία εἶναι στὴν οὐσία της ἡ ἀστικὴ νομιμότητα;

Ὅταν ἕναν «ἐλεύθερο πολίτη», παρὰ τὴ θέλησή του, μὲ τὸν ἐξαναγκασμό, τὸν κλείνει ἕνας ἄλλος πολίτης σ' ἕνα μέρος στενὸ καὶ ἀκατοίκητο, κι' ὅταν τὸν κρατᾶν ἐκεῖ μέσα κάμποσο καιρὸ — ὅλοι καταλαβαίνουν ὅτι αὐτὸ εἶναι μιὰ πράξη βίας. Μὰ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ ἐνέργεια αὐτὴ θὰ γίνει δυνάμει ἑνὸς ἐνιαίου βιβλίου, ποὺ λέγεται Ποινικὸς Νόμος, καὶ τὸ μέρος αὐτὸ θὰ ὀνομαστεῖ «Πρωσικὴ Βασιλικὴ Φυλακή», μετατρέπεται ἀμέσως σὲ πράξη εἰρηνικῆς νομιμότητος. Ἂν ἕνας ἄνθρωπος ἐξαναγκαστεῖ ἀπὸ ἕναν ἄλλο, παρὰ τὴ θέλησή του, νὰ σκοτώνει συστηματικὰ τοὺς συνανθρώπους του, αὐτὸ εἶναι πράξη βίας. Μὰ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὸ θὰ ὀνομαστεῖ «στρατιωτικὴ ὑπηρεσία», ὁ καλὸς πολίτης φαντάζεται ὅτι ἀναπνέει τὸν ἀέρα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς νομιμότητος. Ἂν ἕνα πρόσωπο παρὰ τὴ θέλησή του τὸ στερήσουν ἄλλοι ἀπὸ ἕνα μέρος τῆς ἰδιοκτησίας του καὶ τοῦ εἰσοδήματός του, κανένας δὲν θὰ διστάζει νὰ πεῖ ὅτι αὐτὸ εἶναι μιὰ πράξη βίας. Μὰ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὴ ἡ ληστεία θὰ ὀνομαστεῖ «εἴσπραξη ἀμέσων φόρων» πρόκειται μονάχα γιὰ ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου.

Κοντολογῆς, ὅ,τι παρουσιάζεται στὰ μάτια μας γιὰ ἀστικὴ νομιμότητα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ βία τῆς κυρίαρχης τάξης ἀνυψωμένη ἐκ τῶν προτέρων σὲ ἐπιτακτικὸ κανόνα. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ διάφορες πράξεις βίας καθορίστηκαν σὰν ὑποχρεωτικὸς κανόνας, τὸ πράγμα ἀντικαθρεφτίζεται ἀπὸ τὴν ἀνάποδη στὸ κεφάλι τῶν ἀστῶν νομομαθῶν, καθὼς καὶ στὸ κεφάλι τῶν ὀππορτουνιστῶν σοσιαλιστῶν: ἡ «ἔννομος τάξις» παρουσιάζεται σὰν ἕνα ἀνεξάρτητο δημιούργημα τῆς «δικαιοσύνης» καὶ ἡ βία τοῦ κράτους σὰν μιὰ ἁπλὴ της συνέπεια, σὰν μιὰ «κύρωση» τῶν νόμων. Στὴν πραγματικότητα ἡ ἀστικὴ νομιμότητα (καὶ ὁ κοινοβουλευτισμὸς σὰν νομιμότητα στὸ γίγνεσθαι) εἶναι ἴσα - ἴσα μιὰ ὁρισμένη κοινωνικὴ μορφή, ποὺ παίρνει ἡ πολιτικὴ βία τῆς ἀστικῆς τάξης, τῆς βίας ποὺ πάλι φυτρώνει πάνω στὸ οἰκονομικὸ ἔδαφος τῆς καπιταλιστικῆς ἐκμετάλλευσης.

Ἔτσι λοιπὸν βλέπομε πὼς ὅλη ἡ θεωρία τοῦ νομιμόφρονος σοσιαλισμοῦ εἶναι καθαρὴ φαντασιοκοπία. Ἐνῶ οἱ ἄρχουσες τάξεις στηρίζονται σὲ κάθε ἐνέργειά τους στὴ βία, μόνο τὸ προλεταριάτο θὰ

έπρεπε νὰ ἀρνηθεῖ μονομιᾶς καὶ γιὰ πάντα τὴ χρησιμοποίηση τῆς βίας στὴν πάλη του ἐναντίον αὐτῶν τῶν τάξεων. Ποιὸ λοιπὸν τρομερὸ σπαθὶ θὰ χρησιμοποιήσει γιὰ νὰ ἀνατρέψει τὴ βία ποὺ κυβερνάει; Τὴν ἴδια ἐκείνη νομιμότητα ποὺ δίνει στὴ βία τῆς ἀστικῆς τάξης τὴ σφραγίδα τοῦ ἐπιτακτικοῦ καὶ παντοδύναμου κοινωνικοῦ κανόνα.

Τὸ πεδίο τῆς ἀστικῆς νομιμότητος τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ εἶναι ὄχι μόνον πεδίο κυριαρχίας τῆς καπιταλιστικῆς τάξης, μὰ καὶ πεδίο μάχης, ὅπου διασταυρώνονται οἱ ἀνταγωνισμοὶ μεταξὺ προλεταριάτου καὶ ἀστῶν. Μὰ ὅπως ἡ «ἔννομος τάξις» δὲν εἶναι γιὰ τὴν ἀστικὴ τάξη τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἔκφραση τῆς δικῆς της βίας, ἔτσι καὶ ἡ κοινοβουλευτικὴ πάλη γιὰ τὸ προλεταριάτο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ τάση του νὰ ἀνεβάσει στὴν ἐξουσία τὴ δική του βία. Ἂν πίσω ἀπὸ τὴ νόμιμη καὶ κοινοβουλευτική μας δράση δὲν ὑπάρχει ἡ βία τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἕτοιμη νὰ μπεῖ σὲ ἐνέργεια μόλις χρειαστεῖ, ἡ κοινοβουλευτικὴ δράση τῆς σοσιαλδημοκρατίας καταντάει παιγνίδι τόσο ἔξυπνο, ὅσο καὶ τὸ κουβάλημα νεροῦ μὲ τὸ κόσκινο. Οἱ ἐρασιτέχνες τοῦ ρεαλισμοῦ ποὺ δὲν κουράζονται νὰ φωνάζουν γιὰ τὶς «θετικὲς ἐπιτυχίες» τῆς κοινοβουλευτικῆς δράσης τῆς σοσιαλδημοκρατίας, γιὰ νὰ τὶς χρησιμοποιήσουν ὡς ὅπλα κατὰ τῆς ἀναγκαιότητος καὶ σκοπιμότητος τῆς βίας στὸν ἐργατικὸ ἀγώνα, δὲν βλέπουν καθόλου ὅτι οἱ ἐπιτυχίες αὐτές, καὶ οἱ πιὸ ἀσήμαντες, δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀόρατης καὶ λανθάνουσας δράσης τῆς βίας.

Τὸ ὅτι ἡ βία πάντα βρίσκεται στὴ βάση τῆς ἀστικῆς νομιμότητος, τὸ βλέπομε στὶς περιπέτειες τῆς ἴδιας τῆς ἱστορίας τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Ἡ πρακτικὴ πεῖρα ἀποδείχνει ὁλοφάνερα πώς: ὅταν οἱ κυρίαρχες τάξεις πεισθοῦν ὅτι οἱ βουλευτές μας δὲν ὑποστηρίζονται ἀπὸ πλατιὲς λαϊκὲς μάζες, ἕτοιμες νὰ δράσουν ὅταν χρειαστεῖ, ὅτι οἱ ἐπαναστατικὲς κεφαλὲς καὶ ἐπαναστατικὲς γλῶσσες δὲν εἶναι ἱκανὲς ἢ δὲν θεωροῦν καλὸ νὰ βάλουν σὲ κίνηση, μόλις χρειαστεῖ, τὶς ἐπαναστατικὲς γροθιὲς — τότε κι' ὁ ἴδιος ὁ κοινοβουλευτισμὸς καὶ ὅλη ἡ περίφημη νομιμότητα θὰ ἐξαφανισθοῦν, ἀργὰ ἢ γρήγορα, ὡς βάση τοῦ πολιτικοῦ ἀγώνα.

Ὕστερα, ἡ νομιμότητα ἀποδείχνεται ὅτι εἶναι προϊὸν τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων τῶν διαφόρων τάξεων ποὺ συγκρούονται, καὶ ὅτι πάντα ταλαντεύεται. Ἡ Βαυαρία, ἡ Σαξωνία, τὸ Βέλγιο καὶ ἡ Γερμανία μᾶς δίνουν ἀρκετὰ πρόσφατα παραδείγματα ποὺ ἀποδείχνουν ὅτι οἱ κοινοβουλευτικὲς συνθῆκες τῆς πολιτικῆς πάλης παραχωροῦνται ἢ ἀφαιροῦνται ἀπὸ τὴν κυρίαρχη τάξη, διατηροῦνται ἢ αἴρονται, ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ ποὺ οἱ θεσμοὶ αὐτοὶ ἀσφαλίζουν τὰ ταξικά της συμφέροντα, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδραση ποὺ ἀσκεῖ ἡ ὑπό-

κωφη βία τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἐπιθετικὴ ἢ ἀμυντική. Καὶ πραγματικά, ὅπως σὲ ὁρισμένες ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφύγομε τὴ βία σὰν μέσο ἄμυνας τῶν κοινοβουλευτικῶν δικαιωμάτων, ἔτσι ἐπίσης, σὲ ὁρισμένες ἄλλες περιπτώσεις, ἡ βία εἶναι μέσο ἐπίθεσης ἀναντικατάστατο, ἐκεῖ ὅπου ἀκόμη πρόκειται νὰ κατακτήσομε τὸ νόμιμο πεδίο τῆς πάλης τῶν τάξεων...

..Οἱ ὀπορτουνιστές μας δηλώνουν πὼς ὁ σοσιαλισμὸς μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ μόνο μὲ τὴ δημοκρατία τοῦ ἀστικοῦ κράτους. Δὲν βλέπουν ὅτι λέγοντας αὐτό, ἁπλῶς ἐπαναλαμβάνουν, μὲ ἄλλα λόγια, τὶς παλιὲς θεωρίες ποὺ δίδασκαν ὅτι ἡ ἀστικὴ νομιμότητα καὶ ἡ ἀστικὴ δημοκρατία εἶναι προορισμένες νὰ πραγματοποιήσουν τὴ γενικὴ ἐλευθερία, ἰσότητα καὶ μακαριότητα — ὄχι τὶς θεωρίες τῆς μεγάλης γαλλικῆς Ἐπανάστασης, ποὺ τὰ συνθήματά της στάθηκαν μιὰ ἀφελὴς πίστη, πρὶν ἀπὸ τὴ μεγάλη τους ἱστορικὴ δοκιμασία, ἀλλὰ τὶς θεωρίες τῶν λογίων καὶ φλυάρων δικηγόρων τοῦ 1848, τῶν Ὀντιλὸν Μπαρρό, Λαμαρτίνων, Γκαρνιὲ Παζὲς ποὺ ὁρκίζονταν νὰ πραγματοποιήσουν ὅλες τὶς ἐπαγγελίες τῆς μεγάλης Ἐπανάστασης μὲ κοινὲς κοινοβουλευτικὲς φλυαρίες. Οἱ θεωρίες αὐτὲς σημείωσανε καθημερινῶς ἀποτυχίες στὴ διάρκεια ἑνὸς ὁλόκληρου αἰώνα, καὶ ἡ σοσιαλδημοκρατία τὶς ἔθαψε τόσο βαθιά, ποὺ χάθηκε ὁλότελα κάθε θύμησή τους, κάθε θύμηση γιὰ τοὺς πρωτεργάτες τους, καὶ γιὰ τὴν ἱστορία τους. Ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἔρχονται τώρανὰ μᾶς τὶς ἀναστήσουν καὶ νὰ μᾶς τὶς παρουσιάσουν γιὰ ἰδέες ὁλωσδιόλου καινούργιες, ἱκανὲς νὰ μᾶς ὁδηγήσουν στὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Ὥστε λοιπὸν βάση τῆς διδασκαλίας τῶν ὀπορτουνιστῶν δὲν εἶναι, ὅπως πολλοὶ φαντάζονται, ἡ θεωρία τῆς ἐξέλιξης, ἀλλὰ ἡ θεωρία τῶν περιοδικῶν ἐπαναλήψεων τῆς ἱστορίας, ποὺ ἡ κάθε νέα τους ἔκδοση εἶναι πιὸ ἀνιαρὴ καὶ πιὸ ἀηδιαστικὴ ἀπὸ τὴ προηγούμενη.

Ἡ γερμανικὴ σοσιαλδημοκρατία ἐδῶ καὶ 15 χρόνια πραγματοποίησε, χωρὶς ἀμφιβολία, μιὰ ἐξαιρετικὰ σπουδαία ἀναθεώρηση τῆς σοσιαλιστικῆς τακτικῆς, καὶ γι' αὐτὸ πρόσφερε μιὰ μεγάλη ὑπηρεσία στὸ διεθνὲς προλεταριάτο. Ἡ ἀναθεώρηση αὐτὴ συνίσταται στὴν καταστροφὴ τῆς παλιᾶς πίστης στὴ βίαιη ἐπανάσταση ὡς τὴ μοναδικὴ μέθοδο τῆς πάλης τῶν τάξεων, ὡς τὸ μέσο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἐφαρμοστεῖ ὁποιαδήποτε στιγμή, γιὰ νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ τὸ σοσιαλιστικὸ καθεστώς. Σήμερα ἡ ἐπικρατοῦσα ἀντίληψη, διατυπωμένη ξανὰ ἀπὸ τὸν Κάουτσκυ στὸ συνέδριο τοῦ Παρισιοῦ, δέχεται ὅτι ἡ κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξη θὰ πραγματοποιηθεῖ ὕστερα ἀπὸ μιὰ πολὺ ἢ λίγο μακρόχρονη περίοδο κανονικῆς καὶ καθημερινῆς κοινωνικῆς πάλης, στὴν ὁποία ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν προοδευτικὴ δημο-

κρατοποίηση τοῦ κράτους καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, εἶναι ἕνα μέσο ἐξαιρετικὰ ἀποτελεσματικό, γιὰ τὴν ἰδεολογικὴ καί, ὡς ἕνα μέρος, γιὰ τὴν ὑλικὴ ἐξύψωση τῆς ἐργατικῆς τάξης.

Αὐτὰ ἡ γερμανικὴ σοσιαλδημοκρατία τὰ ἀπόδειξε στὴν πράξη. Ὡστόσο, αὐτὰ καθόλου δὲν θὰ ποῦνε ὅτι ἡ βία παραμερίστηκε μιὰ γιὰ πάντα, οὔτε ὅτι οἱ βίαιες ἐπαναστάσεις ἀποκηρύχθηκαν ὡς μέσο πάλης τοῦ προλεταριάτου καὶ ὅτι ὁ κοινοβουλευτισμὸς ἀνεκηρύχθη μοναδικὴ μέθοδος πάλης τῶν τάξεων. Ἴσα - ἴσα, τὸ ἐναντίον, ἡ βία εἶναι καὶ μένει τὸ ὕστατο μέσο τῆς ἐργατικῆς τάξης, ὁ ὑπέρτατος νόμος τῆς πάλης τῶν τάξεων, ἄλλοτε λανθάνων ἄλλοτε ἐμφανής. Ἂν μὲ τὴν κοινοβουλευτική μας δράση καὶ μὲ ὅλη μας τὴν ἐργασία «ἐπαναστατοῦμε» τὰ μυαλά, αὐτὸ τὸ κάνομε γιὰ νὰ κατέβει, ὅταν χρειαστεῖ, ἡ ἐπανάσταση ἀπὸ τὰ κεφάλια στὶς γροθιές.

Δὲν εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὴ βία ἢ ἐπαναστατικὸς ρομαντισμὸς ἀλλὰ σκληρὴ ἱστορικὴ ἀνάγκη, ἐκεῖνο ποὺ ὑποχρεώνει τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα νὰ προετοιμάζονται γιὰ βίαιες συγκρούσεις, ἀργὰ ἢ γρήγορα, μὲ τὴν ἀστικὴ κοινωνία, στὴν περίπτωση ποὺ οἱ προσπάθειές μας σκοντάψουν σὲ ζωτικὰ συμφέροντα τῶν κυριάρχων τάξεων. Τὸ νὰ θεωροῦμε τὸν κοινοβουλευτισμὸ ὡς ἀποκλειστικὸ μέσο πολιτικῆς πάλης τῆς ἐργατικῆς τάξης, δὲν εἶναι λιγότερο φαντασιοκοπικὸ καί, κατὰ βάθος, λιγότερο ἀντιδραστικό, ἀπὸ τὸ νὰ δεχμαστε τὴ γενικὴ ἀπεργία ἢ τὰ ὁδοφράγματα, ὡς ἀποκλειστικὰ μέσα πάλης.

Ἡ βίαιη ἐπανάσταση, στὶς σημερινὲς περιστάσεις, εἶναι δίχως ἄλλο δίκοπο μαχαίρι καὶ δυσκολομεταχείριστο. Πιστεύω ὅτι τὸ προλεταριάτο δὲν θὰ καταφύγει σ' αὐτὸ τὸ μέσο παρὰ μόνον ὅταν αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ μόνη διέξοδος ποὺ τοῦ ἀπομένει, μὲ τὴν ἀπαραίτητη πάντα προϋπόθεση ὅτι ἡ πολιτικὴ κατάσταση καὶ ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων ἐξασφαλίζουν περισσότερο ἢ λιγότερο τὴν πιθανότητα τῆς ἐπιτυχίας. Μὰ ἡ σαφέστερη κατανόηση τῆς ἀνάγκης νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ βία τόσο στὰ διάφορα ἐπεισόδια τῆς πάλης τῶν τάξεων, τόσο καὶ γιὰ τὴν τελικὴ κατάληψη τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀπαραίτητη, γιατὶ ἴσα - ἴσα ἡ κατανόηση αὐτὴ εἶναι ποὺ δίνει ὁρμὴ καὶ ἀποφασιστικότητα στὴν εἰρηνικὴ καὶ νόμιμη δράση μας.

Ἂν ἡ σοσιαλδημοκρατία παρασυρόταν ἀπὸ τοὺς ὀππορτουνιστὲς καὶ ἀποφάσιζε νὰ παραιτηθεῖ ἐκ τῶν προτέρων καὶ μιὰ γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ χρησιμοποίηση τῆς βίας, ἂν ἀποφάσιζε νὰ ὑποχρεώσει τὶς ἐργατικὲς μάζες νὰ σεβαστοῦν τὴν ἀστικὴ νομιμότητα, τότε ὅλοι οἱ πολιτικοὶ της ἀγῶνες, κοινοβουλευτικοὶ καὶ ἄλλοι, θὰ χρεοκοποῦσαν ἀξιοθρήνητα, ἀργὰ ἢ γρήγορα, γιὰ νὰ δώσουν θέση στὴν ἀχαλίνωτη κυριαρχία τῆς ἀντιδραστικῆς βίας.